WİLLİ DİCKHUT

SOVYETLER BİRLİĞİNDE KAPİTALİZMİN RESTORASYONU

II

KOMÜN YAYINLARI

WİLLİ DİCKHUT

SOVYETLER BİRLİĞİNDE KAPİTALİZMİN RESTORASYONU

II. KİTAP

Komün Yayınları — Bilim Dizisi : 5

Dizgi: **Doğuş Matbaası**
Baskı: **Öztürk Matbaası**
Kapak Baskı: **Reyo Ofset**
Baskı Tarihi: **Eylül 1976**

Yönetim Yeri:
Nuruosmaniye Cad. Ata İşhanı No: 34/104 - CAĞALOĞLU

Yazışma Adresi:
P.K. 764 Sirkeci - İSTANBUL.

WİLLİ DİCKHUT

«Revolutionaerer Weg» («Devrimci Yol») Redaksiyon Birliği Yöneticisi

Sovyetler Birliğinde Kapitalizmin Restorasyonu

YENİ KAPİTALİST EKONOMİ

II. KİTAP

Türkçesi
A. Sever

★ ★ ★

KOMÜN YAYINLARI

Bu kitaptaki yazılar daha önce KPD (ML) ve KAB (ML)nin (Alman Komünist Partisi - ML ve Komünist İşçi Birliği - ML) yayın organı «Revolutionaerer Weg» («Devrimci Yol»)in 7, 8, ve 9. sayılarında yayınlanmıştır. Daha sonra Ekim 1974'de «Revolutionaerer Weg»in Redaksiyon Birliği Yöneticisi Willi Dickhut tarafından kitap haline getirilmiştir. Bu çeviri «Die Restauration Des Kapitalismus İn Der Sowjetunion» isimli kitaptan A. Sever tarafından dilimize çevrilmiştir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz

YENİ KAPİTALİST EKONOMİ

KAPİTALİST EKONOMİNİN VE SOSYALİST EKONOMİNİN TEMELLERİ

1. Kapitalizmin ve sosyalizmin politik şartları 9
2. Kapitalizmin ve sosyalizmin temel ekonomik yasaları 14
3. Kapitalizmde ve sosyalizmde meta üretimi ve değer yasası kanunu 20

REVİZYONİSTLERİN, KAPİTALİST KÂRI SOVYET EKONOMİSİNİN ANA İLKESİ HALİNE GETİRMELERİ

1. Kruşçev zamanındaki «Ekonomi Reformu»nun esasları 33
2. Breinev ve Kossigin'in tüm ekonomiyi, kapitalist «Yeni Ekonomik Sistem» şekline sokmaları 37
3. Revizyonist «Yeni Ekonomik Sistem» politikası ile Lenin'in «Yeni Ekonomik Politika»sı arasındaki farklılık 45
4. Sovyet işçi sınıfının sömürülmesi şiddetleniyor 52

REVİZYONİSTLERİN, SOSYALİST BÖLÜŞÜM İLKESİNİ KALDIRMALARI

1. Yeni maddi teşvikler sistemi hangi amacı izliyor 59
2. Maddi teşvikler - İşçileri yozlaştırma aracı 65

REVİZYONİSTLERİN, SOSYALİST EMEK VERİMLİLİĞİ İLKESİ YERİNE KAPİTALİST EMEK VERİMLİLİĞİ İLKESİNİ GETİRMELERİ

1. Kapitalizmde ve sosyalizmde emek verimliliğinin yükselmesi 73
2. Lenin ve Stalin zamanında, emek verimliliği Sosyalist ilkesinin uygulanması 84
3. Emek verimliliği sosyalist ilkesinin, kâr gayesi ve maddi teşvik ilkesi tarafından yokedilmesi ve bunun ekonomideki sonuçları 93
4. Yeni kapitalist ekonominin krizi hakkında 109

ÖNSÖZ

«Sovyetler Birliği'nde Kapitalizmin Restorasyonu» *yazısı, getirdiği Sovyet kaynaklı materyal ve temeldeki önemi nedeniyle öyle büyük bir ilgi gördü ki, yazının, kitap biçiminde yeniden basımına karar verdik.*

İkinci ve üçüncü bölümler 1972'de tamamlandı ve o tarihten bu yana dünyadaki politik durumda bazı değişiklikler oldu. Eğer biz yine de metni yeniden kaleme almadıysak veya genişletmediysek bu, durum değerlendirmesinde temel olarak esasa ilişkin hiç bir değişiklik olmaması nedeniyledir. Okuyucu, emperyalistler ve sosyal-emperyalistlerin politikalarının ilke olarak aynı olduğunu, yalnızca bu iki politikanın kendilerini, taktik adımlar yoluyla, değişmiş durumlara uydurduğunu bizzat görebilir. Emperyalizmin özü değişmemiştir ve kendi sultasını idame ettirmek gücünde olduğu sürece de değişmeyecektir.

W. D. Ekim 1974

YENİ KAPİTALİST EKONOMİ

KAPİTALİST EKONOMİNİN VE SOSYALİST EKONOMİNİN TEMELLERİ

1. Kapitalizmin ve Sosyalizmin Politik Şartları:

Sosyalizm, temel üretim araçlarının, münferit kişilerin özel mülkiyetinde değil, tüm emekçi halkın ortak mülkiyetinde olduğu bir toplum düzenidir. Bu toplum düzeni, devlet iktidarının işçi sınıfının elinde olmasını ve üretim araçlarını kapitalistlerden çekip alacak, toplumsallaştırılmış üretim araçlarını emekçilerin çıkarına kullanacak olan bir proletarya diktatörlüğünün varlığını gerekli şart olarak varsayar. Marx ve Engels, «Komünist Manifesto» da şöyle yazıyorlardı:

«İşçi devriminin ilk adımı, proletaryanın egemen sınıf haline yükseltilmesi ve demokrasi mücadelesidir. Proletarya politik gücünü, burjuvaziyi giderek tüm sermayeden koparmak, tüm üretim araçlarını devlet elinde, yani egemen sınıf halinde örgütlenmiş proletaryanın elinde toplamak ve

üretim güçleri kitlesini olabilecek en hızlı şekilde çoğaltmakta kullanacaktır.»

Bunun açık sonucu, her halükarda ekonominin sosyalist tarzda yeniden şekillendirilmesinin önünde gitmesi gereken ilk adımın, politik iktidarın işçi sınıfınca elde edilmesi olduğudur.

Marksizm-Leninizmin klasikleri, sosyalizm kuruluşunun daha sermayenin egemenliği altında başlayabileceği, kapitalistlerin devleti eliyle yapılmış olsa dahi, her devletleştirmenin sosyalleştirme sayılacağı hayallerine karşı etkin bir uyarıda bulunmuşlardı. Engels, «Sosyalizmin Ütopiden Bilim Haline Gelişimi» adlı yapıtında, Lassale'in «devlet sosyalizmi» görüşüyle ilgili olarak şöyle yazıyordu:

«Ancak Bismark'tan beri devletleştirmeye izafe olunan, hatta şurada burada dalkavukluk şekline giren ve Bismark tarzı da dahil *her* devletleştirmeyi yalnızca sosyalist bir tutum olarak açıklayan, yanlış bir sosyalizm anlayışı yeniden sahneye çıktı.»

Engels şöyle devam ediyor: «Ne anonim ortaklıklar ve tröst şekline dönüşüm ne de devlet mülkiyeti şekline dönüşüm, üretici güçlerin sermaye niteliğini ortadan kaldırmaz. Anonim ortaklıklar ve tröstlerde bu durum açıktır. Ve modern devlet yine yalnızca, gerek işçilerin gerekse münferit kapitalistlerin saldırısına karşı kapitalist üretim biçiminin genel dış koşullarını devam ettirmek için burjuva toplumu görünümünde bir örgüttür. Biçimi ne olursa olsun modern devlet, esasta kapitalist bir aygıttır, kapitalistlerin devletidir, düşünsel olarak adeta bir kapitalistler-bütünüdür. Ne kadar çok üretici gücü kendi mülkiyetine aktarırsa, o kadar daha gerçek bir kapitalistler - bütünü olur, o kadar daha çok vatandaşı sömürür. İşçiler, ücretli işçi, proletarya olarak kalırlar. Sermaye ilişkisi kaldırılmış olmaz, tam tersine daha ziyade, belirginleştirilmiş olur.»

Mesele yalnızca devletleştirme değildir. Sorun hangi dev-

letin, yani «düşünsel kapitalistler - bütünü»nün mü yoksa, «egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletarya»nın mı olduğudur. Burada sosyalizm ile sömürüye dayanan ekonomi sistemlerinin tümü arasında kesin bir fark görülmektedir. Çünkü kapitalizm, henüz feodalizm hakimken doğdu ve güçlendi. Feodalizmde, uzun zaman feodalizmle anlaşmış ve hatta feodal devletin bazı öğelerini —her şeyden önce memurluk— kendine çekebilmiş olan belli bir kapitalist sektör vardı. Kapitalizm ve kapitalistler, devlet iktidarını işgal etmeksizin mevcudiyetlerini sürdürebilirler. Bu nedenle proletarya diktatörlüğü altında bile, Sovyet Rusya'da 20 yıllarında «Yeni Ekonomik Politika» zamanında gerçekten mevcut olduğu gibi, kapitalist bir sektör varolabilir. Ancak sosyalizm, temel üretim araçlarının proletarya diktatörlüğü devletince denetimini şart koştuğu için kapitalizmin hakimiyeti altında sosyalist bir sektör var olamaz. Yani işçi sınıfı ilk önce devlet iktidarını ele geçirmek zorundadır.

Ancak modern revizyonistler, Mısır gibi, yerli burjuvazinin yabancı kapitalistlerin bir kısım mülkünü istimlak ettiği ve devletleştirdiği ülkelerde «sosyalist sektör» den sözederlerken işte tam da bunu «unutmaktadırlar». Bu şekilde Brejnev, SBKP XXIV. Parti Kongresi'nde yaptığı konuşmasında Mısır ve Burma hükümetlerinin endüstrinin büyük kısmını devletleştirmelerini, bu ülkelerin «sosyalizme yönelmeleri»nin ve «kapitalist olmayan gelişme yolunu tutmaları»nın kanıtı olarak öne sürdü. Sovyet revizyonizminin papağanları da Batı'da, daha kapitalizm sırasında «kilit endüstrilerin devletleştirilmesi»ni talep ederlerken ve bunu sosyalizme doğru bir adım olarak tanıtmayı isterlerken aynı tavrı ortaya koymaktadırlar.

Devletin rolünün bu şekilde ihmal edilmesi, hiç te rastlantı değildir. Çünkü tam da, yöneticilerin halâ «sosyalizm»den dem vurdukları Sovyetler Birliği'nde proletaryanın demok-

ratik diktatörlüğü bertaraf edilmiş, ve bunun yerine, yeni bir burjuvazinin halk düşmanı diktatörlüğü getirilmiştir.

Sovyetler Birliği'nde kapitalizmin restorasyonundan söz ettiğimizde, çoğu kez revizyonizmin her hangi bir savunucusu ortaya çıkıyor ve bize: «Hani Sovyetler Birliği'nde kapitalistler? Herşey devlet mülkiyetinde değil mi?» diye soruyor. Ama tam da bununla, temel sorunun etrafında dolaşılmış oluyor, yani: Devlet iktidarına sahip olan hangi sınıftır, devlet mülkiyeti hangi sınıfın hükmü altındadır, proletarya ve müttefikleri mi, yoksa yoz ve halk tarafından tecrit edilmiş yeni burjuvazi mi? Yeni burjuvazi devlet iktidarını ele geçirir geçirmez, sosyalizm yok edilir ve *yeni tip bir tekelci devlet kapitalizmi* kurulur. Bu yeni tip, herhangi bir Batı emperyalist iktidarın devlet tekelciliğinden, temelde ferdi-kapitalizme değil, egemen bürokrasinin ortak kapitalizmine dayanmasıyla farklılık gösterir. Çünkü Sovyetler Birliği'nde yeni burjuva devlet aygıtı, ekonominin yalnızca belli kilit mevkilerini denetlemekle kalmıyor, hemen hemen *tüm* ekonomik hayatı denetliyor. Yani burada münferit kapitalistler aramak yanlış olacaktır: Yeni burjuva devleti, kapitalistler - bütünüdür ve Çin Komünist Partisi'nin başmakalesi «Leninizm mi, Sosyal-emperyalizm mi?» de söylendiği gibi, «bürokratik bir tekelci burjuvazi, yani tüm devlet aygıtına egemen ve tüm toplumsal zenginliği denetleyen yeni tip bir büyük burjuvazi» tarafından sürdürülmektedir.

Proletaryanın iktidarı ele geçirmesi, sosyalist yeniden şekillendirmenin önünde gider. Kapitalizmin yeniden kuruluşunda da durum buna benzer. İlk önce yeni burjuvazinin, iktidarı karşı devrimci ve politik olarak ele geçirişi ve netice olarak bunun ekonomik temelde etkisini göstermesi. Önceleri ekonomik yapılar dışa karşı temelde bir değişiklik göstermezler. Sosyalist ekonominin dış nitelikleri (merkezi planlama vs.) görünüşte el değmemiş gibi kalırlar.

Ancak bundan böyle, proletaryanın elinde olan bir devlet tekeli değil, aksine, yeni burjuvazinin elinde olan kapitalist bir devlet tekeli söz konusudur. Burjuvazi iktidarı ele geçirir geçirmez, eskiden olduğu gibi toplumsal üretim ile, ortak davranan bir burjuva yüksek tabakanın ferdi gaspı arasında uzlaşmaz bir çelişki doğar.

Ancak kapitalist bir sistem, sosyalist bir sistemin ilkelerine göre yönetilemez. Daima daha yüksek kârlara itilim, sosyalizmin gönüllü çalışma disiplini yerine kapitalist bir teşvik sisteminin getirilmesi zorunluluğu, çeşitli burjuva bireyler ve klikler arası, tekelci kapitalizmde de varlığını sürdüren ve kesinleşen (Lenin'in belirttiği gibi) yarışma; tüm bu itici güçler revizyonistleri, ekonomik sistemde bir «reform» yapmaya, görülebilir ekonomik yapıları yeniden şekillendirmeye ve giderek daha açık bir şekilde kapitalist yönetim yöntemlerinin getirilmesine zorlar. Bu «reform», yeni kapitalist yapıları giderek daha çok ortaya çıkarır.

Aşağıdaki araştırmamızda herşeyden önce, kapitalizmin yeniden kuruluşunun açık ve elle tutulur *görüntülerine* işaret etmek istiyoruz. Gerçi bu *görünür* yeniden şekillendirmeler Sovyetler Birliği'nde, Macaristan ve Yugoslavya gibi, revizyonıstlerin egemen olduğu diğer bazı ülkelerdeki kadar gelişmemiştir. Ancak yine bu ülkede (Sovyetler Birliği -çev.) fazlasıyla mevcuttur. Sovyetler Birliği' nin XX. Parti Kongresi'nden bu yana olan ekonomik tarihi, sosyalist devrimin kazançlarının yok edilmesiyle birlikte sosyalizme özgü ekonomi-kuruluşlarının giderek geriletilmesi tarihidir. Ne biri ne diğerleri, bir günde ortadan kaldırılamaz. Hatta bu arda «merkezi» ve «ademi-merkezi» güçler arasında, devlet kapitalizmi ve ferdi kapitalizm arasında ciddi çelişkiler doğabilir (her tekelci devlette olduğu gibi). Ancak tüm bu çelişkiler ve mücadeleler, sistemin sınıf karakterini bir parçacık olsun değiştiremezler.

2. Kapitalizmin Ve Sosyalizmin Temel Ekonomik Yasaları:

Kapitalist üretim biçiminin amaç ve içeriği, olabilecek en yüksek kârın cebe indirilmesinde yatar. Kapitalistlerin ve devletlerinin tüm karar ve davranışları, son tahlilde, burjuvazinin doymak bilmez kâr eğilimi tarafından dikte edilirler. Stalin, «SSCB'nde Sosyalizmin Ekonomik Sorunları» yapıtında, bu konuda şunları yazıyor:

«Modern kapitalizmin temel ekonomik yasasının en önemli özellik ve talepleri aşağı yukarı şu şekilde formüle edilebilir: Söz konusu ülkenin halk çoğunluğunun sömürülmesi, iflası ve yoksullaştırılması yoluyla, özellikle geri kalmış ülkeler olmak üzere diğer ülkelerin halklarının boyunduruk altına alınması ve sistemli olarak yağmalanması yoluyla ve nihayet en yüksek kârın güvenliğine yarayan savaşlar ve halk ekonomisinin askerileştirilmesi yoluyla kapitalist azami kârın garantilenmesi.»

Sosyalizmde de temel bir ekonomik yasa mevcuttur. Stalin bunu şöyle özetliyor:

«Sosyalizmin temel ekonomik yasasının en önemli özellik ve talepleri aşağı yukarı şöyle formüle edilebilir: Sosyalist üretimin en yüksek tekniğin temelinde aralıksız olarak arttırılması ve sürekli olarak mükemmelleştirilmesi yoluyla, tüm toplumun durmadan büyüyen maddi ve kültürel gereksinmelerinin azami ölçüde garanti altına alınması.»

Kullanım maddeleri üretimi ve halkın bakımı, kapitalizmde amaca giden bir araçtır. Marx, «Artık-değer Üstüne Teoriler» yapıtında şöyle açıklıyor:

«Kapitalist üretimin direkt amacı, metaların üretimi değil, aksine, artık değerin veya geliştirilmiş biçimi içinde kârın üretimidir; ürün değil, artı-üründür... Bu görüş içinde bizzat işçiler bile, ne mutlak amaç ne de üretim amacı

olarak değil, kapitalist üretimde ne iseler yani yalnızca üretim aracı olarak görünürler.»

Buna karşın sosyalizmde insanların gereksinmeleri odak noktayı oluşturur. Bu gereksinmelerin doyurulmasının aracını, «aralıksız» yani hiç bir kriz tarafından kesintiye uğratılmayan «büyüme» ve «üretimin aralıksız mükemmelleştirilmesi» oluşturur. Ancak üretimin yükseltilmesi *mutlak amaç* değil, Stalin'in önemle vurguladığı gibi, toplumun gereksinmelerinin doyurulmasının temel *aracıdır*.

Öyleyse bu karşılaştırma, sosyalizmde artık-değer ve kârın hiç bir rol oynamayacakları anlamına mı gelmektedir? Asla. Toplumsal emeğin tüm ürününün işçilere kolayca bölüştürülemeyeceği açıktır. «Gotha Programının Eleştirisi»nde Marx, sosyalizmde de tüketimin önemli bir kısmının devletin elinde kalması gerektiğini ve çalışanlara kendi iş verimlerine uygun bir şekilde dağıtılamayacağını göstermişti. Marx'a göre, tüketim fonundan yapılacak kesintiler şunlardır:

Birincisi. Eskimiş üretim araçlarının yerine konmasının karşılanması.

İkincisi. Üretimin geliştirilmesi için ilave kısım.

Üçüncüsü. Doğa olaylarının vs. yaratacağı felaketlere, bozukluklara karşı yedek-veya sigorta fonu.

'tam iş verimi'nden yapılan bu kesintiler, ekonomik bir zorunluluktur ve miktarları, mevcut araç ve güçlere göre, kısmen ihtimaller hesabı yoluyla belirlenir, ancak hiç bir şekilde hakkaniyet açısından hesaplanamaz.

Toplum ürünün geri kalan kısmı, kuşkusuz, tüketim aracı olarak hizmet görür.

Bireysel bölüşüm söz konusu olmazdan önce, bundan yeniden bazı kesintiler yapılır:

Birincisi: Genel, direkt olarak üretime ilişkin olmayan idari masraflar. Bu kısım, şimdiki topluma oranla, daha baştan en önemli masraflarla sınırlanır ve yeni toplum gelişirken, bu gelişme ölçüsünde azalır.

İkincisi: Toplumsal gereksinmelerin doyurulmasına ayrılan, okullar, sağlık kurumları vs. gibi.

Bu kısım daha baştan, şimdiki topluma oranla, önemli bir şekilde daha büyüktür ve yeni toplumun gelişmesi ölçüsünde de artar.

Üçüncüsü: Çalışma yeteneği olmayanlar vs. için fon, kısaca bugün yoksulların bakımına ilişkin husustur. (Bu, Marx'ın zamanında böyle, bugün ise bunlar, kaza, erken malüllük, yaşlılık geliri, hastalık, işsizlik ve hayır yardımlarıdır. - yaz.),

İlk kez burada, Program'ın (Gotha Programı -yaz.), Lassalle'in etkisi altında, dar görüşlü bir şekilde gözönüne aldığı 'bölüşüm'e, yani kooperatifin bireysel üreticileri arasında bölüştürülecek olan tüketim araçları kısmına geliyoruz.»

Marx'ın gösterdiği «kesintiler»e, kapitalistlerce çevrili olma koşullarında, ulusal savunma harcamaları da eklenmektedir.

Bu cins bir «artık-değer» olmaksızın sosyalizm mümkün değildir. Sosyalist üretim doğrudan doğruya «toplumun maddi ve kültürel gereksinmelerinin doyurulması»na ilişkindir. Ancak bu, işin yalnızca bir yanıdır. Toplumsal «artı-ürün» dışında, münferit işletmelerin «kâr»ları da söz konusudur. SSCB'nde sosyalist kuruluşun başlangıcında, endüstride bir süre ciddi zorluklarla karşılaşıldı, özellikle de ağır endüstride: Münferit işletmeler hiç de ekonomik olmayan ve son derece israflı bir şekilde çalışıyorlardı. Bu eksikliğe Stalin, 1931 yılında «Yeni İlişkiler - Ekonomik Kuruluşun Yeni Sorunları» yazısında değindi:

«Bir dizi işletme ve ekonomik kuruluşlarda muhasebenin, sayım, gelir ve giderlerin karşılık gösterilmiş bilânçolarının çoktandır düzenlenmiyor oldukları bir gerçektir. Bir dizi işletme ve ekonomik kuruluşlarda 'tasarruf rejimi', 'üretici olmayan giderlerin kaldırılması', 'üretimin rasyonelleştirilmesi' kavramlarının modasının çoktandır geçmiş oldu-

ğu bir gerçektir. Açıktır ki bunlar, Devlet Bankası 'nasıl olsa gerekli meblağı bize verecektir' diye düşünmektedirler. Son zamanda bir dizi işletmede maliyetlerin yükselmeye başladığı bir gerçektir. Onlara, maliyetleri yüzde on veya daha fazla oranda düşürmek görevi verildi, ama onlar, böyle yapmak yerine maliyetleri yükseltmekteler. Ancak, maliyeti düşürmek ne demektir? Maliyetlerde her yüzde düşüşün, endüstri içinde 150-200 milyon Ruble'lik bir birikim anlamına geleceğini bilirsiniz. Bu şartlarda, maliyetlerde bir yükselişin, endüstri ve tüm ekonomi için yüzlerce milyon Ruble'lik kayıpla aynı anlama geldiği açıktır.»

Bu eksikliğin giderilmesi amacıyla herşeyden önce, bürokratizme ve ihmalciliğe karşı verilen mücadele ilerletildi, kitleler seferber edildi ve işçi sınıfına karşı yüksek sorumluluğu olan işletme-yöneticileri yetiştirildi. Ancak münferit işletmelerin etkinliğini ölçebilmek ve *denetleyebilmek* için, daha «Yeni Ekonomik Politika» zamanında bazı devlet işletmelerinde uygulanmış olan «işletme muhasebesi» sistemi daha da genişletilmeliydi.

Bu sisteme göre her işletme, ham maddesini ve üretim araçlarını sabit bir fiatla devletten «satın almak», ürününü ise sabit fiatlarla devlete «satmak» zorundadır. Her işletme, gelir ve giderlerine ilişkin olarak hesap tutmalı, ve materyalin tutumlu bir şekilde kullanımı ve rasyonalizasyon yoluyla mümkün bir «kâr»ı, yani gelirlerin giderlerden fazlalığını sağlamaya çalışmalıdır. Lenin'in daha 1922 de formüle ettiği gibi, devlet işletmeleri «ticarî temelde yürütülürler». Bir mülkiyet değişimi olmadığı için, doğaldır ki burada söz konusu olan, gerçek «alım» ve «satım» değildir. Ve «kâr» da yalnızca hesap işidir, işletmenin veya yöneticinin zenginleşme kaynağı değildir. XX. Parti Kongresi öncesinde, toplam kârın hemen tamamını Devlet Bankası'na göndermek gerekliydi; yani yatırımlar, ilgili işletmenin kârından değil, planda saptanmış devlet bankası tevziyatları

tarafından finanse ediliyordu. Kâr ve kârlılık (kâr payı), herşeyden önce, işletmenin verimliliğinin ölçüsü olmalıydı.

Stalin, kârın putlaştırılması, kârın rolünün aşırı bir şekilde vurgulanması ve kârın, ekonominin itici gücü mevkiine yükseltilmesi konusunda uyarıda bulunmayı gerekli gördü.

«SSCB'nde Sosyalizmin Ekonomik Sorunları» yapıtında, «Eğer bu doğru olsaydı,» diye yazıyor, «bizde hafif endüstrinin neden en kârlı endüstri olarak tüm güçle geliştirilmediği, çoğunlukla daha az kârlı ve bazen de tam olarak kârsız olan ağır endüstri karşısında ona neden öncelik verilmediği anlaşılamazdı.

Eğer bu doğru olsaydı, bizde şimdilik henüz kârsız olan, işçilerin emeğinin 'gereken verim'i sağlayacak şekilde olgunlaşmadığı bir dizi ağır endüstri işletmelerinin neden kapatılmadığı ve işçilerin emeğinin 'daha büyük bir verim'i sağlayacak şekilde olgunlaşabileceği, mutlaka kârlı yeni hafif endüstri işletmelerinin neden açılmadığı anlaşılamazdı.

Eğer bu doğru olsaydı, ekonomik olarak gayet gerekli olsalar da, az kârlı işletmelerin bizde neden daha kârlı işletmeler haline getirilmediği anlaşılamazdı.»

Pratikte öyle görünüyordu ki, Sovyet endüstri işletmelerinin belli bir kısmı hiç bir kâr getirmiyor, aksine, kapitalizmde düşünülemeyecek bir şekilde, «planlanmış bir zarar»la çalışıyordu. Kapitalizmde kâr getirmeyen işletmeler, ya kapatılır veya —son derece gerekli yatırımlar (örneğin demir yolları) söz konusu ise— zarar «devletleştirilir», yani vergi mükelleflerine yükletilir. Buna karşın, böylesi zararlar sosyalizmde, diğer devlet işletmelerinin kârlarıyla kapatılabilinir.

Stalin özetle şöyle diyor:

«Kârlılık, münferit işletmeler veya üretim dalları görüş noktasından ve bir yıllık perspektiften değil de, sorunla ilgili tek doğru görüş açısı olan tüm ekonomi görüş noktasından ve diyelim 10, 15 yıllık perspektiften kavranılırsa, mün-

ferit işletmeler ve üretim dallarının geçici ve istikrarsız kârlılığı, ekonominin planlı gelişmesi yasasının ve ekonominin planlanmasının etkisine borçlu olduğumuz, *istikrarlı ve devamlı bir kârlılık yüksek biçimiyle* kıyaslanamaz bile.» (Altı yazar tarafından çizildi.)

Stalin'in bu apaçık sözleri kapitalizmdeki kârın anlamıyla sosyalizmdeki kârın anlamı arasındaki farkı, eşsiz bir şekilde dile getirmektedir. Kapitalizmde her işletme kâr getirmelidir, aksi takdirde varlık hakkını yitirir ve kapılarını kapatır. Sosyalizmde her işletme olabildiğince kârlı (kâr doğurucu) çalışmalıdır. Ancak kârlılık ilkesi hiç bir şekilde, ekonominin itici gücü olamaz. Her münferit işletmenin kârı, «istikrarlı ve devamlı bir kârlılık yüksek biçimi»ne, tüm toplumun gereksinmelerinin gittikçe daha iyi bir şekilde doyurulması hedefine tabi olmak zorundadır.

Yine de Stalin'in bu sözlerini anlayamayan unsurlar mevcuttur. SBKP'nin teorik organı «Komünist»in 18/1962 Sayısında revizyonist iktisatçı L. Gatovski şöyle yazıyor:

«Burada 1) daha yüksek kârlılık kavramı, Stalin tarafından kâr kavramından ayrılmıştır. Bu nedenle 'daha yüksek kârlılık' kavramı, kendi içeriğine uygun değildir. Açık ve kesin kârlılık kavramı, yani kâr doğurma yerine, tamamen muğlak, belirsiz, kârla ilişkisi olmayan ve temelde içeriksiz bir kavram olan daha yüksek kârlılık kavramı getirilmiştir. 2) Burada, işletmenin kendisi ile kârlılık arasındaki ilişki yanlıştır. Bu nedenle kârlılık istikrarlı ve devamlı olamaz ve olmamalıdır, aksine istikrarsız ve geçicidir. 3) Stalin'in «daha yüksek kârlılık»la birleştirdiği plânlılık, münferit işletmenin kârlılığına zıt görünmektedir.

Planlama ve kârlılığın bu şekilde birbirinden ayrılması, sosyalist ekonominin temel görevleriyle çelişir. Sosyalist birikimin temeli olarak münferit işletmelerin kârlılıklarının garantilenmesi, sosyalist planlamanın en önemli görevlerinden birini oluşturur.»

«Kişilerin putlaştırıldığı korkunç zamanlar»ı hatırlarken bu burjuva boş kafalı zatın duyduğu dehşet, hissediliyor:

«O zamanlar, kârın objektif gerekliliği sorununu koymanın anlamı neydi? Bu dönemde kârın, normal olarak işleyen bir sosyalist işletmenin gerekli bir öğesi olarak görülmemesinde şaşılacak bir şey yoktur... Durum o kerteye varmıştı ki, genel olarak, zararla çalışmak normal bir ekonomik tezahür olarak ve hatta sosyalizmin avantajının bir belirtisi olarak görülüyordu. Kârlılık ilkesinin genel olarak kapitalist ve sosyalizme yabancı bir ilke olduğu görüşü iyice yaygındı: (kârlılık ilkesi -çev.), planlı ekonominin üstünlüğünü kısıtlıyordu ve bu nedenle kaldırılmalıydı.»

Bu sahte anlayışın ard niyetleri vardır. Eğer yeni burjuvazi devlet ve ekonomi mekanizmasını ele geçirirse, o bunu halkın gereksinmelerini tatmin etmek için yapmaz. Hayır, iktidarı ancak ve yalnızca kendini zenginleştirmek, devlet ekonomi mekanizmasını kendi öz hedefi için, yani kâr sağlamak için kullanmak amacıyla üstlenir.

Yeni burjuvazinin Sovyetler Birliği'nde kapitalist kâr ilkesini —gerek teoride ve gerekse pratikte— nasıl ekonominin kılavuzu haline getirdiğini; ve aynı zamanda, yalnızca bir muhasebe-büyüklüğü olan kârı, nasıl da egemen sınıfın zenginleşmesi ve işçi sınıfının yozlaştırılması için doğrudan bir kaynak haline dönüştürdüğünü ileride tek tek kanıtlayacağız. Bunu yapabilmek için de önce diğer bir teorik sorunu gözden geçirmeliyiz: Sosyalizmde değer yasasının etkisi sorununu.

3. Kapitalizmde Ve Sosyalizmde Meta Üretimi Ve Değer Kanunu.

Kâr ilkesi kapitalizmin temel yasasıysa, meta üretimi de kapitalizmin, kârı gerçekleştiren mekanizmasıdır. Meta

üretimi kapitalizmin ekonomik temelidir ve kapitalizmde en parlak devrine ulaşır.

Marx, «Kapital»in ilk bölümünde, «kullanım maddeleri yalnızca metadırlar» diye yazıyordu, «çünkü onlar, *birbirinden bağımsız yürütülen ferdi çalışmaların ürünleridirler.*» (Altı yazar tarafından çizildi). Bu ürünler, onlara sahip olanlarca karşılıklı olarak mübadele edilirler. Öyle ki, eşit (değişim-) değerine sahip olan iki ürün, karşılıklı olarak alınıp verilir.

«Onun değer büyüklüğünü yalnızca, toplumsal gerekli emeğin miktarı veya bir kullanım değerinin yaratılmasında gerekli toplumsal çalışma zamanı belirler... Değerler olarak tüm metalar yalnızca, belli ölçüde, donmuş çalışma zamanlarıdır.» (Aynı eser)

Böylece eğer iki ürün, metalar olarak karşılıklı mübadele ediliyorlarsa bu, şunu varsayar:

1) Sahipleri, birbirinden bağımsız özel mülkiyet sahipleridir,

2) Her iki metanın üretimi için eşit miktarda toplumsal gerekli emek kullanılmıştır, yani eşdeğere sahiptirler.

Fiat, değerin para şeklidir. Yani değer yasası aşağı yukarı şöyle formüle edilebilir: Metaların fiatları usulen, değerleri tarafından yani, kendilerinde donmuş toplumsal gerekli iş zamanı miktarınca belirlenir. Bilindiği gibi Marx, meta analizini, ana yapıtının ilk bölümünde geliştirdi ve kapitalizmin tüm eleştirisini buna dayandırdı. Lenin'in, «Diyalektik Sorunu Hakkında» yazısında değindiği gibi:

«Marx KAPİTAL'de ilk olarak en basit, en alışılmış, en temel, en çok rastlanan, en güncel, milyarlarca kez gözlenen, burjuva (meta-) toplumu *ilişkisinin* analizini yapmıştır: Meta mübadelesi. Bu analiz, bu en basit tezahürü içinde(burjuva toplumun bu 'hücre'si içinde) modern toplumun *tüm* çelişkilerini (veya tüm çelişkilerin tohumlarını) meydana çıkarmıştır.»

Marx ve Engels, meta ve değerin sosyalizmde hiç bir rol oynayamayacaklarını çeşitli yerlerde vurgulamışlardır. 'Gotha Programının Eleştirisi»nde Marx şöyle yazıyordu:

««Kooperatifsel, üretim araçlarının kamu malı olmasına dayanan toplum içindeki, üreticiler, ürünlerini mübadele etmezler; keza burada, ürüne dönüşmüş emek, bu ürünün *değeri olarak,* sahip olduğu objektif bir özellik olarak görünmez. Çünkü kapitalist toplumun aksine şimdi, bireysel emekler dolaylı olarak değil, toplam emeğin bir parçası halinde doğrudan doğruya mevcutturlar.»

Marx'a göre, sosyalizmde kullanım maddeleri, işçilere satılmaz, aksine, yapılan işe uygun bir şekilde bölüştürülür. Öyle ki para, artık gereksiz hale gelir.

Marx ve Engels daima, «Anti-Dühring»de anlatıldığı gibi sosyalizmin, «tüm üretim araçlarının ele geçirilmesi», «üretim araçlarının tümünün ele geçirilmesi» anlamına geldiği noktasından hareket etmişlerdir. Ancak bilindiği gibi, sosyalist ülkelerde *t ü m* üretim araçları derhal devletin elinde birleşmemiştir. Çünkü devlet sektörü yanı sıra, halâ bir *k o o p e r a t i f* sektörü (tarımsal ve zanaat-kooperatifleri) ve kısmen, ilkel bir *ö z e l* sektör (köylülerin özel parselleri ve özel hayvan yetiştiriciliği, özel zanaatkârlar ve ferdi kapitalist bir sektör) mevcuttur. Bu, Lenin'in tesbit ettiği gibi, kapitalizmin küçük çiftçileri henüz tam olarak proleterleştiremediği, köyde tam olarak boy göstermediği ülkelerde mutlak bir gerekliliktir. Sovyetler Birliği'nde köylüleri kolayca mülksüzleştirmek ve devlet tarım kooperatifleri işletmelerinde birleştirmek düşünülemezdi. Bu, işçilerle köylüler arasındaki bir ittifakı olanaksız kılar ve tüm köylülüğü, karşı devrim saflarına iterdi. Tek çıkış yolu, köylülerin, ürünleri üstünde ortaklaşa tasarrufta bulunacakları ve ürünlerini devlete satacakları, kollektif işletmelerde gönüllü olarak birleşmeleriydi.

Bu koşullar altında Marx ve Engels'in, bir meta üretimi

bulunmayışı konusunda söyledikleri, komünizmin ilk aşaması için yalnızca çok sınırlı bir anlamda geçerlidir. Stalin, «SSCB'nde Sosyalizmin Ekonomik Sorunları» adlı yapıtında bu noktaya değinir:

«Şehir ve kırın, endüstri ve tarımın, ekonomik birliği hedefine, şehirle olan ekonomik ilişkinin köylüler için *tek makul* biçimi olarak meta üretimini (alış ve satış halinde mübadele), belli bir zaman için muhafaza etmekle ulaşılabilir.»

Yani eğer devlet, şehirlerdeki işçileri doyurmak için kooperatiflerin tahılına gereksinme duyuyorsa, eğer kooperatif köylülerin devletten endüstri malları, örneğin madeni kap kaçak veya radyo vs. gereksiniyorlarsa, mübadele ancak meta-mübadelesi yoluyla, yani alış ve satış yoluyla olabilir. Ama iki ayrı pazar ve bölüşüm sistemine sahip olunamayacağı nedeniyle —biri yalnızca devlet işletmelerindeki işçiler, diğeri yalnızca kooperatif üyeleri için—, şehirlerdeki işçilere de tüketim mallarının alış ve satış yoluyla sağlanması zorunluluğu açıktır. Bu meta dolaşımı, değer yasası ile düzenlenir. Çünkü mübadelenin tek «adil», yani her iki taraf için de kabul edilebilir biçimi, eşit miktarlarda emeğin mübadelesidir.

Demek oluyor ki değer yasası, sosyalizmde de işler. Ancak kuşkusuz, esas olarak tarımsal malların alımıyla ve tüketim mallarının satımıyla sınırlıdır. Değer yasasının bu şekilde işlemeye devam etmesi, komünizmin ilk aşamasında iki ayrı sosyalist mülkiyet biçiminin varlığından ileri gelir.

Bundan, devletin münferit işletmelere «sattığı» üretim araçlarının ve işletmelerin devlete «sattıkları» mamul malların meta olmadıkları ve değer yasasına tabî olmadıkları sonucu çıkar.

Stalin şöyle yazıyor:

«Bizim sosyalist düzenimizde üretim araçları metalar olarak görülebilir mi? Kanımca bu, hiç bir şekilde böyle görülemez. Meta, istenen her alıcıya satılan, metanın satışında

meta sahibinin metaya ilişkin mülkiyet hakkını yitirdiği, ama alıcının, metanın sahibi haline geldiği ve onu başkasına satabileceği, rehin olarak verebileceği ve hatta hasara uğratabileceği bir üretim ürünüdür. Öyleyse üretim araçları böyle bir tanımlamaya dahil olurlar mı? Olmadıkları açıktır. Birincisi, üretim araçları her alıcıya 'satılmaz', Kolhoz' lara bile 'satılmaz'; yalnızca devlet tarafından kendi işletmelerine dağıtılır. İkincisi, şu veya bu işletmeye teslimleri sırasında üretim araçlarının sahibi olan devlet, üretim araçları-üzerindeki mülkiyet hakkını hiç bir şekilde yitirmez, aksine, onu tam olarak korur. Üçüncüsü, devletten üretim araçları almış olan işletme müdürleri asla onların sahipleri haline gelmezler, aksine onlar daha ziyade, üretim araçlarını devletin saptadığı planlara uygun olarak kullanmak zorunda olan Sovyet devletinin vekilleridirler. (Aynı eser)

Üretim araçlarının «fiat»ından söz edildiğinde, bu yalnızca bir takas meselesidir. Üretim araçlarının kuşkusuz halâ metalar olarak satıldığı dış ticarete zıt olarak mesele şöyledir:

«Ülke içi ekonomik ticari muameleler alanında üretim araçları meta özelliklerini yitirirler, artık meta değildirler, değer yasasının etki alanından çıkarlar ve yalnızca metanın dış görünüşünü muhafaza ederler (hesaplama vs.).» (Aynı eser) Bu anlatım, sosyalizmde değer yasasının rolünün bilimsel bir özetidir, halâ sosyalist mülkiyetin *i k i* temel biçimini tanıyan sosyalist toplum koşullarında, Marx ve Engels'in öğretilerinin yaratıcı ve doğru bir şekilde daha da geliştirilmesidir.

Modern revizyonistlerin, revizyonist bir ekonomi teorisi kurmaya giriştiklerinde ilk olarak kaldırıp attıkları, Marksist-Leninist öğreti işte buydu.

1956 Aralığında «Kişilerin putlaştırılmasına karşı mücadele» bayrağı altında, değer yasası hakkında bir «Bilimsel

Konferans» yapıldı. Bir dizi görüş farklılığı çıkmasına rağmen Konferans'a katılanlar Stalin'in, değer yasasını tüketim malları alanıyla sınırlanmasının bir «yanılgı» olduğunda tam olarak birleştiler. Bilimler Akademisi'nde, SSCB'nde değer yasası ve fiat-oluşumu hakkında yapılan bir tartışmaya ilişkin olarak «Woprossy Ekonomiki»nin 2/1957 Sayısında verdiği haberde şöyle deniliyor:

«Tartışmanın pozitif sonuçlarından biri —diyordu Yoldaş Gatovkiy—, meta üretiminin ve değer yasasının rolünü suni olarak(!) tahdit etmiş olan görüşlerin ciddi bir biçimde eleştirilmesinde görülür. Herşeyden önce, sosyalizmde üretim araçlarının meta olmadıkları, meta üretimi ve dolaşımının yalnızca tüketim araçlarının meta olmadıkları, meta üretimi ve dolaşımının yalnızca tüketim malları alanını içerdiği yollu yaygınlaşmış görüş, inandırıcı bir eleştiriye uğratıldı.»

Başraportör Kronrod bunu «kanıtlamak» için, bizzat bir çok tartışmacı tarafından reddedilen, son derece muğlak ve subjektivist bir teori ortaya koydu. Kronrod'a göre meta üretiminin varlığını sürdürmesi, iki mülkiyet biçiminin bulunması gerçeğinden değil, «emeğin aynı mahiyette olmaması»ndan, yani münferit işlerin gerektirdiği farklı yetenek, zorluklar vs. den ve «maddi bir teşviğin gerekliliği»nden kaynaklanır. Bugün tam olarak başka bir «teori» ile aynı sonuca varıldığı gerçeği, revizyonistlerin asla teoriye değil, yalnızca sonuca önem verdiklerini kanıtlar. Yeni teoriye göre değer yasası, devlet sektörü için de geçerlidir. Çünkü orada da üretim, iş bölümüne göre olur. Yani meta üretimine ilişkin olarak, Marksist mihenk taşı olan *mülkiyet mübadelesinin* yerine, bir hokkabaz marifetiyle, *iş bölümü* konuluyor.

1969 da Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde (Doğu Almanya -çev.) yayınlanan «Sosyalizmin Toplumsal Sisteminde Ekonomik Yasalar» adlı kitapta dikkate değer bir şekilde şöyle deniliyor:

«Üreticiler arasında işbölümü, toplumsal bir karakterdir ve ekonomik olarak öz-sorumlu toplumsal üreticilerin ilişkilerinin ifadesidir.»

Kanıtı ne olursa olsun, bugüne değin revizyonist ekonominin temel iddialarından biri, sosyalizmde meta üretiminin, netice olarak üretim araçlarının yaratılması ve «satılması» alanında da genel geçerliliği öğretisidir.

Kaynağında salt akademik bir tartışma olarak görünen şey, gerçekte sosyalist ekonomi yapısına indirilecek ciddi bir darbenin hazırlığıydı. Aynen ABD emperyalistleriyle karşı devrimci işbirliğini mazur gösterecek «barışçıl geçiş» ve «barış içinde birarada yaşama» teorileri gibi, aynen sınıf mücadelesini ve proletarya diktatörlüğünü boğan «tüm halkın devleti» teorisi gibi, Marksist-Leninist değer yasası teorisinin değiştirilmesi de, kapitalist kâr ilkesinin çok yönlü uygulanmasına kapıları açmalıydı. Bu, fiat politikası örneğinde kendini göstermektedir.

Stalin zamanında sosyalist Sovyetler Birliği'nin fiat politikası nasıldı? Sovyetler Birliği'nde endüstri ürünlerine ilişkin fiatların tesbiti 1) bir işletmenin maliyetlerine göre, 2) bir işletmenin net gelirine (kâr) göre ve 3) devletin, muamele vergisi biçimindeki merkezileştirilmiş net kazancına göre oluyordu. Fiatların (dış ticaret fiatları hariç), iki temel biçimi mevcuttu: Fabrika veya atölye fiatı (işletme fiatı) ve tüm ürünler için aynı şekilde terkip edilmeyen endüstri teslim fiatı. Bu, 1954 te Sovyet Bilimcileri Yazarlar Kollektifi tarafından çıkartılan Ekonomi Politik Ders Kitabı'nda aşağıdaki kelimelerle isabetli bir şekilde dile getirilmiştir (Almanca basım, 1955, s. 539 ve devamı):

«Endüstri mamulleri için *fabrika veya atölye fiatı*, planda saptanan üretim maliyeti ile işletmenin net kârının toplamına eşittir. Yani işletmenin, plana uygun masraflarını kapatmasını ve net kârını garantiler.

Endüstri teslim fiatı, fabrika veya atölye fiatını ve «mu-

amele vergisi» biçiminde görünen merkezileştirilmiş devlet net kârı kısmını içerir.

Toplumun net geliri tüm üretim dallarında yaratılır. Yine de devlet, fiat mekanizması üstünde muamele vergisini, genellikle tüketim malları yaratan ekonomi dallarından elde eder. Üretim araçları üreten dalların mamulleri için fiatlar, kaide olarak muamele vergisini içermezler. Ağır endüstride sağlanan net kârın bir kısmı, hafif endüstride ve tüketim malları üretiminin diğer dallarında tahakkuk ettirilir. Bu muamele, endüstride ve tarımda kullanılan üretim araçlarının fiatlarının nisbeten düşük olmasını sağlar, üretimin mekanizasyonunu hızlandırır ve sonuç olarak üretimin yükseltilmesine ve tüketim malları maliyetlerinin düşürülmesine yardımcı olur.»

TİCARİ FİAT

SABİT SERMAYE	+	DEĞİŞEN SERMAYE	+	ARTIK DEĞER	=	DEĞER
Üretim araçlarının (işletme) fiatı (makinalar, ham maddeler, yarı mamuller)		Ücret masrafları		a) Kâr b) Muamele Vergisi c) Ticarî Masraflar		

İŞLETME FİATI

İşletmeler, üretim araçlarının rasyonel kullanımı ve teknik yenilikler yoluyla masrafları düşürmekle görevlidirler. Bu, yükselen kâr olarak belirir. İşletme fiatı ile ticarî fiat arasındaki fark (ticarî masraflar ve ticarî örgütlerin kârları indirildikten sonra) muamele vergisini oluşturur. «Muamele vergisi» kelimesinin iyi seçilmemiş bir kelime olduğuna kuşkusuz dikkat etmek gerekir. Çünkü «muamele vergisi»nin kapitalist anlamda bir vergi ile hiç bir ilişkisi yoktur. Sosyalist Sovyetler Birliği'nde «muamele vergisi», devlet bütçesinin ana gelir kaynağıydı.

Eğer üretim araçları meta ve böylece devlet ile işletmeler arasındaki mal mübadelesi de meta mübadelesi olsaydı, bu takdirde işletme fiatının da değer yasasına tabî olması gerekirdi. Kronrod daha 1956 da raporunda, işletme fiatlarının «değer ile uyuşturulması» gereğine işaret etmiş ve bu nedenle «II. kısım metaların (tüketim malları) fiatlarını değiştirmeksizin I. kısım metların (üretim araçları) fiatlarını değiştirmeyi» önermişti. Ve gerçekte bugüne değin üretim araçlarının fiyatları «meta-para-ilişkisinden yararlanma» ve benzeri bahaneler ardında defalarca yükseltildi. Bu, muamele vergisi giderek önemini yitirirken, işletme fiatlarının manüpülasyonu yoluyla kârın yükseltilmesi anlamına gelir.

Tablo I'den anlaşıldığı gibi, fiat teorisinin değiştirilmesinden bu yana kârlar, korkunç ölçüde yükselmiştir. Gerçi bu yalnızca fiatların «düzeltilmesi» yoluyla sağlanmadı —ilerde, kârın yükseltilmesinin diğer yollarını inceleyeceğiz—, ama işletme fiatlarının yükseltilmesi yine de en önemli etkenlerden biridir. Her halükarda kârdaki dev artış, emeğin verimliliğinin yükselişine ilişkin olarak verilen resmi rakamlarla hiç bir şekilde uyum halinde değildir. 1966'dan beri, kârın yükselmesi, devlet bütçesinin en önemli gelir kaynağıdır; 1966'ya değin ise bu, muamele vergisiydi.

TABLO I

Devlet işletmelerinde kâr ve muamele vergisinin mutlak büyüklükleri (milyar Ruble olarak)

YIL	*KÂR*	*MUAMELE VERGİSİ*
1940 *	3,3	10,6
1950 *	5,2	23,6
1960 *	25,2	31,3
1969 *	72,7	44,5
1970 **	87,0	49,4
1971 **	90,1	54,5

Kaynak: * Narodnoye hozaystvo SSSR w Godu. s. 741 ve 769.
** Narodnoye hozaystvo SSSR 1922-1972 gg. s. 465.

Sosyalizm dönemi sırasında SSCB'nde kârın rolü, muamele vergisi lehine giderek daha da kısıtlandı. Bütçeye kâr nakli payı % 12,1'den (1940) % 9,5'e (1950) düştü. İktidarın revizyonistlerce ele geçirilmesinden bu yana, gelişme tam ters yönde olmaktadır. Bütçeye kâr nakli payı % 9,5'ten (1950) % 24,2'ye (1960) ve % 34,3'e (1969) yükselmiştir. Muamele vergisi payı ise, % 55,8'den (1950) % 31,8'e (1969) düşmüştür. (Bakınız: «Narodnoye hozaystvo SSSR w 1969 godu», s. 770).

Aslında önemli olan kârdaki büyüme değildir. Belirleyici olan, kârın giderek daha büyük bir kısmının devlet bütçesine aktarılmaması, şu veya bu amaç için işletmelerde kalması, hatta önemli bir kısmının, işletme müdürlerinin ve yönetici memurların zenginleşmesine hizmet etmesidir. 1969' da kârın yalnızca % 60'ı bütçeye aktarılmıştır; 1960'ta bu

henüz % 64'tü. 72,7 milyar Ruble'nin % 39'u işletmelerde kalmıştır. (Aynı eser, s. 741-742).

Bu kârın başına neler geldiği konusuna yeniden döneceğiz. Ancak burada önemli olan, devlet karşısında münferit işletmelerin nisbi bağımsızlığı, münferit işletme yöneticilerinin büyüyen gücüdür. Değer yasasına ilişkin Marksist teorinin değiştirilmesi, kapitalist kâr ilkesine geçiş için «ahlakî» mazeret sağlamaktadır. Çünkü eğer işletmeler şimdi, metaları karşılıklı olarak değerlerine uygun bir şekilde satan bağımsız birimler ise, eğer kâr artık yalnızca bir muhasebe-büyüklüğü değil de, objektif bir değer miktarıysa, bu taktirde işletmelerin çoğunlukla kârın hükmü altında bulunmaları da doğaldır. Bir yandan fiat manüpülasyonu, öte yandan işçilerin daha fazla sömürülmesi yoluyla kârları yükselten direktörler ve idareciler, bunun uygun bir kısmını, işletmenin «usta» yönetiminin mükâfatı olarak ceplerine indirmektedirler.

Sosyalizmde değer yasasının varlığını sürdürmesi, diyalektiğin ifadesidir, sosyalist toplumun çelişkili özünün ifadesidir; komünizmin henüz gerçekleştirilmediğinin, kapitalizmin bazı özelliklerinin varlıklarını sürdürdüğünün ve etkilerinin devam ettiğinin, ancak gittikçe daha fazla geriletildiklerinin ifadesidir. 20 ve 30 yıllarında Sovyetler Birliği'nde, bu diyalektiği kavramayan ve değer yasasına sosyalizmde yer vermek istemeyen bir «sol» sapma vardı. Bugün Kübalı ekonomi teoricileri, benzer bir yanlış görüş noktasını savunmaktadırlar. Sovyet revizyonistleri ve onların papağanları da, değer yasasını tüm üretimin yasası haline getirerek bu diyalektiği inkâr etmektedirler. «Sol» revizyonistler kapitalizmin kalıntılarına dikkat etmemekte ve derhal komünizme sıçramayı istemektedirler. Buna karşın sağ revizyonistler kapitalist kalıntıları ebedileştirmeyi arzulamaktadırlar. Bu şekilde Sovyet revizyonistleri sosyalizmi yok ettiler ve kapitalizme tam olarak geri döndüler.

Marx'a göre meta üretimi, kapitalizmin sosyalizme yapışan «benleri»nden biridir. Stalin, meta üretiminin varlığını sürdürmesinde, kapitalizmin mümkün bir restorasyonunun köklerinden birini görmüştür. Buna ilişkin olarak 1928 yılında «SBKP (B)nde Sağ Tehlike Üzerine» konuşmasında şöyle diyordu:

«Bizde, bizim Sovyet-ülkemizde, kapitalizmin restorasyonunu mümkün kılacak ön şartlar var mıdır? Evet, vardır. Bu yadırganabilir, ama gerçektir yoldaşlar. Biz kapitalizmi alaşağı ettik, proletarya diktatörlüğünü kurduk ve sosyalist endüstrimizi, köylü ekonomisini onunla sıkıca birleştirerek, artan bir tempoda geliştirmekteyiz. Ancak henüz kapitalizmin kökünü kurutmadık. Kapitalizmin bu kökleri nerededir? Bunlar meta üretiminde, şehir ve özellikle köy küçük üretiminde yatmaktadırlar.»

Proletarya diktatörlüğü var olduğu sürece, sosyalist devlet meta üretimine dar sınırlar çizdiği sürece bu (meta üretimi, şehir ve köy küçük üretimi - çev.), aslında, korkunç veya tabii olmayan bir şey değildir. Hatta bu, gayet yararlı, son derece önemli bir şey olabilir. Burjuva toplumun bu kalıntısı ve «tohum»u, asla tam gelişmiş bir kapitalizm halinde gelişmek durumunda değildir - özünde bu tehlikeye sahip olsa dahi. Ancak, eğer proletarya diktatörlüğü kaldırılırsa, eğer meta üretimi hiç bir sınıra tabî olmaksızın yaygınlaşırsa, hatta bugüne değin ona kesin olarak kapalı kalmış alanlara yayılırsa, kapitalizmin tüm kötülüklerini de mutlaka beraberinde getirir.

Sovyetler Birliği'nin yeni, kapitalist iktidar-sahipleri ve satılmış ideologları bu gerçeği, her yola baş vurarak gizlemeye uğraşıyorlar. Revizyonist iktisatçı Leontyev, «Barış Ve Sosyalizm Sorunları» Dergisi'nin 7/1970 Sayısında, «Sosyalizmin ekonomik yasalarının, her iki formasyonun —kapitalizmin ve komünizmin— ekonomik yasalarının bir karışımını (!) ifade eden» görüşlere yanaşmaktadır. (Burjuva

ideologlar, Marksist diyalektiği oldum olası, «karışım» gibi kelimelerle ifade ederler.)

«Bir zamanlar» diye devam ediyor Leontyev, «bilindiği gibi meta-para-ilişkisinin sosyalist ekonomide bir cins kapitalizm artığı, eski üretim biçiminin 'dumura uğramış bir şekli' olduğu görüşü yaygındı. Sosyalist gerçeğin bilimsel (!) bir analizi sayesinde, çoğunluk (!!) sosyalist ülkelerin komünist ve işçi partileri bu cins görüşleri çoktan çürütmüşlerdir.»

Eğer değer yasası böylesine küçümsenirse», bu taktirde «ekonomik muhasebe kategorileri,» yalnızca bir hesaplama aracı olarak kabul edilir ve ekonomik içeriklerinden yoksun bırakılırlar.»

Burada öncelikle, «*çoğunluk* sosyalist ülkeler» ifadesi dikkate değer görünmekte. Çünkü Leontyev dahi, Marksizm-Leninizme sadık kalmış gerçek sosyalist ülkelerde, Marksist ekonomi teorisinin savunulduğunu bilmektedir. Yalnızca bir örnek vermek üzere, Kore Emekçiler Partisi Genel Sekreteri Kim İl Sung'un, 1969'da Pyöngyang'da almanca dilinde yayınlanmış olan «Sosyalist Ekonominin Bazı Teorik Sorunları Üstüne» yazısını zikretmek istiyoruz. Kim İl Sung burada, değer yasasını «toplumumuzun geçiş karakteri» ile açık olarak birleştiriyor ve şunu kanıtlıyor:

«Devlet işletmeleri arasında dolaşan makine-donatımları, materyaller ve ham maddeler, değer yasasının etkisi altında gerçekleşen metalar olarak görülemezler.»

Leontyev'de ekonomik muhasebenin bundan başka, —adından anlaşılması gerektiği gibi— bir «hesaplama aracı» olarak kalmaması, aksine, «ekonomik bir içerik» elde etmesi dikkate değer. Ancak bu, şimdi ekonomik muhasebede söz konusu olanın, *g ö r ü n ü ş t e* ticari ilişkiler içinde olan *g ö r ü n ü ş t e* bağımsız işletmeler olmadığı, aksine, *g e r ç e k* bir bağımsızlığın, değer yasasına tabî *g e r ç e k* bir meta mübadelesinin söz konusu olmasından başka bir anlam taşımaz. Böylesi tezler, aynen daha önce bahsettiğimiz,

«ekonomik öz-sorumlu toplumsal üreticilerin münasebetlerinin ifadesi olarak toplumsal işbölümü» tezleri gibi, üretim araçlarında devlet mülkiyetine karşı yapılan açık saldırılardan başka bir şey değildir. Bu tezlerle yöneticiler kendilerini, işletmeleri kişisel zenginleşmenin kaynağı olarak görmede haklı göstermek istemektedirler. Bu tezler kendilerini artık, tüm çalışmalarını halkın gereksinmelerinin doyurulmasına adamış ve ekonomi yönetimlerini daha yüksek kârlılık biçimine tabî kılmak zorunda olan, halkın görevlileri olarak değil, en büyük hedefleri kapitalist kâr ilkesi olan kapitalistler olarak kabul etmelerini haklı gösterecek mazeretlerdir.

REVİZYONİSTLERİN, KAPİTALİST KÂRI SOVYET EKONOMİSİNİN ANA-İLKESİ HALİNE GETİRMELERİ

1. Kruşçev Zamanındaki «Ekonomi Reformu»nun Esasları.

Görmüş olduğumuz gibi Sovyetler Birliği'nde sosyalist ekonomi bünyesinin yıpratılması, geniş bir ekonomik tartışmayla başlamıştı. Değer yasası sorunu revizyonist anlamda düzeltildikten sonra, her şeyden önce, devlet işletmelerinde emeğin verimliliğinin nasıl yükseltilebileceği sorununa eğilindi. Kruşçev-Takımı, işletmelerin bugüne değin yeterli derecede verimli çalışmamış olduklarını acı acı haykırdılar ve verimliliği yükseltecek yeni yollar aradılar. Bu tartışmada, —genel bir bakışla— esas olarak aşağıdaki iki görüş noktası görüşülüyordu:

(1) Kâr, geçmişte yeterli ölçüde ön plana alınmamıştı. Oysa emeğin verimliliği, sadece kâr ilkesinin güçlendirilmiş

bir şekilde vurgulanması ve uygulanması yoluyla yükseltilebilirdi.

(2) Kârlılığı ve böylece verimliliği yükseltebilmek için, gerek işletme yöneticileri gerekse işçiler, «maddi teşvik» yoluyla daha büyük verimlilik yönünde gayrete getirilmeliydiler. Yöneticilerin ve işçilerin kârın yükseltilmesiyle ilgilenmelerini sağlamak için onlara, elde edilen kârın bir kısmı primler halinde verilmeliydi.

Kârlılığın, verimliliğin yalnızca bir ölçüsü olduğunu ve onu asla tayin edemeyeceğini görmüştük. Ayrıca gördük ki kâr, verimlilik hiç bir şekilde yükselmeksizin, yalnızca fiatların münipülasyonu yoluyla dahi önemli ölçüde yükseltilebilir. Ancak revizyonistleri esasında verimlilik değil, yalnızca kârın azamileştirilmesi ilgilendirdiği içindir ki; böylesi düşüncelerle kendilerini rahatsız etmiyorlardı.

O zamanlar kârın rolünün genişletilmesinin en tanınmış yanlısı, «Ekonomi Reformu»nun esas babası olarak görülmesi gereken, revizyonist iktisatçı Liberman'dı. Liberman'ın önerileri temelde, kârı, ekonomik yönetimin temel aracı yapma sonucuna varıyordu. Ve hatta, sayıca zengin, o zamana değin devlet tarafından saptanmış plan rakkamları yerine, yalnızca tek bir plan hedefinin, yani kârlılığın (kârın sermayeye oranı) konması yoluyla. Tüm diğer plan rakkamları (üretimin, masraflar-ve ücretler fonunun genişlikleri vs. gibi), münferit işletmeler tarafından bağımsız olarak saptanmalıydı. Yani kârın azamileştirilmesi, kapitalizmde de olduğu gibi, tüm ekonomik faaliyetin, tüm diğer hedeflerinin ona tabî olacağı ana ilkesi, düzenleyicisi haline getirilmeliydi.

Gerçi Liberman'ın önerileri, bu derece açık bir kapitalist biçimde gerçekleştirilemedi. Yine de Liberman'ın özel rolü, revizyonistlerin tüm «deney» ve «reform» planlarına açık veya kapalı olarak nüfuz eden bir tezi yani, Sovyetler Birliği'nde kârın ekonominin temel aracı olması tezini ilk kez getirmesindedir. Kruşçev'in himayesi altındaki Liberman, ekonomik tar-

tışmanın amacının tam olarak yerine getirilmesine, yani kârın, ekonomi uzmanlarının düşüncelerinin odak noktasına yerleştirilmesine ve salt olarak kâra yönelik ekonomi bünyesinin kabul edilmesini haklı göstermeye hizmet etmiştir.

Ancak Kruşçev, yalnızca tartışmayla yetinmemiştir. 50 yıllarının sonuna kadar, örneğin münferit ekonomi dallarına ait merkezî bakanlıkların feshedilmesi ve ekonomik sevk ve idarenin bölgesel organlara aktarılması gibi bir dizi «reformlar» gerçekleştirmiştir. Veya Makina-Traktör-İstasyonları'nın kaldırılması ve tarım makinalarının Kolhoz'lara satılması gibi. Tarımdaki bu ve benzeri «reformlar»da, Kruşçev özellikle sivrildi. Burada Kruşçev'in tarım politikasını daha yakından incelemeye gerek yoktur. Kruşçev'in düşürülmesinden bir yıl sonra bizzat Kossigin, «tarımın geri kalmasının, özellikle tüketim malları üreten dallarda, endüstrinin gelişme temposunda bir yavaşlamayı doğurduğu»nu itiraf etmek zorunda kalmıştır.

Endüstri işletmelerinin sevk ve idare sisteminde «reformlar», büyük önem taşıyordu. 1959'a değin üretim planının gerçekleştirilmesi, yani devletçe saptanan belli miktarda mamulün üretimi, işletmelerin, önde gelen ve devletçe en sıkı şekilde denetlenen göreviydi. Merkezi planlama, alt kademelerin iştirakini ve kitlelerce demokratik denetimi gerektiren sosyalist bir ekonomi ilkesidir. Ama 1959'da işletmede öncelikler yeniden düzenlendi. Yönetim çizgisi olarak, üretim planının gerçekleştirilmesi yerine, üretim masraflarının düşürülmesi, maliyetlerin düşürülmesi planının gerçekleştirilmesi, işletmede temel görev haline geldi. Bu, yeni prim-sisteminde ifadesini buldu. Örneğin, 9 Mayıs 1964 tarihli «Ekonomiçeskaya Gaseta»ya göre, tekstil fabrikalarında durum öyle görünüyordu ki, işletmelerde, üretimde maliyetlerin düşürülmesi planının gerçekleştirilmesi amacıyla aylığın % 12' sine varan değerde primler ödeniyordu. Plan dışı her % 0,1' lik masraf düşürülmesi için aylığın % 1,2'sine, her tam yüzde

için de aylığın % 3'üne varan ek-ödemeler yapılıyordu. Buradan görülebileceği gibi, o zamanlar kâr henüz, daha sonraları olduğu kadar temel başarı ölçütü değildi. Ancak bununla masrafların düşürülmesi, normal olarak, kârın yükselmesini beraberinde getirdiği için, bu yönde önemli bir adım atılmış oluyordu. Temmuz 1964'te ilk olarak iki giyim fabrikasında olmak üzere, «Bolşeviçka-Mayak-Deneyi» başlatıldı. Bu Deney, yıl sonuna dek, hafif endüstriye ait 400 işletmeye yayılmıştı. 4 Ekim 1964 tarihli «Pravda»ya göre bu Deney'de, yönetim için ödenen primlerin miktarı açıkça, işletmenin kârlılığına bağlanmıştı. Bunun dışında, bu Deney'de önemli husus, üretimin yüksekliğinin bundan böyle plan tarafından saptanmaması, bunun, mağazaların siparişlerine göre, yani pazardaki talebe göre saptanmasıdır. Bununla, sosyalist ekonomi sisteminin ana karakteristiklerinden biri olan plana uygunluluk sınırlandırıldı ve pazarın kendiliğinden-hüküm ve nüfuzuna, özgür bir hareket sahası bahşedildi. Bu gelişme, halkın gereksinmelerini yeterli ölçüde dikkate almayan bürokratik bir planlama sonucunu getirmek zorundaydı. Çünkü plan gerçekleştirilirken, atölye yönetimleri çoğu kez, ürünlerinin kullanılıp kullanılmadığını sormuyorlardı. Onları ilgilendiren, halkın gereksinmeleri değil, kendi primleriydi. Böylece bir çok mağaza, diğer mallarda nazik bir kıtlık hüküm sürerken, satılmayan mallarla doldu kaldı. Bu «reform» hiç bir şeyi değiştirmedi. 17.7.1970 tarihli «İsvestia»nın bir haberine göre, yalnızca Moskova mağazalarının depolarında, kendilerine ihtiyaç duyulmayan 34 milyon Rublelik naylon yağmurluk yatmaktaydı.

1965 yılında, Kruşçev'in düşürülmesinden az sonra 5 işletmede uygulanan «Nakil-Deneyi» de, «Bolşeviçka-Mayak-Deneyi» yönünde gelişti. «Westnik Statistiki»nin 11/1965 tarihli Sayısına göre, burada yalnızca tek bir plan rakkamı, yani devlet bütçesine kâr aktarımının mutlak miktarı, merkezî olarak saptanıyordu. Merkezî olarak saptanan miktarın üstünde

bir kâr sağlanırsa, bu ek-kârın yalnızca % 40'ı Devlet bütçesine aktarılmak zorundaydı. Geriye kalan % 60, işletmelerin özgürce kullanımına veriliyordu. Plana uygun kâr dışında işletmeler, tüm diğer plan rakkamlarını bağımsız olarak saptayabilirlerdi. Bu durumda yöneticilerin bu rakkamları, akla gelen her şekilde kârın yükseltilmesini sağlayacak bir biçimde saptamalarında şaşılacak bir şey yoktur.

Bu Deney'in uygulandığı işletmelerde, beş ay içinde, hemen hemen sabit kalmış sermaye temelinde kârlar iki katına çıktı (Finanssy SSSR 12/1965). «Westnik Statistiki»nin 11/1965 Sayısına göre, Leningrad'daki bir işletmede kârlar, 200 Ruble'den (1964) 72900 Ruble'ye yükseldi (1965).

2. *Brejnev ve Kossigin'in Tüm Ekonomiyi, Kapitalist «Yeni Ekonomik Sistem» Şekline Sokmaları.*

SBKP Merkez Komitesi'nin Ekim 1964'teki genel toplantısında Kruşçev, sürprizli bir şekilde tüm görevlerinden «geri çekildi». Kruşçev'in düşüşü, onun halk düşmanı politikasına karşı, özellikle de, Sovyetler Birliği'nin endüstri ve tarımını, doymak bilmez kâr gayesi nedeniyle ekonomik kaosun eşiğine getirmiş olan meşum ekonomi-politikasına karşı Sovyet halkının artan hoşnutsuzluğunun sonucuydu. Kendi işbirlikçileri olan, Sovyetler Birliği'nin diğer revizyonist yöneticeleri, kendilerini kurtarmak için ona, günahkâr damgasını bastılar. Hatta onun en çılgın bazı komedilerini hükümsüz kılmak zorunda kaldılar. Örneğin Merkezi Endüstri Bakanlığı'nı yeniden kurdular. Tarımdaki kargaşayı bir parça olsun hafifletmeye çalıştılar. Ama Kruşçev politikasının özüne, kapitalizmin restorasyonuna ilişkin, hiç bir şeyi değiştirmediler. Tam tersine kapitalizmin restorasyonunu daha hızlı ve daha esaslı bir şekilde ilerletmede tüm gayreti gösterdiler.

Bu, SBKP Merkez Komitesinin Eylül 1965'teki Genel Kongre'sinde iyice açıklık kazandı. Kruşçev'in küçük değişiklikler ve münferit deneylerle başlamış olduğu şey, şimdi tüm ekonomi için açıkça saptanmaktaydı: Kârın, azamileştirilmesi kapitalist ilkesinin, ekonominin itici ilkesi haline getirilmesi. Kossigin, bu Genel Kongre'de yaptığı tarihi konuşmasıyla, bugüne değin geçerliliğini korumuş olan, «Ekonomi Reformu» temellerini açıkladı.

«Planlamanın mükemmelleştirilmesi» ve «işletmelerin ekonomik bağımsızlıklarının ve inisiyatiflerinin genişletilmesi» bahanesi ardında Kossigin, merkezi planlamanın rolünü sert bir biçimde sınırladı ve direktör ve idarecilerin «inisiyatiflerine» geniş bir hareket sahası bahşetti. O zamana kadar ki 40, 50 plan rakkamı yerine şimdi, yalnızca 8 plan rakkamı merkezî olarak verilmekteydi. «Ekonomik faaliyetin diğer karakteristikleri», diyordu Kossigin, «işletme tarafından bağımsız olarak, üst organların tasdiki olmaksızın planlanacaktır.» Hatta eskilerde en önemli rakkam olan «brüt üretim» bile gizlice karalandı ve yerine, «meta üretiminin genişliği» konuldu. Yani şimdi üretim planı ancak, ürünler tüketicilere satıldıklarında gerçekleştirilmiş, sayılmaktadır. Böylece işletmeler, büyük ölçüde, talebin hür iradesine bağımlı kılındılar. Bunun yanı sıra, «kâr ve kârlılık» şeklindeki plan hedefi, merkezi bir rol üstlendi. «Çalışanların sayısı» ve «emeğin verimliliği» gibi plan hedeflerinin bertaraf edilmesiyle işletmelere, kârı yükseltmek amacıyla işçilerin işten çıkarmaları, çalışma hızının yüksetilmesi gibi her türlü «ıslahatları» yapmalarına imkan verildi.

Devlet Plan Komitesi'nde Ekonomi Araştırma Enstitüsü yönetici iktisat uzmanı Leonid Pekarski bunu şöyle dile getiriyordu:

«Reformun gerçek içeriği kısaca, üretim olanaklarının daha iyi kullanılması yolunu açan, işletmelerin ekonomik bağımsızlıklarının ve inisiyatiflerinin genişletilmesinden ibarettir.»

Kossigin, 1965 Eylül-Toplantısı'nda yaptığı konuşmasında, «Nakil-Deneyi»ni, ekonomik sistemdeki «reforma» bir örnek olarak görmekteydi.

«Son zamanlarda» diyordu, «bir dizi endüstri dallarına ait işletmelerde de yönetici arkadaşların, mühendislerin, teknikerlerin ve memurların primlendirilmesi yeni sistemi» (Kossigin, işçileri kasten zikretmemekte!) «üretimin yükseltilmesi ve kalitenin iyileştirilmesine olan ilgilerinin artırılması amacıyla uygulanmıştır.»

Kossigin, bu son derece «müsbet» tecrübelere dayanarak, verimliliğin yükseltilmesinin temel aracının, «işletmelerin ilgililiğinin» yükseltilmesi olduğunu saptadı. Buna, kârın önemli bir kısmının bundan böyle devlet bütçesine aktarılmayıp, işletme mensupları için «maddi teşvik fonu»nda alakonmasıyla erişilebilirdi.

Şimdiye kadar ki sistemde «kârın yükseltilmesi ve üretimin kârlılığında işletmece sağlanan başarılar, işletmede çalışanların ücretlerini doğrudan doğruya etkilemezdi. Bir işletmenin çalışan üyelerinin maddi ilgisini yükseltmek için, bu uygulama değiştirilmelidir. İşletmenin, işçi ve memur ücretlerini yükseltme imkanının, her şeyden önce üretimin yükseltilmesi, kalitenin iyileştirilmesi, kârın ve üretim kârlılığının yükseltilmesi yoluyla belirleneceği bir düzenleme sağlanmalıdır.»

Bunun için işletmeler, «ücret fonu yanı sıra, çalışanların kişisel başarılarının ve işletmelerin verimli çalışma sonuçlarının, mükafatlandırılmasında kullanılacak, kendilerine ait bir kaynağa sahip olmalıdırlar. Bu kaynak, kârdan işletmeye kalan kısım olmalıdır.»

«Ekonomi Reformu» konusu, o zamanki ve zamanımızdaki Maliye Bakanı W. Garbusov tarafından da, «Ekonomiçeskaya Gaseta»nın 41/1965 Sayısında aşağıdaki kelimelerle aydınlatıldı:

«Gerçekleştirilmiş üretimin genişliğinin temel indeks ola-

rak kullanımı, üretim ile tüketimi daha sıkı bir şekilde birbirine bağlar. Böylece, 'kâr' indeksi, emeğin etkinliği için yönlendirme-noktası ve her Kollektif içinde, en iyi verime ve üretimin teknik olarak mükemmelleştirilmesine ilgiyi yükselten temel bir ekonomik teşvik olur. Kârdan, maddi teşvik fonları ve üretimi geliştirme fonları oluşturulur... Bunlar işçilerin, mühendis-teknik elemanların ve memurların primlendirilmesinin ve kendilerine bir defaya mahsus para yardımının sağlanmasının ana kaynağını oluştururlar. Bu araçlarlardan, Kollektif'e de, işletme ölçüsünde iyi çalışma sonuçları için maddi takdir olarak pay verilir. *İşletmenin sağladığı kâr ne kadar büyük olursa, maddi teşvik fonlarına* ve üretimin geliştirilmesi fonlarına yapılacak *ödemeler de o kadar büyük olur.*» (Altı yazar tarafından çizildi.)

Yani kâr, «emeğin verimliliği için» temel ölçüt, ekonomi yönetiminin temel unsuru oluyor. İşletmelerin, kârın yükseltilmesini sağlamaları amacıyla, büyüklüğü doğrudan doğruya kârın büyüklüğüne bağlı olan bir maddi teşvik fonu kuruluyor.

«Kendi ana-ve döner-sermaye fonlarını daha iyi kullanan bir işletmeye, kendisine verilmiş devlet araçlarının daha iyi kullanılmasına ilişkin gerekli maddi ilgiyi sağlayan teşvik fonlarının oluşturulması için daha çok kâr kalacaktır.» (Eylül Genel Kongresi'nde Kossigin.)

Diğer bir deyişle: Kârın önemli bir kısmı bundan böyle devlet bütçesine nakledilmeyecek, işletme mensupları arasında bölüştürülecektir. İşletme yöneticileri işçilerden ne kadar çok kâr çıkarabilirlerse, kendi ve diğer işletme mensuplarının gelirleri de o kadar büyük olacaktır.

SBKP XXIII. Parti Kongresi'nde (1966) yaptığı konuşmasında, Ekonomi Reformu'nun «başarısı» diyordu Brejnev, «şimdi bir çok bakımdan, yönetim ve mühendis kadrosunun inisiyatifine, yeteneğine ve hünerine, bağlıdır, ekonomik gelişmenin karmaşık görevlerine cesur yaklaşımlarına ve işlet-

me kollektiflerini, planların gerçekleştirilmesine ve üretim randımanının azami yükseltilmesine çağırabilmesine bağlıdır.»

Bu sözler, bir Batı idareci-dergisinde yer alabilirdi. Akla gelen her manevrayla, «üretimin randımanı»nda, yani kârı yükseltmede yönetici elemanların sahip olmaları gereken «inisiyatif», «beceri» ve «cesaret»ten, bizde de bol bol sözedilir. Ama Batı'da olduğu gibi Doğu'da da idareciler, bu «teşebbüs yeteneğini» ancak, buna «maddi bir ilgi» duyuyorlarsa gösterebilirler, ancak kendi gelirleri, sağlanan kâra doğrudan doğruya bağlı ise gösterebilirler. Batı'da bu, idarecilerin, önemli hisse senetleri alan veya kâra iştirakin diğer biçimleriyle teşvik gören, yalnızca şekilde memurlar, idareciler olmalarıyla sağlanmaktadır. Doğu'da ise aynı şey, kâra bağlı «maddi teşvik fonları» ile sağlanıyor. Revizyonistler elbette, bu «teşvik fonları»ndan işçilerin ve yönetici memurların hangi genişlikte yararlandıklarını açıklamamaktadırlar. Bu sorudan, korkuyla kaçınır görünmektedirler. Tüm maddi malları yaratan işçileri ve, yalnızca üretimin düzenlenmesini sağlayan, ancak bizzat hiç bir değer yaratmayan yönetici memurları teklifsizce, «işletme mensupları» olarak birarada mütalaâ etmekle, durumlarını kurtarmak istiyorlar. Revizyonistlerin bu utanmaz ihtiyatlılıklarına rağmen, hiç kuşku yoktur ki, aynen «Nakil Deneyi»nde olduğu gibi «Ekonim Reformu» nda da primler, ilk ağızda yöneticilere yaramaktadır.

Bu konuda önce, maddi teşviklerin kural olarak, ücret üzerinden yüzde hesabıyla ödendiğine dikkat edilmelidir. Ancak yönetici idarecilerin ve mühendislerin kazançları, işçilere oranla daha başlangıçta önemli miktarda daha fazla olduğu için, diyelim % 50'lik bir prim, yönetici bir memur için, bir işçi için olduğundan bambaşka bir öneme sahiptir. Buna, «teşvik fonları»nın, özel teknik yenilikler, rasyonalizasyon önerileri vs. için bir defalık primler olarak ödenen, önemli kısmı da eklenmelidir. Yönetici memurların

durumları, yalnızca tecrübelerinin daha fazla olması nedeniyle bile, böylesi önerileri getirmeye daha uygun olduğu için, bu cins primlerden ilk çizgide onlar yararlanmaktadırlar.

Bu konuda önce, maddi teşviklerin kural olarak, ücret üzerinden yüzde hesabıyla ödendiğine dikkat edilmelidir. Ancak yönetici idarecilerin ve mühendislerin kazançları, işçilere oranla daha başlangıçta önemli miktarda daha fazla olduğu için, diyelim % 50'lik bir prim, yönetici bir memur için, bir işçi için olduğundan bambaşka bir öneme sahiptir. Buna, «teşvik fonları»nın, özel teknik yenilikler, rasyonalizasyon önerileri vs. için bir defalık primler olarak ödenen, önemli kısmı da eklenmelidir. Yönetici memurların durumları, yalnızca tecrübelerinin daha fazla olması nedeniyle bile, böylesi önerileri getirmeye daha uygun olduğu için, bu cins primlerden ilk çizgide onlar yararlanmaktadırlar.

30.1.1970 tarihli «Pravda», Wolgograd'daki «Kızıl Ekim» İşletmesi'nden verdiği haberde, işletmenin prim ortalamasının, ortalama ücretin % 35'ine vardığını, münferit bölümlerde bunun % 44'e ulaştığını, ancak asla bunun üstüne çıkmadığını yazmaktadır. Bu durum % 44'e ulaşanların, bundan böyle iş yeteneklerinin iyileştirilmesine çaba harcamamalarına sebep olmaktaydı. İşletme yönetimi bunu nasıl halletti? Önce, primin düşürülmesi tehdidiyle iş-kışkırtısını keskinleştirmeyi denedi. Ama bu açıkça, arzulanan başarıyı sağlamadı. Bunun nedenini «Pravda» şöyle veriyor: «...Çünkü primler, tek tek herkesin kişisel katkısı dikkate alınmaksızın, Kollektif'e bölüştürülüyordu.» Böylece bazıları, diğerlerinin sırtından prim almaya uğraşmışlardı. Sonraları işletme yönetimi, önceleri (hep böyle kalmayacak mı?) yalnızca mühendis-teknik kadro ve memurlar için geçerli olan yeni bir yöntem geliştirdi:

«Mühendis-teknik işçilerin bütün meslekleri, gruplara bölündü ve doğrudan doğruya etkiledikleri plan rakkamlarıyla

bağlantı oluşturuldu. Aynı sınır-prim, —% 44— ikiye ayrıldı. Bunlardan ilk yarısı, atölye veya diğer bir kısım, planı kâra uygun olarak gerçekleştirilsin veya gerçekleştirilmesin, eskiden olduğu gibi ödeniyordu. İkinci yarısı ise, maddi teşvik hakkındaki Nizamname'nin zaruri neticesi olarak, kişisel katkıya, iki ekonomik plan rakkamının gerçekleştirilmesine karşılık olarak veriliyordu... Örneğin atölye şefleri, bunların yardımcıları, standartlayıcılar (Normierer) ve iktisatçılardan oluşan birinci grup için. Bunların hepsi için iki ek plan rakkamı konulmuştu: Emeğin verimliliğinin yükseltilmesine ilişkin görevin yerine getirilmesi ve üretim maliyetlerinin düşürülmesi. Usta için de bazı istekler vardır: Firenin bir önceki yıla oranla düşürülmesi ve siparişlerin karşılanması... Böylece herkes, neye yetenekli olduğunu gösterme olanağına sahip olmaktadır. Çünkü ikinci kısım prim için, bizzat direkt olarak çalışmak gerekir.»

Bu primlerin hangi amaca hizmet ettikleri ve basit işçi üzerinde ne gibi bir etkide bulundukları meselesine ilerde ayrıntılı bir şekilde değineceğiz. Ama primlerin yönetici memurlar için ne ifade ettiğine gelince, açıktır ki primlerin, bir avuç yeni kapitalistin kâr hırsını ekonominin itici gücü haline getirmekten başka bir amaçları yoktu. İşletme yöneticileri artık, ekonomiyi, toplumun gereksinmelerini azami olarak doyuracak şekilde düzenlemede tüm gayreti gösteren, işçi sınıfının hizmetkârları değil, kişisel kârlarını yükseltmede hiç bir manevranın kendilerine kirli görünmediği bağımsız küçük müteşebbislerdir.

Revizyonistler daima, o şartlarda «Ekonomi Reformu» nun, emeğin verimliliğini yükseltecek ve duraklayan ekonomiyi ilerletecek tek mümkün yol olduğunu söylemektedirler. Haklıdırlar da. Kapitalizmin restorasyonu şartlarında idarecilerden, Kremlin'deki herhangi bazı büyük kapitalistler için servet sağlamada büyük gayret göstermeleri beklenemez. Yalnızca kârın uygun bir kısmını kendilerine alakoyabilmeleri

halinde gayret göstermeye hazırdırlar. Lenin isabetli bir şekilde, «Ödemek ve ödetmek, işte kapitalist dünyanın ahlâkı budur.» diyordu.

Buna karşın sosyalizmde mesele başkadır. SSCB'nde sosyalizmin kuruluşunun ilk döneminde, modern tekniğe hakim olanlar yalnızca eski toplumun teknik kadroları iken, eski uzmanlara, onları sosyalist kuruluşa kazanabilmek için az veya çok «rüşvet vermek» elbette kaçınılmazdı. Yine de komünistler bunu, zorunlu bir kötülük olarak, olabilecek en kısa zamanda gereksiz hale getirilecek olan ve asla «sosyalist ekonomi yönetiminin mükemmelleştirilmesi» veya benzeri bir şey olarak kabul edilmeyen, eski toplumun kalıntılarıyla yapılmış bir uzlaşma olarak görüyorlardı. Herşeyden önce direktörler ve uzmanlar, parti ve devlet tarafından en sıkı bir denetime tabi tutulmuşlardı. Hiç kimse, «inisiyatifin geliştirilmesi» bahanesi ardında bu denetimi sınırlandırmayı ve münferit işletmelere giderek artan bir bağımsızlık tanımayı düşünemezdi.

Proleter iktidarın sağlamlaştığı anda komünistler tüm güçleriyle, eski uzmanların yerine yeni proleter aydınları getirmeye koyulmuşlardı. Bu aydınlar, emekçi halkın ışıyan özelliklerinin izlerini taşımalıydılar; dayanışma, nefsini fedaya hazır olma ve çalışma sevgisi. Stalin şuna değiniyordu:

«Bizim, *rasgele* yöneticilere, mühendislere, teknikerlere ihtiyacımız yoktur. Bizim, ülkenin işçi sınıfının politikasını kavrayabilecek, bu politikayı benimseyebilecek ve onu özenle gerçekleştirmeye hazır olan yönetici, mühendis ve teknikerlere ihtiyacımız vardır. Bu ne demektir? Bu, ülkemizin, üretimde işçi sınıfının çıkarlarını egemen sınıfın çıkarları olarak temsil edebilecek, *işçi sınıfının, üretim tekniğinde yetişmiş kendi öz aydınlarını yaratmak zorunda olduğu* bir gelişme aşamasına girmiş bulunması demektir.» («Yeni İlişkiler Yeni Görevler.»)

Ekim Devrimi'nden 50 yıl sonra Brejnev-Takımı'nın, ekonomi yöneticilerinin ücreti sağlanan kâra göre verme kertesinde ileri gitmeleri ne anlama gelmektedir? Bu, «Sosyalist ekonomi yönetiminin mükemmelleştirilmesi» midir, yoksa sosyalist ahlâkın temelinden aşındırılması mı? Bu, «komünizmin kuruluşu»na bir katkı mıdır, yoksa kapitalizme doğru bir geri adım mı?

«Ekonomi Reformu», «Yeni Ekonomik Sistem», yalnızca revizyonist yöneticilerin, ekonomiyi eski sosyalist ilkelere göre yönetmedeki yeteneksizliklerini değil ayrıca, bu ilkelerden bilinçli bir şekilde geri dönüşlerini de gösterir. Revizyonistler sistemlerini ancak, münferit işletme yönetimlerinin kâr hırsıyla açık uzlaşma sayesinde, kapitalist yozlaşma ve rüşvetten tam olarak yararlanma sayesinde işler olarak tutabilirler.

3. Revizyonist «Yeni Ekonomik Sistem» Politisı İle Lenin'in «Yeni Ekonomik Politika»sı Arasındaki Farklılık.

Revizyonistler, kapitalist ekonomi-politikalarını delillendirmede zaman zaman demagojik olarak, Lenin zamanındaki «Yeni Ekonomik Politika»ya (NEP) başvuruyorlar. Ancak bu, tam anlamıyla sahtekarlıktır. O zamanki durum nasıldı? Savaş ve iç-savaş 1921'e değin Sovyet Rusya ekonomisini mahvetmişti. Endüstride ve tarımda kıtlık ve iflas hüküm sürmekteydi. Ekim Devrimi'nden sonraki bu yıllarda Sovyet iktidarı, şehirlerdeki işçilerin ve Kızıl Ordu'nun geçimini, «Savaş-komünizmi» diye anılan ekonomi politikası yoluyla sağlamak zorundaydı. Büyük toprak sahipleri ve spekülatörlere karşı geçici olarak zora başvurmaksızın bunu başarmak olanaksızdı. Lenin, «Aynî Vergi Üstüne» adlı yazısında buna ilişkin olarak şöyle yazıyor:

«Bu kendine özgü 'savaş-komünizmi', ordunun ihtiyacını

ve işçilerin geçimini karşılamak üzere, köylülerden tüm fazlalıkları, hatta yalnızca fazlalıkları değil, köylülere gerekli gıda maddelerinin bir kısmını da almamızdan ibarettir. Bunların çoğunluğunu kredi veya kağıt para karşılığı aldık. Aksi taktirde, iflas etmiş küçük köylü ülkede, çiftlik sahiplerini ve kapitalistleri yenemezdik...

'Savaş-komünizmi', savaş ve iflas tarafından-zorunlu kılınmıştı. Proletaryanın ekonomik görevlerine uygun bir politika değildi ve olamazdı da. Geçici bir tedbirdi. Küçük-burjuva bir ülkede diktatörlüğünü uygulayan proletaryanın gerçek politikası, tahılın, köylünün gereksindiği endüstri mamulleriyle mübadelesidir. Yalnızca böylesi bir gıda maddeleri tedariki politikası, proletaryanın görevlerine uygun düşer; sosyalizmin temellerinin sağlamlaştırılmasına ve tam bir zafere götürülmesine uygun düşen yalnızca budur.»

Bu hedefe ulaşmak için devletsel ve sosyalist bir büyük üretim sağlanmalıydı. Bu, makinaları, büyük miktarlarda yakacak maddelerini ve gıda maddelerini gerekli kılıyordu. Ama önceleri bunlar sağlanamıyordu. Endüstri işçilerine yeterli gıda maddeleri sağlamak için, önce köylülüğün durumunu düzeltmek ve üretici güçleri geliştirmek gerekiyordu. Köylülerin endüstriyle ilgili en acil gereksinmelerini karşılamak için ise, komplike makinalara ihtiyaç duyulmaması nedeniyle önce küçük endüstrinin yeniden oluşturulması gerekiyordu. Basit endüstri mamullerinin tarım ürünleriyle mübadelesi için serbest ticarete izin verilmeliydi.

Bu tedbirlere bağlı olarak, o zamana kadar uygulanan teslim-görevinin yerine, aynî vergi getirildi. Bu geniş ekonomik değişiklikler, Yeni Ekonomik Politika (NEP) olarak belirtildi. Kıtlıktan kaynaklanan, geçici bir küçük-burjuva-gelişme yararına olan bu ekonomi politikası yoluyla kapitalizme bir arka kapı açılmış oldu. Lenin, «Bu, ne netice verir?» diye soruyor ve tüm dürüstlükle cevaplıyor:

«Belli (yalnızca yerel olsa dahi) bir ticaret özgürlüğü

temelinde bu, küçük-burjuvalığın ve kapitalizmin, dirilip canlanması neticesini verir. Bu hiç şüphe götürmez... Mübadele söz konusu olur olmaz, küçük ekonominin gelişmesi küçük-burjuva bir gelişmedir, kapitalist bir gelişmedir. Bu, tartışma götürmez bir gerçektir...» (Lenin: Aynî Vergi Üstüne»)

Bu, göze alınmalıydı. Muayyen bir görüş noktasından bu, bir geri çekilmeydi. İflas etmiş bir ekonominin zorunlu kıldığı bir geri çekilme. Ama bu, yalnızca bir geri çekilme de değildi. Yeni Ekonomik Politika'nın temel görevi neydi? Lenin bunu, SBKP (B) XI. Parti Kongresi'ndeki politik raporunda şöyle açıklıyordu:

«...NEP'in temel, kesin, tüm diğerlerinin üstünde olan görevi, kurmaya başlamış olduğumuz (çok kötü, çok beceriksizce de olsa yine de, tam anlamıyla yeni sosyalist bir ekonomi, yeni bir üretim, yeni bir bölüşüm temeli üzerinde başlamış olduğumuz) yeni ekonomi ile milyonlarca ama milyonlarca köylünün ekonomisi olan köylü ekonomisi arasında, bir birleşmenin oluşturulmasıdır...»

«...NEP'te yatan muazzam tehlikeyi anlar ve tüm güçlerimizi zayıf noktalara yöneltirsek, bu sorunu çözebiliriz.»

Bu tehlikeyi göğüslemek, kapitalizmin gelişmesini proleter devletin denetimi altında tutmaya bağlıydı. Devletin denetimi altındaki bu kapitalizm, «devlet kapitalizmi» olarak ifade edildi. Lenin, «kapitalizmin kaçınılmaz gelişmesini, devlet kapitalizminin seyir yoluna saptırmanın», doğru yöntemler bulmaya bağlı olduğuna işaret eder. Bu, devlet kapitalizmini mümkün olan en kısa zamanda sosyalizme dönüştürecek bir geçiş biçimi olmalıydı.

Yabancı kapitalistlere verilen imtiyazlar, devlet kapitalizmi için tipiktir. Büyük endüstrinin hızla kurulması amacıyla yabancı kapitalistlerle, belli bir zaman içinde büyük işletmeler kurmak veya hammadde kaynaklarını işletmek konusunda mukaveleler yapıldı. Böyle bir mukaveleye proleter dev-

let % 51 ve yabancı kapitalist % 49 oranlarında katılıyordu. İmtiyazlar her iki taraf için de bazı avantajlar getiriyordu. Lenin bunu, «Aynî Vergi Üstüne» broşüründe son derece anlaşılır bir dille ve tüm açıklığıyla aydınlatmaktadır:

«İmtiyaz sahibi, bir kapitalisttir. Teşebbüsü, kapitalistçe, kâr arzusuyla yürütür, proleter devlet iktidarı ile bir mukaveleye, normalin üstünde bir ekstra-kâr sağlamak veya aksi taktirde bulamayacağı veya son derece zahmetle sağlayabileceği ham maddeleri elde etmek için razı olmaktadır. Sovyet iktidarı ise, derhal veya en kısa zamanda üretici güçlerin gelişmesinden, mamul miktarının arttırılmasından dolayı yarar sağlar...

Sovyet iktidarı, devlet kapitalizmini, imtiyazlar biçiminde 'beslemek'le, küçük işletme karşısında büyük işletmeyi, geri olanın karşısında ileri olanı, kol işi karşısında makina işini güçlendirmekte ve büyük endüstri mamullerinin kendi elinde olan miktarını (mamullerin kendine aktarılan kısmını)arttırmakta, küçük-burjuva-anarşist ilişkilere karşın, devletçe ayarlanan ekonomik ilişkileri güçlendirmektedir...

İmtiyazların bizim için avantajlı olduğu ve tehlikeli olmadığı şartların ve ölçünün saptanması, güçler oranına bağlıdır ve mücadele yoluyla karara bağlanacaktır. Çünkü imtiyaz da bir mücadele biçimidir, sınıf mücadelesinin bir diğer biçimde sürdürülmesidir, ancak hiç bir şekilde, sınıf mücadelesi yerine sınıflar arası barışın getirilmesi demek değildir. Mücadelenin yöntemlerini, pratik gösterecektir.»

Buradan Lenin'in ve Bolşevik Parti'nin, NEP'in tehlikelerinin tam olarak bilincinde oldukları anlaşılmaktadır. Bu, yeni tip bir sınıf mücadelesiydi ve daha başlangıçta şu soru mevcuttu: «Kim kimi yenecek?» O zamanlar Lenin, kapitalizmin restorasyonu tehlikesini kitleler önünde tüm açıklıkla göstermenin ve NEP'in geçici bir geri çekilme olduğunu açık olarak anlatmanın gerekli olduğu görüş noktasını savunmaktaydı. «Biz, bu gerekli geri çekilmeyi ne kadar bilinçli, ne

kadar birlikte, ne kadar önyargısız yürütürsek, onu o kadar süratle telafi edebiliriz, muzaffer ilerlememiz o kadar güvenli, hızlı ve o kadar geniş olur.» diye vurguluyordu. Lenin, Parti içindeki, NEP'in yalnızca geri çekilme yanını görmek isteyen tüm oportünist unsurlara karşın NEP'in, yeni bir sosyalist atılımın çıkış noktası demek olduğunu, zaferden emin bir şekilde açıklar. Daha XI. Parti Kongresi'nde (Mart 1922) Lenin bunu doğrulayabilmiştir:

«Bir yıldır geri çekilme içindeydik. Şimdi Parti adına şunu söylememiz gerekir: Yeter! Geri çekilmeyle izlenen hedefe ulaşılmıştır. Bu dönem sona ermektedir veya sona ermiştir. Artık bir başka hedefe yöneliyoruz: Güçleri yeniden biraraya toplamak.»

Ve, halkın büyük kısmının ve ülkenin tümünün geri kalmışlığına rağmen, ülke içindeki ve dışındaki kapitalizmin yarattığı tüm tehlikelere rağmen, sabotajlara ve karşı devrimci entrikalara rağmen ve Parti-Devlet-ve ekonomi aygıtındaki Troçkistlere ve çevrilen diğer muhalif dolaplara rağmen, güçleri yeniden biraraya topladılar ve adım adım sosyalizmi kurdular. Demek ki Lenin'in «Yeni Ekonomik Politika»sı ile Sovyetler Birliği revizyonist yönetiminin «Yeni Ekonomik Sistem»i karşılaştırılacak olursa, bu ikisi arasında hiç bir uygunluk tesbit edilemez.

Lenin'in NEP'i, savaş ve iç-savaş sırasında yıkıma uğramış üretim tesislerinin, harabolmuş ekonominin, karşı devrimci sabotaj eylemlerinin, savunulamayacak hale gelmiş olan «savaş-komünizmi» politikasının, kitlelerin zaruret ve sefaletinin, bir yandan açlık ve yoksulluğun, öte yandan spekülasyon ve zenginleşmenin zorunlu neticesiydi. Bu ümitsiz durum, ferdi temelde bir üretim ve serbest ticaret yönünde küçük endüstri sahipleri ve köylülere verilen imtiyazlar yoluyla, mümkün olduğu kadar çabuk ortadan kaldırılmalıydı. Yıkılmış büyük endüstrinin inşasına ve hammadde kaynaklarının açılmasına, o zamanki duruma uygun olarak,

ancak yabancı sermayenin cezbedilmesi yoluyla, imtiyazlar tanınması yoluyla başlanabilirdi. Bu, zaruretin zorunlu kıldığı bir geri çekilmeydi.

Revizyonistlerin «Yeni Ekonomik Sistem»i ise, Sovyetler Birliği'nin II. Dünya Savaşı'nda yıkıma uğramış bölgelerinin inşasının tamamlanmış olduğu bir zamanda başlatıldı. İşgale uğramamış bölgelerdeki büyük endüstri yalnız bozulmamış olmakla kalmıyor, yıkılmış fabrikaların daha hızlı bir şekilde inşası için gerekli temeli oluşturuyordu. Bundan dolayı, «Yeni Ekonomik Sistem»in başlatılması, ekonomik olarak ümitsiz bir durumun zorunlu neticesi değildi; tam aksine, ekonomik temel sağlıklı ve sağlamdı. Bu nedenle kapitalizmin restorasyonu, taktik bir geri çekilme değil, sosyalizmin feda edilmesiydi.

NEP'te kapitalizmin gelişmesi, devlet kapitalizminin seyir yoluna saptırıldı ve proletarya diktatörlüğünün denetimi altında bulunuyordu. Kapitalistlere imtiyaz verme, zamanca sınırlanmış mukavelelere dayanıyordu; kurulan büyük işletmeler, birkaç yıl sonra tam olarak sosyalist devletin mülkiyetine geçiyordu. Ferdi, küçük sanatlara ait ve tarımsal üretimde serbest ticarette, zamanca sınırlanmış birer tedbirdi. Yerlerini kooperatifsel üretime ve devletçe sevk edilen ticarete bıraktılar.

Revizyonistlerin «Yeni Ekonomik Sistem»i ise, proletarya diktatörlüğünün denetimi altında değildir. Önce proletarya diktatörlüğü kaldırıldı ve yerine, yeni burjuva sınıfın egemenliği getirildi. Yeni tip kapitalizmin başlatılması zamanca sınırlanmış bir tedbir olarak değil, sürekli bir mekanizma olarak düşünüldü ve henüz tamamlanmadı. Sovyet iktisatçılarının bir kısmı, «Ekonomi Reformu»nun tamamlanmaya yaklaştığı görüşündedirler. Buna karşın çoğunluk, yeni karakteristiklerin konulmasının ve maddi teşvik yöntemlerinin, çalışma için yalnızca organizatör ve metodik temel demek olduğunu garantilemektedir.

Sovyet ekonomi profesörü Birman, 16.9.1969 tarihli «Günümüzde Sovyetler Birliği» Dergisi'ndeki «Ekonomi Reformunun Dördüncü Yılında» adlı makalesinde şöyle diyordu:

«Bu grupta, Ekonomi Reformu'nun daha uzun yıllar devam edeceği ve daha bugünden elde edilen yararlı sonuçların, ekonomi yönetiminin sahip olduğu ve Sovyet ekonomisinin Reform'dan haklı olarak beklediği etkinliğin ancak başlangıcını gösterdiği görüş noktasını savunmaktadır. Bence bu ikinci görüş noktası, gerçeklere daha uygundur.» Buna göre, Sovyetler Birliği'nde kapitalist gelişme henüz zirvesine erişmemiştir.

NEP, tüm halkın yaşam durumunun iyileştirilmesine hizmet etmişti. Daha fazla gıda maddesi elde etmek için, endüstri siparişleri teşvik olunmalı ve ticaretin serbest bırakılması yoluyla önce köylülere yardım edilmeliydi.

Buna karşın «Yeni Ekonomik Sistem», işçi sınıfının daha güçlü bir şekilde sömürülmesi ve azami kârların hedef alınması yoluyla, burjuva yaşam biçiminin ve yeni burjuvazinin ayrıcalıklarının garantilenmesine hizmet etmektedir. Bunun aracı, aynen ferdi-kapitalizmde olduğu gibi, azami çalışmayı tahrik eden maddi teşviktir.

Geri çekilme olarak NEP, kapitalizmin restorasyonu *tehlikesi* anlamını taşımaktaydı. Lenin, bu tehlikeyi kitlelere tüm dürüstlükle göstermeyi ve kitlelerce tabandan denetimi örgütlemeyi kendine görev bilmişti. Denetim ve iktidarın işçi sınıfının elinde olması, tehlikenin giderek bertaraf edilmesi ve sosyalizmin kuruluşuna devamın güven altına alınması için gerekli silahı oluşturuyordu.

Sovyetler Birliği'nde kapitalizmin restorasyonunun ifadesi olarak «Yeni Ekonomik Sistem» (NES) ise, revizyonist yönetim tarafından fenalıkları gizlenerek anlatıldı. Bu tedbirin gerçek anlamı kitlelerden gizlendi, «Tüm Halkın Devleti» kelâmı ardında, proletarya diktatörlüğünün kaldırılması örtbas edildi.

Kapitalizmin restorasyonu tehlikesi olarak Lenin'in NEP'i ile kapitalizmin restorasyonunun başarılmasına araç olarak revizyonistlerin NES'i arasında temelden bir farklılık mevcuttur.

Proletarya diktatörlüğü ve kitlelerin denetimi altında yürütülen NEP ile yeni burjuvazi diktatörlüğü ve bürokrasinin denetimi altında yürütülen NES arasında, aynı şekilde temelden bir farklılık vardır.

Tüm toplumun gereksinmelerinin karşılanması yönünde NEP ile yeni bürokratik-kapitalist sınıfın ayrıcalıklarının sürdürülmesi ve genişletilmesi yönünde NES arasında da temelden bir farklılık sözkonusudur. Yalnızca bir farklılık değil, ayrıca, bağdaştırılamaz bir çelişki sözkonusudur. Bu kapitalizm ile sosyalizm arasındaki çelişkidir.

4. Sovyet İşçi Sınıfının Sömürülmesi Şiddetleniyor.

Sovyet verilerine göre 1969 sonuna değin 36.000 endüstri işletmesi, kapitalist Yeni Ekonomi Sistemi çerçevesinde çalışmaktaydı. 1969'da üretimin % 83,6'sı ve kârın % 91'inden fazlası bu işletmelere aitti. Kossigin'in XXIV. Parti Kongresi'ndeki konuşmasına göre 1971-75 beş yıllık planlı devrede «maddi üretim ve hizmetler alanında tüm dallarda ekonomik muhasebe esaslarına göre çalışan işletme ve örgütlerin, yeni planlama ve teşvik sistemine dahil edilmeleri neticelendirilmelidir.»

İstatistik Yıllık «Narodnoye hozaystvo SSSR w 1969 godu», s. 742 ve 1972, s. 466'daki verilere göre devlet işletmelerinde sağlanmış kârların 1968'de: % 13'ü, 1971'de: % 14'ü maddi teşvik fonlarına aktarılmıştır. 1960'ta bu henüz yalnızca % 5 idi. Ancak bu rakkamların, *tüm* işletmelere, yani henüz yeni sistemin uygulanmadığı işletmelere de ait olduğuna dikkat edilmelidir. Ekonomi Reformu'nun «örnek

işletmeleri»nde kârın daha da büyük bir kısmı teşvik için kullanılmaktadır; bir çok halde % 50'sine kadar. 1969'da kârın ortalama % 61'i bütçeye aktarılmaktaydı (aynı kaynağa göre). Aynı yılda bu, Lomo-Kombinası ve Leningrad' daki Swetlana-Kombinası gibi «ileri» endüstri kombinalarında % 24,5 veya % 36,6 idi. (Woprossy Ekonomiki 11/1970). Makalenin yazarı, bu rakkamları hâlâ çok yüksek bulmaktadır. Bütçeye bu kadar çok aktarılacağına, üretim geliştirme fonlarına daha fazla ödeme yapılmalıydı. Yani, Reform' un yürütülmesiyle, kârın giderek daha büyük kısmının işletmelerde kalacağını ve burada ise ilk çizgide teşvik fonlarında toplanacağını güvenle kabul edebiliriz.

Tüm revizyonist basın Ekonomi Reformu'nu, büyük bir başarı olarak göstermekte ve her gün, kapitalizmin nasıl daha da kapsamlı olarak restore edilebileceğine, kârların nasıl daha da yükseltilebileceğine ve teşvik sisteminin nasıl daha da güçlendirilebileceğine ilişkin yeni öneriler getirmektedir. Sovyet revizyonistleri, «emeğin verimliliğindeki yalnızca % 1'lik bir artışın, yaklaşık olarak 3,5 milyar Ruble değerinde bir ek yıllık-ürün vereceği»ni hesaplamışlardır (16 Nisan 1971 tarihli «Günümüzde Sovyetler Birliği»). Direktörlerin «inisiyatif»ine mümkün olduğunca büyük bir hareket sahası garantilemek için, 1966 tarihli «Devlet Manifaktür İşletmeleri İçin Hükümler»de işletmelere, «fazladan» makina, nakil aracı, hammadde vs. yi kendi başlarına satma hakkı da bahşedildi. Yani işletmeler, devletin kendilerine verdiği üretim araçlarını, kolayca paraya çevirebilmektedirler. Daha yıllarca önce, Gorki'de ve Swerdlovsk'ta, devlet mülkiyetini satın almak veya satmak üzere, tüm Sovyetler Birliği'nden işletme temsilcilerinin biraraya geldikleri üretim-araçları-pazarları kurulmuştu. Bu koşullarda üretim araçları sık sık, onları «yeraltı-fabrikaları»nı kurmada kullanan özel kişiler eline düşüyordu.

Ancak revizyonistler şimdiye kadar ki «Ekonomi Re-

formu»ndan tam olarak memnun değillerdir. Şimdilerde, kârı daha yeni yöntemlerle yükseltmeyi denemektedirler. «Sçokino-Deneyi», yeni burjuvazi saflarında özellikle büyük bir dikkat ve hayranlık sağladı. Bu Deney 1967'de Sçokino-Kimya Kombinası'nda başlamış ve şimdiye değin yüzlerce işletmeye yayılmıştır. Mesele son derece basittir. Sovyet yasaları, devletçe kurulmuş ücret fonlarının, işten çıkarma durumunda otomatik olarak uygun oranda azaltılacağını öngörürken, Sçokino-Deneyi'ne göre işleyen işletmelere, ücret fonlarını işten çıkarmadan sonra da değişmemiş olarak koruyabilme ve bu fazladan parayı, maddi teşvik için kullanma izni verilmektedir.

Bu yeni zenginleşme kaynağına göz diken işletme yönetimleri, ücretlerini kendilerine alakoyabilmek için işçileri, çok kısa zaman içinde kitleler halinde işten çıkardılar. Geri kalan işçiler bu durumda, verimlerini buna uygun olarak yükseltmek, bir çok halde yeni meslek öğrenmek veya diğer bir şekilde kendilerini ilaveten kalifiye etmek zorunda kaldılar.

«Kendilerini, *fabrikada ilave olarak ikinci bir meslek icra edecek veya ilaveten diğer alet ve makinaların servisini üstlenebilecek* şekilde kalifiye etmiş olanlara zam verme kararlaştırılmıştır.» (16.12.69 tarihli «Günümüzde Sovyetler Birliği»nden. (Altı yazar tarafından çizilmiştir).

Bu şekilde örneğin mekanisyenler, aletlerin nezaret ve servisini de üstlenmişlerdir. Bu, temelde, insan işgücünün arttırılmış meşguliyeti yoluyla emeğin verimliliğinin yükseltilmesi demektir. Kapitalist işletme yöneticileri işten atma tehdidi veya teşvik fonundan verilecek ücret zammı vaadi yoluyla işçileri daha büyük verime «teşvik etme»yi öylesine kurnazca kavradılar ki, sözkonusu işletmelerde üretim, işten çıkarmalara rağmen güçlü bir şekilde yükseldi.

Sözü, kendi kapitalist sömürü deneyi hakkında, Sçokino-

Kimya-Kombinası Yöneticisi P. Şarov'a verelim. P. Şarov, 30.Kasım.1968 tarihli «Pravda»da şöyle yazıyordu:

«Kombina'da, üretimin plana uygun bir şekilde % 70 yükselmesiyle, Beş Yıllık Plan sonuna değin yaklaşık olarak 800 işçi, 230 mühendis ve teknisyenin işten çıkarılabileceği anlaşılmıştır. Bu, ücret ve aylıklardan yaklaşık olarak bir milyon Rublelik bir yıllık-tasarruf demektir. Ancak, deneyin koşulları neticesi olarak fonlar, Beş Yıllık Plan'ın sonuna değin aynen kalacağı ve işletme hizmetinde olacağı için, işletmede çalışanların tümü, hatırı sayılır bir kazanca sahip olacaklardır.»

İşletmede çalışanların tümü için sözkonusu olan bu «hatırı sayılır kazanç» nasıldır? Şarov, sevimli bir içtenlikle anlatıyor:

«*İşçilerin yükü ve iş yoğunluğu artmıştır*. Bununla, çalışanların maddi zararı yükselmiş midir? Asla. 1.300 işletme mensubu, daha kapsamlı işleri veya bir çok faaliyeti birarada yürüttükleri için, tarife ücreti ve zam almaktadır. Bunun için her ay 15.200 Ruble harcanmaktadır. Zamların miktarı, tarife ücretinin veya aylığın %30 una erişmektedir, tamir tesviyecilerinde, (Reparaturschlosser) bu, ücretin % 20 sine kadar varmaktadır. Daha az insan çalışmaktadır, *ancak iş daha iyi ilerlemektedir*.» (Altı yazar tarafından çizilmiştir.)

Yani artan iş-kızıştırma, yükselen gelir yoluyla mı telafi ediliyor? 16.Aralık.1969 tarihli «Günümüzde Sovyetler Birliği»ne göre hüküm verecek olursak, durum tam da böyle görünmüyor. Çünkü 1.Ocak.1969'a değin Sçokino'da üretim, 1966 yılına oranla % 73,3 ve emek verimliliği % 87 artmıştır. Ücretler ve aylıklar ise, aynı zaman aralığında, ortalama olarak yalnızca % 24,5 yükselmiştir. Bu arada, bir yıldan biraz fazla bir sürede 800 arkadaş işten çıkarılmıştır. Demek ki işçiler için «teşvik», artan iş-kızıştırma ve işgücünün yıpratılması ile uyumlu değildir.

Bu Deney'le ilgili diğer işletmelerde de durum aynıdır. Omsk'taki bir fabrikada, 3 yıl içinde 1.300 kişinin işten çıkarılması kararlaştırıldı. Geride kalanlar üretimi % 40 ve iş verimliliklerini % 47 oranında yükseltmek zorundadırlar. Ama ücret artışları yalnızca % 27 oranında öngörülmektedir. (Bakınız: 14 Şubat 1970 tarihli «Pravda»).

Bu arada, Sovyet propagandasının bu ücret-soygununu hiç te gizlememesi dikkate değer. Tam aksine bunu, «sosyalizm»in parlak bir örneği olarak göstermekte ve emek verimliliğindeki yükselmenin bir çok işletmede güya ücret artışlarının gerisinden topalladığından yakınmaktadırlar. Bu, tam bir kapitalist-mantık değil de nedir?

Sendika organı «Trud»a göre, bir çok Sovyet makinası, öncelikle de traktörler, vinçler, madencilik makinaları ve alet edevat, «ciddi yapım hatası» nedeniyle işçilerin güvenlik ve sağlıklarını tehlikeye sokmaktadır. («Trud», 12.5.1970).

Mühendisler dikkatlerini, bir makinanın iş-yeteneğinde yoğunlaştırıyor ve işçilerin güvenliği konusunu ihmal ediyorlar. («Trud», 12.5.70).

Diğer bir çok kazalar ise, korunma miğferlerinde, gaz maskelerinde, inşaat işçileri için emniyet kemerlerinde kıtlığın hüküm sürmesi nedenine dayanmaktadır. («Trud», 24.5.70)

Yeni Kapitalist rasyonalizasyonunun sonucu olarak işyerlerini kaybetmiş olanların durumu, yükselen iş-kızıştırmasına konu yapılmış işçilerin durumundan da kötüdür. Çünkü bizzat Şarov'un, daha önce iktibas ettiğimiz makalesinde itiraf ettiği gibi: «...'işten çıkarılmış' her işçi, başka bir işletmeye alınamıyordu.» (Tek-tırnak işareti yazar tarafından konulmuştur.)

Bazı işçiler, bir işyeri bulmak için başka şehirlere göçetmek zorundaydılar. Sovyetler Birliği'nde felaket derecedeki ev sıkıntısı gözönüne alındığında bu, hoş neticeler veremezdi. İşçilerin sonradan da, eskisi kadar kazanıp kazanma-

dıklarından sözedilmiyor. Şarow küstah bir şekilde yalnızca şunu belirtmekle yetiniyor:

«Bir kimsenin, işini değiştirmesi ve keyfi(!!) bozulmaksızın başka bir görev alması, kolay erişilebilecek bir şey değildir.»

Şu soru ortaya çıkmaktadır: Eğer Deney, Sovyetler Birliği'ndeki tüm fabrikaları kapsarsa, bu nasıl bir görünüm verecektir? Bu takdirde, «işten çıkarılmış» çoğunluk işçilerin, bundan böyle başka işletmelere yerleştirilemeyeceği gün gelip çatmış olacaktır. Bunu bizzat, Sovyet İktisatçısı Profesör Birman da itiraf etmektedir, 16.9.69 tarihli «Günümüzde Sovyetler Birliği»nde şöyle yazıyor:

«İşgüçleri sorunu da anlaşmazlık konusudur. Bazı Sovyet uzmanları, yakın gelecekte Sovyetler Birliği'nde işçi sıkıntısı çekileceği görüşündedirler, ve özellikle de uzman-işçi sıkıntısı. Benim de dahil olduğum diğerleri ise, bir işçi fazlalığının mevcut olacağına inanmaktadırlar.»

Kapitalist yasalar bir kez uygulandı mı, tüm sonuçlarıyla birlikte etkin olurlar. Sibirya'da yarım milyon nüfuslu bir endüstri şehri olan Novokuznesk'te (20.11.69 tarihli «Komsomolskaya Pravda»ya göre), yetişkin halkın % 5'i sürekli olarak bir işyeri aramaktadır.

Kapitalizmin restorasyonunun en önce başladığı ve tüm kapitalist talî-tezahürlerin kendini gösterdiği Yugoslavya'da, 30.000'in üstünde insan sürekli olarak işsizdir. Revizyonist Tito-Kliği, Yugoslav işçileri yabancı kapitalistlerin sömürüsüne terkedecek kadar vicdansızdır. Bu şekilde örneğin yalnızca Batı Almanya'da yaklaşık 500.000 Yugoslav işçi çalışmaktadır. Yani toplam olarak 800.000'in çok üstünde işçi, Yugoslavya'da üretim sürecinden tecrit olunmuşlardır.

Şçokino-Deneyi, Sovyetler Birliği'nin yeni kapitalist iktidar sahiplerine, Sovyet işçilerinden daha büyük kârlar çı-

karma konusunda parlak ümitler vermiştir. Buna karşın bu Deney, Sovyet proletaryası için, kapitalist restorasyonun acıklı perspektiflerini daha da insafsızca çizmektedir: işkızıştırma, işyerini kaybetme korkusu, işsizlik. Kapitalist kâr-ilkesi nerede yeniden kabul edilirse, kapitalizmin tüm kötülüklerinin orada mutlaka hortlayacağı da hesabedilmelidir.

Sovyet yönetiminin Sçokino-Deneyi'ne ne önem verdiği, Brejnev'in XXIV. Parti Kongresi'ndeki şu sözlerinden anlaşılmaktadır:

«Sçokino'daki Kimya-Kombinası tecrübeleri işletmelere, üretimin geliştirilmesine en büyük katkıda bulunan, çeşitli mesleklere hakim ve toplumsal mülkiyeti tutumlu bir şekilde kullanan kişi ve Kollektifler'in tahriki (teşvik, dürtü -yazarın notu) için daha büyük imkanlar tanımanın, yarar sağlayıcı olduğunu göstermiştir. Çalışanların maddi ilgilerinin yükseltilmesi, çalışma yönünde ahlâki teşviğin güçlendirilmiş bir şekilde uygulanmasıyla elele yürümelidir.»

Brejnev, maddi teşviğin işçileri giderek daha fazla bir şekilde üretime yabancılaştırdığını kavrayamamakta veya bunu anlamak istememektedir. Aynen ferdi-kapitalizmde olduğu gibi, bürokratik kapitalizmde de işçiler zenginliği yaratmakta, ancak bunu, yeni burjuva sınıf tasarruf etmektedir. Gelişim sosyalist ekonomide işçilerin sosyalist bilinci, üretimin ana itici-gücüdür. İşçiler üretimle içten bağlıdırlar, çünkü çalışma bir gereksinmedir ve tüm toplumun gereksinmelerinin doyurumuna hizmet eder. Sovyetler Birliği'nde kapitalizmin restorasyonundan sonra maddi teşvik, üretimin ana itici-gücü olarak kabul edildi. Böylece ferdi kapitalizmde olduğu gibi işçiler üretime yabancılaştılar. Çalışma, «bu nedenle bir ihtiyacın tatmini değil, kendi dışındaki ihtiyaçların tatmini için yalnızca bir araçtır.» («Paris Yazıları»nda Karl Marx)

REVİZYONİSTLERİN, SOSYALİST BÖLÜŞÜM İLKESİNİ KALDIRMALARI

1. Yeni Maddi Teşvikler Sistemi Hangi Amacı İzliyor

Buraya dek yeni maddi teşvikler sistemine yalnızca belli bir görüş açısından baktık: Kârın rolü ve özünün değiştirilmesinin ve münferit işletmelerde burjuva görevlilerin zenginleşmelerinin bir aracı olarak. Ancak bu, işin yalnızca bir yönüdür. Maddi teşvikler neticede yalnızca işletme yöneticilerinin ve diğer yönetici memurların aylıklarını belirlemekle kalmaz, ayrıca basit işçilerin ve alt düzeydeki memurların ücret ve aylıklarını da belirler. Patronların haksız kazanılmış zenginliklerine oranla işçiler ancak, acınacak kırıntılar elde etmektedirler. Yine de bu kırıntılar, münferit işçilerin gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. 17.5.67 tarihli «Pravda», çoğunluk işçilerin ücretlerinin % 40-100'ü değerinde primler aldıkları bir işletmeyi tipik olarak tanımlamaktadır. Bu, işçilerin esas ücretlerinin daha başlangıçta, onları primler almaya mutlak olarak muhtaç kılacak derecede düşük saptanmakta olması anlamına gelir. Böylece maddi teşvikler lüks değil, zorunlu bir ihtiyaçtır. Sovyet işçilerinin, prim almak için göstermeleri gereken «özel başarılar», aynen bizdeki fazla mesai ve benzeri «gönüllü» ek çalışmalar gibi bir yükümlülüktür. Yani maddi teşvik sistemi, bu şartlar altında bir dürtü sistemidir, işçileri, iş verimlerini yükseltmeye zorlayan bir sistemdir.

Tüm ademi-merkeziyetçilik eğilimine rağmen Sovyetler Birliği'nde yeni kapitalizmin herşeyden önce, bir *t e k e l c i d e v l e t* kapitalizmi olarak kaldığını vurgulamıştık. Yeni burjuvazinin temel zenginleşme kaynağı, münferit işletmelerdeki primler ve kârlar değil, merkezî devlet bütçesidir. Bu nedenle Kossigin XXIV. Parti Kongresi'nde şöyle vurguluyor:

«Kâr ve kârlılığa, üretim verimliliğinin önemli karakteristikleri olarak bakmaktayız. Aynı zamanda kâr yalnızca, işletmelerin ve birliklerin işletme muhasebesine dayanan fonlarının ana kaynağı değil, ayrıca, devlet bütçesinin en önemli gelir kaynağıdır.»

Yeni burjuvazinin en yüksek kişileri, münferit işletmelerin kârlarını çeken yöneticiler ve idareciler değil, Moskova ve diğer merkezlerde oturan ve devlet kasasının kaymağını alan, Parti-devlet- ve ekonomi aygıtındaki görevli, politikacı ve teknokratlardır. Moskova'nın banliyölerindeki Daça'lar (Parti, devlet ve ekonomi aygıtındaki yüksek görevli, politikacı, teknokrat vs. ye ayrılan lüks villa -çev.), tanınmış kimselerin oturduğu güven altına alınmış semtlerdeki mükellef evler, özel şöförlü «görev» -arabaları, özel kulüpler, yalnızca yüksek tabakaya tahsis edilmiş alışveriş merkezleri, «akademisyen» ve «bilim adamları» için sanatoryumlar, tatil yerleri ve lüks mahalleler -yüksek aylıklar yanı sıra, tüm bu ayrıcalıklar, merkezî bütçeden finanse edilmektedir.

Ancak tekelci bürokrat burjuvazi, kendi sömürü sistemini sürdürebilmek için müttefik ve yamaklara gereksinmektedir. *Sosyalizmin kuruluşu için* coşkunca ve fedakarca çalışmış olan milyonlarca insan, uzun vadede, *burjuvazinin kârları için* aynı şekilde çalışmayacaklardır. Yeni burjuvazi ancak, uşaklarını kârın bir kısmından nasiplendirdiği taktirde, bunu kârın azamileştirilmesi sistemine her hangi bir şekilde bağlayabildiği taktirde sistemini işler halde tutabilir.

Rüşvet ilk ağızda işletme yöneticisine, münferit işletmelerde yönetici durumundaki ekonomi ve teknik uzmanlarına verilmektedir. Çünkü bunlar, değerlerin ve kârların yaratıldığı işletmelerle merkezî bürokrasi arasındaki en önemli bağlantılardır. Bunlar bu nedenle, tekelci bürokrat burjuvazinin en önemli müttefikleridir. Bunları elde tutabilmek

için revizyonist baylar sosyalizmden, en önemli işletme yöneticilerinin direkt olarak Parti yönetimince tayin edildiği «Nomenklâtür» sistemini devraldılar. Sosyalizmde bu sistem, ekonominin,proletarya partisi tarafından denetiminin bir aracıdır. Bugün, yeni kapitalizm için de bu, ekonomiyi, tekelci bürokrat burjuvazi ve yamaklarının pençesinde tutmanın aracıdır. Aynı zamanda, mutat bürokrat ve teknokratların hayat standartları da, «kendi» işletmelerinde gerçekleştirilen kârın giderek daha büyük bir kısmını kendi ceplerine indirebilmeleri sayesinde, tekelci burjuvazinin hayat standardına yaklaşmaktadır.

Yerel işletme-üst tabakasına mensup olanlar, yeni tekelci burjuvazinin baş müttefikleridir. Ve sık sık hadlerini aşsalar, ve aslında en yüksek patronlar için kararlaştırılmış olan para kaynaklarıyla el altından kendilerini zenginleştirseler bile, yine de, yeni burjuvazinin, egemenliğinin güven altına alınmasında ihtiyaç duyulan, güvenilir suç ortakları olarak hizmet etmektedirler.

Yeni tekelci burjuvazi kimden korkmaktadır? İşçi sınıfından. Lenin'in bayrağı altında Ekim Devrimi'ni yapan, Stalin'in bayrağı altında faşist saldırganları yenilgiye uğratanlar, Sovyet işçileriydi. Onları köleleştirmek için yeni tekelci burjuvazi, aldatmadan açık teröre kadar tüm yolları kullanmaktadır. 15.Temmuz.1970 tarihli İş-Kanunu (56. madde), iş disiplinine aykırı hareketin cezalandırılması olarak, diğerlerinin yanı sıra şu tedbirleri öngörmektedir:

Ücreti daha düşük olan bir işyerine nakil, iş primleri ve ayrıcalıkların geri alınması, lojman dağıtımında ve tatil evlerine, sanatoryuma havale kartlarının dağıtımında haksızlığa uğrama, diğer sosyal yardım ödemelerinde haksızlığa uğrama; ağır vak'alar, işten çıkarma, mahkeme ve polise havale yoluyla cezalandırılır. (67.7.1970 tarihli «Pravda») Öte yandan yeni burjuvazi, korkunç bir demagojiyi alevlendirmektedir. Kendi yeni tip kapitalizmini sosyalizm olarak ve

kendini de komünist olarak tanıtmaya uğraşmaktadır. Bununda yanısıra, gerçek sosyalist ülkelere ve komünistlere karşı kirli bir iftira kampanyası sürdürülmektedir. Tabii ki, işçilerin önüne kârdan kırıntılar atarak, onları «yeni sistem»e bağlamaya da uğraşmaktadır. Revizyonistler, işçilerin kâra katılması yoluyla, onları kandırmayı ve parçalamayı denemektedirler. Böylece küçük bir kısım, işçi aristokrasisi halinde yozlaştırılmıştır. 16.1.1971 tarihli «Günümüzde Sovyetler Birliği»nde verilen bir örneği ele alalım. Buradaki «Yeni Yönetimin Sonuçları» makalesinde bir uzman-işçi konuşturuluyor:

«Gayet iyi kazanıyorum» diyordu mil-yatakları kısmından tornacı Yuri Karassyov: «Benim tarife ücretime çeşitli zamlar eklenir. Örneğin geçen yılı ele alalım: Ben her ay üretim hedefini aşıyordum. Bu benim için, aylık ücretin % 25'i değerinde bir prim demektir. Ayrıca bütün bir yıl hiç fire vermedim, bu da bir % 15 daha sağladı. Altı iyileştirme önerisi için 60 Ruble aldım, bir 15 Ruble de bunların uygulanması için. Yeni ölçmeyle yeni tiplerin oluşturulması karşılığı olarak ta bana 50 Rublelik bir prim verildi. Mamullerimiz devletçe kaliteli-mal olarak tanındığında, tüm katılanlar 25 Rublelik birer prim aldılar. 1970 te fabrika bana bir yeni yapı lojman verdi. Tatilimi, karım ve oğlumla birlikte, işletmeye ait tatil evinde geçirdim. Normal olarak 120 Ruble'lik kaplıca-çeki için ben yalnızca 40 Ruble ödedim; üstünü Sendika ödedi. Geçen yıl toplu olarak, normal iş ücretimin üstünde yaklaşık 1.000 Ruble'lik primler, ikramiyeler ve ayni ödemeler almış oldum.»

Sonuç olarak makalede, «Bu, birçokları arasında bir örnektir.» deniliyor. Burada, ortalama ücretin gelecek beş yıl içinde ayda 150 Ruble tutacağı gözönünde bulundurulmalıdır. SSCB'nde bir işçi aristokrasisi yaratma, işçi sınıfının bölünmesi amacını gerçekleştirmektedir.

24 ücret-dereceli karışık ücret sistemi de aynı amaca

hizmet etmektedir. (Tablo II'ye bakınız.) Bu istatistiğe göre, en düşük temel-ücret ayda yaklaşık 48 Rubledir. Asgari ücret, *prim de dahil*, XXIV. Parti Kongresine dek ayda 60 Ruble tutmaktaydı. Karara göre bu, 70 Rubleye çıkarılmalıydı (280 Mark).

Ancak bu, hemen değil, Kossigin'in XXIV. Parti Kongresi'nde açıkladığı gibi, yavaş yavaş olacaktı:

1971'de, demiryolları nakliyatında çalışan işçiler ve memurlar,

1972'de, Yüksek-Kuzey, Uzak-Doğu, Doğu-ve Batı-Sibirya ve Ural'da,

1973'te, Kazakistan, Orta-Asya, Volga-bölgesi, Volga-Vyatka yöresi, ve Don-Havzası'nda,

1974'te, tüm diğer bölgelerde çalışan işçiler ve memurlar için,

1975'te, «Yeni asgari ücret uygulaması, orta kazançlı işçi ve memurların ücret ve aylıklarının yükseltilmesi ile neticelendirilecektir.» (Kossigin).

TABLO II. KADEMELENDİRME DERECESİ

7 saatlik işgünü için, saat başına Kopek olarak ana-ücret.	I	II	III	IV	V	VI
Yükselme oranı.	1,0	1,13	1,29	1,48	1,72	2,0
«Soğuk» işletmelerde saat başına ücret alan işçiler.	27,5	31,1	35,5	40,7	47,3	55,0
«Soğuk» işletmelerde parça başına ücret						

alan işçiler ve «sıcak» işletmelerde saat başına ücret alan işçiler veya kötü şartlar altında zor işlerde çalışan işçiler.	32,0	36,2	41,3	47,4	55,0	64,0
«Sıcak» işletmelerde parça başına ücret alan işçiler veya zor, kötü şartlar altında çalışan işçiler ve özellikle ağır ve kötü şartlarda çalışan, saat başına ücret alan işçiler.	36,7	41,5	47,3	54,3	63,1	73,4
Özellikle güç ve kötü şartlar altında çalışan, parça başına ücret alan işçiler.	39,0	44,1	50,3	57,7	67,08	78,0

Brejnev'in XXIV. Parti Kongresi'ne sunduğu çalışma raporuna göre, yürürlükte olan Beş Yıllık Plan sırasında, «işçilerin ve memurların aylık ortalama ücretleri 146-149 Ruble'ye (584-596 DM. - yazarın notu) ve Kolhoz köylülerinin gelirleri 88 Ruble'ye (392 DM. - yazarın notu) yükselecektir.» Kapitalist Batı'daki ücretlerle kolayca bir karşılaştırma yapılamamasına rağmen —çünkü bu ancak, ücretlerin çeşitli ülkelerdeki satın alma gücüne uygun olarak gerçek ücretlere çevrilmesiyle mümkün olabilirdi— işçi ücretleri ve alt kademe memurlarının aylıkları o kadar düşüktür ki bu,

maddi teşviği gerekli kılmıştır. Ve özellikle de tek uyarıcı olarak belirtilmesi yoluyla.

Kapitalizmin restorasyonunu daha da sürtüşmesiz yürütebilmek için, maddi teşvik ile kâr gayesi birbirine bağlandı. Kâr ne kadar yüksekse, maddi teşvik fonu için de o kadar çok olanak sağlamış olacaktır. A. Omarov, yukarıda adı geçen kitabında bunu doğrulamaktadır:

«Geçen yıl rakkamlarına karşın kârda sağlanan her yüzde yükseliş, (satış) için ve üründe, plan hedefi üstünde her yüzde artış için, kârın, işletmenin yıllık mali planında saptanmış olan bir kısmı, 'teşvik fonu'na aktarılacaktır...

Plana uygun kâr-ve satış rakkamlarına ulaşılmaması halinde, 'teşvik fonu'na yapılan ödemeler belli bir yüzde olarak düşürülecektir...»

24 ücret derecesinde düzenleme (Tablo II'ye bakınız), işçilerin çıkarına değildir. Kapitalist ülkelerde işçi hareketi daima, ücret derecelerinin çokluğuna karşı çıkmıştır. Ücret dereceleri ne kadar çoksa, ücret sistemi de o kadar karışık ve muğlak, birini diğerlerine karşı oynama ve hoşa gitmeyen işçileri daha düşük bir ücret derecesine indirme olanağı da o derece kolay demektir. Kısacası, ücret dereceleri ne kadar çoksa, sömürü de o kadar kolay işler demektir.

2. *Maddi Teşvikler - İşçileri Yozlaştırma Aracı.*

Sosyalist bölüşüm ilkesi şu tanınmış sloganda özetlenmiştir: «*Herkes yeteneğine göre, herkese yaptığı işe göre.*» Bu konuda Karl Marx'ın «Gotha Programının Eleştirisi»nde şöyle deniliyor:

«Bu nedenle, münferit üretici —kesintilerden sonra— ona (topluma -yaz.) vermiş olduğunu tam olarak geriye alır.

Ona verdiği, kendi bireysel emek miktarıdır. Örneğin toplumsal iş günü, bireysel iş saatlerinin toplamından ibarettir. Münferit üreticinin bireysel iş zamanı, toplumsal iş gününün onun tarafından gerçekleştirilmiş parçasıdır, ondaki kendi payıdır. Toplumdan, şu kadar iş yapmış olduğuna (kooperatif fonu için yaptığı çalışma düşüldükten sonra) dair bir makbuz elde eder ve bu makbuzla, toplumsal stoktan, emek miktarına eşit miktarda tüketim araçları alır. Topluma, bir biçimde vermiş olduğu aynı miktar emeği, diğer bir biçimde geri alır.»

Komünizmin ilk aşamasında bulunduğumuz sürece, üretici güçlerin henüz insanların tüm gereksinmeleri doyurulabilecek derecede gelişmemiş olduğu sürece ve burjuva düşüncenin kalıntıları, tembeller ve dolandırıcılar henüz var olduğu sürece, tüketim mallarının münferit kişilerin yaptıkları işe göre bölüşümü, tek mümkün bölüşüm ilkesidir.

Buna karşın komünist toplumda, «çalışmanın, yalnızca yaşama aracı değil, bizzat ilk yaşam gereksinmesi haline gelmesinden sonra» ve «kollektif zenginliğin tüm kaynakları coşkunca akarken» komünist bölüşüm ilkesine geçilebilir: *herkes yeteneğine göre, herkese gereksinmelerine göre.* «İşçileri yeni komünist çalışma ahlakı içinde eğitmek ve giderek komünist bölüşüm ilkesine varmak her ne kadar sosyalizm aşamasının temel görevlerinden biri ise de, emeğin, münferit kişilerin yaptıkları işe göre ücretlendirilmesi, bu aşamada ana ilke olarak kalacaktır. Her şeyden önce, münferit emekçiler veya emekçi gruplara, ne verimlerinin yüksekliği ne de özel gereksinmelerince belirlenmeyen imtiyazların tanınmasına haksızlığa uğratılmalarına engel olunmalıdır.

Sosyalist Sovyetler Birliği'nde, ücretlerin münferit işçilerin gerçek verimlerine mümkün olduğu kadar uydurulmasını sağlayacak yöntemler uygulanmıştı. Buna uygun bir şekilde, genel olarak, saat-ücreti yerine parça başına ücret

ikame edilmişti. Ama bunun yanı sıra, işçilerin, ek işler yüklenmelerini ve buna uygun olarak ilave ücretlendirilmelerini sağlamak amacıyla, yalnızca son derece sınırlı bir ölçüde, prim sistemi de kabul edilmişti. Bu primler, münferit işçilerin gerçek verimlerine bağlıydı ve böylece sosyalist bölüşüm ilkesi güçlendirilmekteydi.

Modern revizyonistler, «Yeni Maddi Teşvik Sistemi»nin, sosyalist bölüşüm ilkesine dayandığını, eşit olmayan ücretlerin ve hatta primlerin «daima» varolageldiğini ve Marksizm-Leninizm klasiklerinin, küçük burjuva eşitçiliğine karşı polemik yapmış olduklarını söylemektedirler. Yine de, «Yeni Ekonomik Sistem»in, sosyalist bölüşüm ilkesiyle hiç bir ilgisinin olmadığını kolayca görebiliriz. Çünkü, görmüş olduğumuz gibi, bugün, «maddi ilgiyi sağlamak için oluşturulan fon»un büyüklüğü ve böylece münferit işçiler için ödenen primlerin yüksekliği artık, münferit işçilerin verimlerine değil; hatta Kollektif'in brüt üretimine bile değil de, kâra, işletmenin kârlılığına bağlıdır. Yani artık yüksek primi, daha çok ve daha iyi çalışan işçi değil, kârlı bir işletmede çalışan işçi almaktadır. Biri, modern donatımlı ve dolayısıyla kârlı bir işletmede çalıştığı için veya sadece, işletme yöneticisinin yeni kapitalist sistemin tüm araçlarını, şu veya bu şekilde kârı yükseltmek yönünde harekete geçirmeyi daha iyi beceren, daha vicdansız biri olması nedeniyle, tamamen aynı işi yapan iki işçinin çok farklı ücretler aldıklarına sık sık rastlanabilmektedir.

Sovyet basınının yıllardır şikayet etmekte olduğu emeğin dalgalanması sorunu, sosyalist bölüşüm ilkesinin yıpratılmasının sebep olduğu vahim sonuçların dikkate değer bir örneğidir. Daha kârlı başka bir fabrikada, tam olarak aynı iş için daha fazla para kazanmak mümkünse, işçilerin daha az kârlı işletmelerden, daha kârlı işletmelere akacakları açıktır. 20.Ocak.1971 de «Pravda», «Bir Kimse İşyerini Neden

Terkeder?» başlığı altında uzun bir makale yayınladı. Burada, diğerlerinin yanı sıra şöyle deniliyor:

«Bugünkü koşullar altında bir çok işletmelerin kadrosunun yaklaşık olarak her 3 veya 4 yılda yenilenmesi normal kabul edilemez. Bu yenilenme tabii ki mutlak bir şey değil, hesaplama-istatistiğe ait bir şeydir. İşçi ve memurların çoğunluğu uzun yıllar boyunca aynı yerde çalışmaktadırlar. Ama, yılda birkaç kez iş değiştirenler de mevcuttur.» Bu akışın nedenleri yazarca bilinmez değildir:

«Aynı cinsten komşu işletmelerde tek ve aynı iş için tarife ve normların farklı olması durumlarını, kanıtlanmış saymak pek mümkün değildir... Başka bir fabrikaya gittikleri taktirde işçi ücretlerinin yükseltilmesini mümkün kılan norm ve tarife farklılıklarının kaldırılması gerektiğinden sözedilmektedir. Bu doğru düşünce yine de kolayca gerçekleştirilemez, çünkü gerçekleştirilmesi, bir dizi objektif engellerle karşılaşır.

İlk olarak, bilimsel-teknik ilerleme, üretimin tüm olanaklarını aynı zamanda ve aynı ölçüde kavramaz. Ve bu, farklı çalışma koşullarının nedenidir. İkinci olarak her belli devrede çabaları, işgüçlerinin akışını belli ayrıcalıklar yoluyla canlandırmak suretiyle ekonominin canalıcı alanlarında yoğunlaştırma zorunluğu doğar. *Ve sonuç olarak, Ekonomi Reformu'nun, herkesin elde ettiği maddi yardımın sınırlarını Kollektif'in çalışmalarındaki başarılara uygun olarak tesbit etmesi ölçüsünde, işe yapılan ödemede ve kültürel gereksinmelerin doyurulması derecesinde de farklılıklar hasıl olur.*» (Altı yazar tarafından çizildi)

Bu, işletme yöneticilerinin, aynen kapitalist Batı'da olduğu gibi, işçileri ve memurları karşılıklı olarak kandırmaları kertesine varmaktadır. Buna ilişkin olarak yukarıdaki makalede şöyle deniliyor:

«Diğer işletmeciler, işçileri çekmek için, ücreti, gerekli toplumsal düzeyin üstüne çıkarmaya gayret etmekte ve bir

zaman için buna ulaşmaktadırlar. Ancak bundan sonra diğer fabrikalarda ücretler yükseltilmekte ve bir karşı hareket ortaya çıkmaktadır. Kısacası, bazıları, komşusunun kadrolarını çekmeye uğraşmaktadır.»

Bu işler, resmi revizyonist yazarların düşünüş biçimleri konusunda çok aydınlatıcıdır. İş akışı ile «Ekonomi Reformu» arasındaki bağlantıyı, yani kapitalizmin restorasyonunu apaçık dile getirmekle beraber yazar, Reform'dan kuşkulanmayı bir an dahi aklından geçirmemektedir. Bunun yerine kabahati kısmen, «normal olmayan» uygulamalarda bulunan münferit işletme yöneticilerine, ama esas olarak ta, «yalnızca» ücretlerini yükseltmek amacıyla bir fabrikadan diğerine geçen işçilere yüklemeyi istemektedir. Böylece sorunun çözümünü bir yandan, işyerlerini sık sık değiştiren işçilere karşı tedbirler almada, öte yandan da yeni teşvikler yoluyla bulundukları işyerlerinde kalmalarını sağlayacak «tahrik»te görmektedir. Bu, «çeşitli ayrıcalıkların, bir fabrikadaki iş ilişkilerinin süresine bağlanması» yoluyla olmaktadır.

Ancak böylesi tedbirler, emek akışının gerçek nedenlerinde, yani «eşit işe eşit ücret» ve «herkese yaptığı işe göre» sosyalist ilkelerinin kaldırılmasında hiç bir değişiklik husule getirmemektedir.

Yeni maddi teşvikler sistemi, kişisel gelirleri işletmelerinin kârlarına göre ayarlanacak işçileri, bu yolla kâra yönelik Yeni Ekonomi Sistemi ile bağdaştırmaktan başka bir hedef işlememektedir. Revizyonistler, işçileri veya işçilerin hiç olmazsa bir bölümünü, kapitalist kârın kırıntılarıyla yozlaştırmayı, buna karşılık da onların kârın azamileştirilmesine ilgi duymalarını sağlamayı tasavvur etmektedirler. İşçilere, kârın azamileştirilmesinden kişisel bir pay vaadederek, kapitalizmin restorasyonu için işçi sınıfı içinde, bir temel yaratmaya gayret etmektedirler.

Hatta revizyonistler, maddi teşvik sistemi yoluyla işçi-

lerin kapitalist sömürünün güçlendirilmesi ile ilgilenmelerini sağlayabilmek hayalini beslemektedirler. Georgi Sofonov, 16.8.1970 tarihli «Günümüzde Sovyetler Birliği» dergisinde, «Bir işletmenin mensuplarının, bir ıslah önerisinin yapılmasına, işletmelerinde bir buluşun uygulanmasına ve bunun neticesi olarak *varolan iş normlarının yüksektilmesine ve belkide işçilerin işten çıkarılmalarına* ilgi duyup duymadıkları sorulabilir» diyor. (Altı yazar tarafından çizildi.).

Yazar, bu yolla üretim masraflarının düşürüleceği ve işletme kârı yükseltileceği için, «bu kâra... yöneticiden en genç yardımcı işçiye kadar işletmenin her mensubunun ortak olması nedeniyle, işletme mensuplarının buna katılacaklarını garanti etmektedir. Tabii, yalnız bir farkla ki, işletmenin yöneticisi birkaç bin Ruble'yi cebe indirirken, en genç işçi ancak 60-70 Ruble'lik bir asgari ücret alacaktır. Ve işletmenin yöneticisi üç aylık primin aslan payını alırken, yardımcı işçi ancak asgari bir pay elde edecektir. Çoğunluk işçiler ve alt düzeydeki memurlar gibi en genç yardımcı işçi, acınacak ücretini bir parça olsun düzeltmek için, üretim normunu, kâr ve primle artacak şekilde daima daha çok yükseltmeye zorunludur. Bu, gerçek kapitalist sömürüdür ve sosyalist üretim-ve bölüşüm ilkesiyle hiç bir alâkası yoktur. Bütün bunlara rağmen, düşük ücretli işçiler için uygun primler ödenmemekte, bunun üzerine işçiler, «kendi» işletmelerine ilgiyi yitirmekte ve işyerlerini değiştirmektedirler.

Doğaldır ki revizyonistler, sosyalist bölüşüm ilkesinin kaldırılması için demagojik bir değiştirmeden yararlanmaktadırlar. B. Suharevski, 8/1970 tarihli «Barış Ve Sosyalizmin Sorunları»nda şöyle diyor:

«Yeni sistemde her bir işçi ve memurun emeği, şimdiye dek olandan çok daha yüksek bir ölçüde yalnızca bireysel

verimine göre değil, Kollektif'in tüm faaliyet sonuçlarına göre de değerlendirilmektedir.»

Veya Brejnev'in SBKP XXIII. Parti Kongresi'ndeki konuşmasında olduğu gibi: «Her emekçiyi yalnızca kişisel verimine göre maddeten teşvik etmek değil, ayrıca tüm Kollektif'i de işletme faaliyetinin sonuçları ile de maddi olarak ilgilendirmek tamamen meşrudur. Bu, *kişisel ve toplumsal çıkarları* tam olarak birbiriyle bağlama imkanını sağlar.» (Altı yazar tarafından çizildi.)

Brejnev'in bu şekilde işletme çıkarlarını, yani kapitalist işletme yöneticilerinin kâr çıkarlarını *toplumsal* çıkarlar olarak göstermesindeki utanmazlık dikkate değer. Eğer işçiler «işletme faaliyetinin sonuçlarına», yani kârın yükseltilmesine ilgi duyuyorlarsa, bu taktirde işçilerin kişisel çıkarları ve *toplumun* çıkarları birbirine bağlanmış demektir! Bu, revizyonistlerin «toplumsal çıkar»la anlatmak istediklerinin dürüst bir tarifi değil midir?

Kapitalistlerin, daima, çeşitli «kâra katılma» sistemleriyle , işçileri yatıştırmaya, onları kapitalist rekabet ve «kâr gayesi ile zehirlemeye ve kapitalist sisteme zincirlemeye uğraştıkları bilinen bir şeydir. Bunun için, sendika üst yönetimindeki hainlere idare heyeti mevkileri teklif edilir. Aynı zamanda bir çok işletmede, kârdaki bir yükselmenin kendileri yararına da olduğu ümidini uyandırmak amacıyla işçilerin eline bir kaç değersiz hisse senedi tutuşturulur.

Tito-Kliği, işçi-özyönetim şarlatanlığı ile aynı şeye gayret etmektedir. Brejnev'in «Yeni Ekonomik Sistem»inin Tito' nun «İşçi-özyönetimi» nin kötü taklit edilmiş bir kopyası olduğu, W. Ulbricht'in «Karl Marx'ın Öğreticilerinin Zamanımızdaki Anlamı Ve Hayatiyeti» (1968) konuşmasında açıkça görülmektedir. Çünkü W. Ulbricht bu konuşmasında SED (Alman Sosyalist Birlik Partisi) - yönetiminin Sovyet revizyonistlerinden aldığı yeni maddi teşvik sisteminin.

«Üretim araçlarının sahibi olarak, işletmenin, Kombina-

nın veya VVB'nin ortak sahibi olarak her emekçinin kendi fonksiyonunun farkına varabilmesini ve uygulamada da bunu yapmasını» garantileyeceğini ifade etmektedir.

Oysa sosyalizmde, her münferid işletmenin mensupları bu işletmenin sahipleri değildir; *t ü m* işçi sınıfı üretim araçlarının *t ü m ü n ü n* sahibidir. Lenin, işçi sınıfının bölünmesi, çeşitli işletmelerdeki işçilerin birbirine karşı oynanması neticesini veren böylesi bir anarşik sendikalist görüşle enerjik bir şekilde mücadele etmişti. «Demokrasi ve Sovyet İktidarının Sosyalist Karakteri Üstüne» yazısında apaçık bir şekilde şöyle yazıyordu:

«Münferit işletmeler veya münferit dallardaki işçilere, üretimlerine ilişkin dolaylı veya dolaysız mülkiyet tanıma, devlet iktidarının emirlerini zayıflatacak veya engelleyecek her türlü dolaylı veya dolaysız hak tanıma, Sovyet İktidarının temel ilkelerinin ve sosyalizm tüm görevlerinin en kaba bir şekilde tersyüz edilmesi anlamına gelir»

Oysa Yeni Maddi Teşvik Sistemi tam da bu neticeyi vermektedir; İşçiler münferit işletmelere bağlanmalı, kendilerini tüm toplumsal zenginliğin sahibi olarak değil, çalıştıkları ve kendi maddi refahlarının onun (işletmenin-çev.) gelişmesine bağlı olduğu işletmenin hissedarları olarak görmelidirler.

Gördük ki: Yeni kapitalist sistemlerini sürdürebilmek için münferit işletme-direktörlerini, yüksek düzeyde mühendis ve memurları kâra katılma yoluyla satın almak, bürokratik tekelci burjuvaziye yeterli değildir. İşçileri, burjuva kar -gayesi ruhuyla şaşkına çevirmeye, işçi sınıfını bölmeye ve münferit işletmelerin mensuplarını birbirlerine karşı oynamaya da çalışmalıdırlar. Burada sözkonusu olan, diğer her kapitalist sistemde olduğu gibi, işçilerin dayanışmasını zedelemek, emekçileri devrimci mücadeleden uzak tutmaktır. İşçiler, birbirleri arasındaki rekabet mücadelesi ve daha yüksek prim avcılığı yüzünden birbirlerine düşmeli; kârdan

kendilerine kırıntı koparmayı, en iyi şey saymalı ve yeni burjuvaziye karşı mücadeleyi, komünizm için mücadeleyi unutmamalılar. Yeni maddi teşvik sisteminin temelinde yatan, işte bu arzudur!

REVİZYONİSTLERİN, SOSYALİST EMEK VERİMLİLİĞİ İLKESİ YERİNE KAPİTALİST EMEK VERİMLİLİĞİ İLKESİNİ GETİRMELERİ

1. Kapitalizmde Ve Sosyalizmde Emek Verimliliğinin Yükselmesi:

Tüm üretim biçimleri için aynı tarzda bir ekonomik yasa geçerlidir: *Zaman Tasarrufu Yasası.* Bu yasanın doğru kullanılmasıyla, emek daha verimli hale getirilir. Marx bunu, «Politik Ekonomi Eleştirisinin Başlangıçları» yapıtında aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

«Kollektif üretim varsayıldığında, zaman tayini doğal olarak önem kazanır. Toplum, buğday, davar vs. üretimi için ne kadar az zaman gereksinirse, diğer maddi, manevi üretim için o kadar çok zaman kazanır. Tek tek bireylerde olduğu gibi, gelişiminin (toplumun -çev.), zevklerinin ve faaliyetinin çok yönlülüğü, zaman tasarrufuna bağlıdır. Zamandan tasarruf; netice olarak tüm ekonomi bunda çözümlenir. Tek bir insanın, bilgileri uygun orantılarda kazanmak veya kendi faaliyetine olan çeşitli istekleri yerine getirmek için zamanından doğru bir şekilde yararlanmak zorunda olması gibi, toplum da aynı şekilde, toplam gereksinmelerine uygun bir üretime ulaşmak için, zamanını amaca uygun bir şekilde bölmek zorundadır. Zamandan tasarruf ve keza çalışılan zamanın üretimin çeşitli dallarına planlı bir şekilde pay edil-

mesi, kollektif üretim temelinde ilk ekonomik yasa olarak kalır. Hatta çok daha yüksek derecede bir yasa olacaktır.»

Bu yasa, toplumsal çalışmanın her alanı için geçerlidir, özellikle de toplumsal zenginliğin üretimi için. Ulusal gelirin yükseltilmesinin temel kaynağını oluşturan emek verimliliğinin artırılmasında ifadesini bulur.

Emek verimliliğinin yükseltilmesi ne demektir? Kapitalizmde emek verimliliğinin yükseltilmesiyle, sosyalizmde emek verimliliğinin yükseltilmesi arasındaki farkın niteliği nedir? Bu soruların açıklanması gerekmektedir. Genel tanıma göre emek verimliliğinin yükseltilmesinden, belli bir zaman kesiminde örneğin bir iş-saatinde, bir iş-gününde veya bir yılda bir işçinin üretiminin yükseltilmesi anlaşılır. Alışılmış şekliyle, toplam üretimdeki ortalama yükselme, bir yıl içinde ve bir işletmenin, bir endüstri dalının veya bir ülkenin tüm endüstrisinin toplam işçileri üzerinden hesaplanır. Burada hatırı sayılır farklılıklar vardır. Örneğin Batı Almanya'da 1970 yılında bir yıl öncesine kıyasla emek verimliliğindeki yükselme, rafinerilerde % 8,7, mobilya endüstrisinde % 5,7, lastik endüstrisinde % 4,1, buna karşın önceki yıllarda otomatikleştirilmiş olan otomobil endüstrisinde ise yalnızca % 0,9 tutarındadır. Yıllar önce, otomobil endüstrisi, emek verimliliğinde son derece büyük bir yükselme sağlayan ani bir teknik gelişme gösterdiğinde durum başkaydı. 8.9.61 tarihli DGB-gazetesi «Welt der Arbeit»ta (İş Dünyası), Klaus Jelonneck şunları anlatıyor:

«Seri fabrikasyon tezgahlarının yapımı sayesinde işçi ve vardiya başına üretim, örneğin silindir pistonlarında % 1,752, vites kutularında % 1,102 yükselmiştir. Yiv çekirdeği yapan bir Güney Alman fabrikasında, yiv eskiden elle çalıştırılan makinalarla sıkılırdı. Bir kadın işçinin vardiya başına verimi: yaklaşık 2.000 yiv çekirdeğiydi. Otomat bugün, 60.000 parça yapmaktadır. El cenderesini kullanan işçinin yaptığını 100 ile değerlendirirsek, bir işçinin vardiya başına veri-

mi, % 3.000'e yükseliyor. Kullanılagelen torna tezgâhları yerine torna otomatlarının getirilmesinin etkileri de buna benzemektedir. Burada da işçi ve vardiya başına % 400-500 verim mümkün olmaktadır...»

Otomasyon sayesinde sağlanan, emek verimliliğinde böylesine büyük bir artış, hemen hemen bir daha tekrarlanamaz. Bu artış, üretim aygıtında atılımlı bir teknik gelişme sayesinde hasıl olmuştu. Bunun yanı sıra, imalât yöntemleri de iyileştirildi. Teknik organizasyonun ve imalât yöntemlerinin iyileştirilmesi yoluyla daha yüksek bir üretime ulaşılmasına, üretimin rasyonelleştirilmesi denilir. Üretimin rasyonelleştirilmesi, tüm endüstri dallarında sürekli bir süreçtir. Sık sık kullanılan «rasyonelleştirme» kavramı, latince bir kelime olan *r a t i o* yani mantık kelimesinden gelmektedir. Üretimin rasyonelleştirilmesi, işçinin sarfettiği ortalama gayret aynı kalmak şartıyla üretimin yükseltilmesinde en önemli araçtır. Bundan şu sonuç çıkar:

1. Teknik ilerleme nedeniyle üretimin yükseltilmesi, işçinin sarfettiği ortalama gayret aynı kalmak şartıyla, belli bir miktar emeğin bir yılda yarattığı üretim miktarının büyümesi demektir.

Bu şekilde sağlanabilir:

a) Yeni, daha iyileştirilmiş, makina, alet, mekanik sistemler ve otomasyon yoluyla;

b) teknolojik süreçlerin ıslahı yoluyla;

c) üretim yöntemlerinin mükemmelleştirilmesi (işin örgütlenmesi, uzmanlaşma, Part-time çalışma, seri fabrikasyon vs.) yoluyla, yani kısacası, teknik ilerleme yoluyla. Böylece bir üretim biriminin yaratılması için gerekli emek miktarı azaltılmış, daha doğrusu ücret masrafları düşürülmüş olur. Büyük bir Avusturya Bankası'nın haber yazısında, «Otomasyonun esas ekonomik amacı, ücret masraflarından tasarruftan ibarettir» denilmektedir.

Emeğin verimliliği, teknik ilerleme olmaksızın da yük-

seltilebilir; ve bu da iş yoğunluğunun yükseltilmesi, yani arttırılmış iş temposu yoluyla olur. Batı Alman Ekonomisini Rasyonelleştirme-Kurulu'nun bir bildirisinde bu imkana aşağıdaki kelimelerle değiniliyordu: «Gelişmiş ülkelerde teknik gelişme yoluyla artık fazla bir şey sağlanamaz, buna karşın insan iş-gücünün daha iyi istihdamı yoluyla ortalama müteşebbis tarafından şimdiye değin katılandan daha fazlası elde edilebilir.» Bundan şu netice çıkmaktadır:

2. Teknik araçların aynı kalması şartıyla emek verimliliğinin yükseltilmesi, işçinin yükseltilmiş gayreti, yani yükseltilmiş iş temposu yoluyla bir yıl boyunca elde edilen üretim miktarının büyümesi demektir.

Ancak, «emek verimliliğinin yükseltilmesi» genel kavramı, meselenin bu iki yönünü tek tek ifade etmemektedir. Alışılageldiği biçimiyle pratikte bu, her iki yönün birbiriyle sıkı sıkıya bağlı olması şeklinde kendini gösterir. Yani teknik gelişmenin yanı sıra, iş-yoğunluğu da artırılır ve bu sayede parça başına ücret teknik gelişmenin sebep olduğundan daha fazla düşürülerek, maliyetlerde daha büyük bir düşme sağlanmasına çalışılır. Bunu, Bochum'daki, üretim şeridinin % 30 oranında hızlandırılabildiği Opel-Otomobil Fabrikası örneği açık bir biçimde göstermektedir.

Emek verimliliğindeki yükselme ister teknik ilerlemeyle ister işçinin artırılmış gayretiyle elde edilmiş olsun, sonuç aynıdır: Emek verimliliğindeki yükselme sayesinde üretim miktarının büyümesi. Buna rağmen, eğer kapitalizmde emek verimliliğinin yükseltilmesi ile sosyalizmde emek verimliliğinin yükseltilmesi arasındaki farklılığı belirlemek istiyorsak, emek verimliliğinin yükseltilmesinin her iki yönünün birbirinden ayrılması, büyük bir önem taşır. Bu farklılığın niteliği nedir?

Kapitalizmde işçiler asla tekniğin gelişmesinin karşısında değillerdir. Teknik gelişme olmasaydı insanlık çoktandır açlıktan ölürdü. Devamlı olarak gelişen teknik, iş-

çileri bir çok ağır işlerden kurtarmıştır. Kitlelerin kültürel gelişmesini dev adımlarla ilerletmiş ve işçi sınıfının örgütlenmesini kamçılamıştır. Makina furyasına kendiliğinden karşı çıkılan zamanlar geride kalmıştır. O zamanlar işçiler, içinde bulundukları sefaletin gerçek nedenini makina furyasında görerek, ümitsizce fabrikalara saldırıyor ve makinaları parçalıyorlardı. İşçi sınıfı, sefaletinin nedeninin teknik olmadığını, toplumsal emeklerinin kapitalistler tarafından gaspedilmesi olduğunu öğrenmiştir. Bu nedenle teknik ilerlemeyle değil, getirdiği sonuçlarla mücadele eder. Bu sonuçlar, kapitalist kâr hırsı, özellikle de işgücünün yoğunluğunun sayısızca yükseltilmesi ve işçilerin sınırlandırılmalarıdır. (Part-time çalışma ve işsizlik)

İş yoğunluğunu arttırmak için kapitalistler iki yöntem uygularlar:

1. Maddi teşvik yoluyla işçilerin, iş verimlerinin sürekli olarak yükseltilmesinin sağlanması.

2. İşçilerden mümkün olan en yüksek emek miktarını elde edebilmek için çeşitli yöntemlerle işçilerin baskı altına alınması veya vaadlerle kandırılması.

Saat başına ücretten parça başına ücret uygulamasına geçilen bölümlerde ortalama emek verimliliğinin % 20 yükseldiği makina imali, maddi teşviğin uygulanmasına bir örnektir. Götürü iş —ister münferit ister grupların yaptığı— yüksek ücret teşviği yoluyla emek verimliliğini yükseltmede en önemli araçtır. Belli bir ücret düzeyinin aşılmasında, götürü nisbeti düşürülür. Bu durumda, sözkonusu işçiler ücretin azalmasını mücadelesiz bir şekilde kabul ederlerse de, işgüçlerini daha da yoğun kullanarak kaybı gidermeye çalıştıkları da sık sık görülür.

Diğer bir maddi teşvik aracı, çoğunlukla aylık üretime yönelik prim sistemidir. Mümkün olduğu kadar yüksek bir prim elde etmek için, iş temposu hızla yükseltilir. Belli bir iş normuna bağlı saat ücretine yapılan kademelendirilmiş

ek-ücret uygulaması da maddi bir teşvik yaratır. Bu normun aşılmasında, dereceli iş verimi artışı için kademelendirilmiş bir ek-ücret ödenir, örneğin şu şekilde:

İş normu	:	2.000 parça/saat	:	5 DM,— saat ücreti
İş verimi artışı:		100 parça/saat	:	—,30 DM,— ek-ücret
»	:	200 » »	:	—,65 DM,— »
»	:	300 » »	:	1,05 DM,— »

Bu maddi teşvik yolları sık sık, ekonomik sarsıntı dönemlerinde çoğunlukla yeniden geri alınan daimi meşguliyet, özel imtiyazlar, emekli maaşlarının arttırılması vs. vaadleriyle birbirine bağlıdır.

Yine de baskı ve işten çıkarma tehdidi yöntemleri daha da sık kullanılır. Yıllarca önce Ruhr Bölgesi'nde kömür yığınları giderek büyüdüğünde, kömür ocakları durdurulup işçiler işten çıkarıldıklarında, işyeri bulma mücadelesi baş göstermişti. Emek verimliliği aniden yükselmiş, bir çok ocak kapatıldığı ve onbinlerce kömür işçisi işten çıkarıldığında iş verimliliği daha da artmıştı. «Taşkömürü Sendikası, Heesen»in verdiği o zamanlara ait habere burada da yer verilebilir: Kitle halinde işten çıkarmalara rağmen kömür üretimi toplam olarak yükselmişti. Yeraltında çalışanların kişi ve vardiya başına verimi bir yıl içinde 1.790 kg.dan 2.117 kg.a yükselmişti, yaklaşık % 18. Bu arada, durdurulmamış ocaklarda vardiya verimi 3.000 kg'ın üstüne çıkmıştı.

En güçlü baskı aracı, işsiz kalmaya duyulan korkudur, ve bu korku tamamen haklı olarak duyulan bir korkudur. Büyük bir Amerikan otomobil fabrikasının bir yöneticisi, «otomasyon, bir insanı üretimden uzaklaştıran bir olaydır» diyor. USA'da Detroit'te «otomasyon» kavramından ne duydukları sorusunu, bu sorunun yöneltildiği kişilerin % 90'ı, «korku» kelimesiyle cevaplamışlardır. İşsizlikten duyulan bu korku, bir çok işçiyi, gittikçe daha yüksek verim sağlamaya itmek-

tedir ve doğaldır ki bunun, sağlıkları ve yaşamları üstüne çok kötü etkileri vardır. Batı Alman endüstrisinde günde yaklaşık bir milyon işçi hastadır. Yılda 2,5-3 milyon iş kazası meydana gelmektedir. İşletmelerdeki kazaların % 91'i, işçiler üstündeki «zaman baskısı»na, yani yükseltilmiş iş temposuna dayanmaktadır. «Tekstil-Giyim» gazetesi daha Eylül 1961'de şöyle yazıyordu: «İşin yüklü oluşu ve talep edilen iş temposu, giyim endüstrisinde, birkaç yıl öncesi düşünülemeyecek bir ölçüye ulaşmıştır.» Bunun sonuçları, erken sakatlık ve ortalama hayat süresinin kısalmasıdır.

Özet olarak şunları saptayabiliriz: Kapitalizmde emek verimliliğinin yükseltilmesi, kapitalistlerin kâr gayelerine dayanır. Çünkü emek verimliliğinin yükselmesi dev kârların en önemli kaynağıdır; emek verimliliğinin yükselmesi, işçiler üstünde yarattığı zararlı etkilerle birbirine bağlıdır, çünkü ücretleri düşürür, işyerinin kaybedilmesi korkusunu güçlendirir, iş koşullarını kötüleştirir, işçilerin sağlıklarını ve yaşamlarını yıkıcı bir şekilde etkiler. Bu özellikle, maddi teşvik, kapitalistlerce yapılan vaadler ve baskıların yarattığı çalışma yoğunluğunun artması neticesinde meydana gelir. Bu koşullar altında işçi sınıfının, emek verimliliğinin yükseltilmesinde bir çıkarı olamaz. İşçi sınıfı, teknik ilerlemeye karşı olmamakla beraber, tecrübe ona, tekniğin geliştirilmesinin kapitalizmde daima işçinin gayretinin yoğunlaşmasıyla, yani işçinin daha çok sömürülmesiyle birbirine bağlı olduğunu ve emek verimliliğinin yükselmesinin ilk çizgide kapitalistlerin kârına hizmet ettiğini göstermektedir.

Sosyalizmde emek verimliliğinin yükselmesi, kapitalizmde olduğu gibi azamî kârların yaratılmasının kaynağı değildir. Sosyalizmde emek verimliliğinin yükselmesi toplam üretimin devamlı olarak yükseltilmesi sayesinde, zamanla bir ürünler bolluğu hasıl ederek ve halkın yaşam standardını devamlı olarak yükselterek, tek başına tüm toplumun refahına hizmet eder. Sosyalizmde hareket hattı, ka-

pitalizmde olduğu gibi münferit kişilerin veya egemen bir kliğin refahı değil, çalışanların tümünün refahıdır. Bu konuda Stalin SBKP XVII. Parti Kongresi'nde şöyle diyordu:

«Sosyalizmin, yoksulluk ve mahrumiyet temeli üzerinde, kişisel gereksinmelerin kısıtlanması ve insanların hayat standardının, yoksul kalmak istemeyen ve refah içinde bir yaşamı arzulayan yoksulların hayat standardına düşürülmesi temeli üzerinde kurulabileceğini farzetmek, aptallık olurdu. İzninizle sorayım, kim gereksinir böyle bir sosyalizme? Bu, sosyalizm değil, sosyalizmin bir karikatürü olurdu. Sosyalizm ancak, toplumun üretici güçlerinin coşkunca gelişmesi temeli üzerinde, bir ürünler ve metalar bolluğu temeli üzerinde, emekçilerin refah içindeki yaşamları temeli üzerinde, kültürün hızla gelişmesi temeli üzerinde kurulabilir. Zira sosyalizm, Marksist sosyalizm, kişisel gereksinmelerin kısıtlanması değil, aksine onların her yönden geliştirilmesi ve çoğaltılması, bu gereksinmelerin karşılanmasının sınırlandırılması veya bu gereksinmelerin karşılanmasından feragat değil, yüksek kültürlü emekçi insanların tüm gereksinmelerinin her yönden ve tam olarak tatmin edilmesi demektir.»

Çarlık Rusya'sında olduğu gibi endüstrice geri kalmış bir ülkede, büyük çapta küçük burjuva üretim, savaş ve iç-savaşın tahrip ettiği bir ekonomi temelinde, sosyalist ekonomiyi kurmanın, muazzam bir görev demek olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. O zamanlar, hızlı bir kuruluşun gerektirdiği teknik ve uzmanlar mevcut değildir. İşçi sınıfı, devlet ve ekonomi yönetiminde henüz tecrübesiz olduğu için, genç Sovyet iktidarı başta teknik elemanlar olmak üzere eski burjuva aydınlarını yüksek aylıklar, lüks lojmanlar ve diğer ayrıcalıklar biçiminde maddi teşvik yoluyla ülkenin idari ve ekonomik kuruluşuna kazanmak zorunda kaldı.

Ağır endüstri başta olmak üzere ekonomik kuruluş hızlı bir teknik gelişmeyi gerektiriyordu. Bunun doğurduğu slogan şuydu: «Hükmü teknik verecektir!» Ancak, tekniğe ha-

kim olmak için, teknikten anlayan insanlara ihtiyaç vardır. Ekonomik kuruluş, işçi sınıfından teknik aydınlara sahip olmayı, ivedilikle gerekli kılmaktaydı, çünkü eski burjuva aydınlar ekonomik kuruluşu durmaksızın sabote ediyorlardı. Bu nedenle Stalin, daha ikinci Beş Yıllık Plan sırasında, «Kızıl Ordu Akademisi Mezunları İçin Konuşma»da şunları söylüyordu:

«Eskiden şöyle diyorduk: 'Hükmü teknik verecektir.' Bu slogan, teknik alandaki eksikliğe bir son hazırlamada ve tüm faaliyet dallarında işçilerimizin birinci sınıf teknikle donatımına en geniş teknik temeli yaratmada bize yardım etti. Bu çok iyidir. Ama henüz hiç mi hiç yeterli değildir. Tekniği hareket geçirmek ve ondan tam olarak yararlanmak için, bu tekniğe hakim insanlara ihtiyaç vardır, bu tekniği kendine maletmiş ve işin tüm kurallarına göre onu kullanabilmeye ehil bir kadroya ihtiyaç vardır. Ona hakim olan insanlar olmaksızın bir teknik, ölü demektir. Tekniğe hakim insanların başta olduğu bir teknik, harikalar yaratabilir ve yaratmalıdır. Birinci sınıf atölye ve fabrikalarımızda, Sovyet-ve Kollektif-İşletmelerimizde, nakliyat işlerinde, Kızıl Ordu'muzda, bu tekniği başarmaya ehil yeterli sayıda kadrolarımız olsaydı, ülkemiz, bugünkünün üç misli, dört misli daha büyük işler başarabilirdi. Bu, bugün ağırlık noktasının niçin insanlara, kadroya, görevlilere yöneltilmek zorunda olunduğunun nedenidir. Bu, eskiye ait, 'hükmü teknik verecektir!' sloganının niçin gerimizde kalmış olan bir dönem, yani teknik alandaki yetersizlik dönemi tarafından belirlendiğinin ve bu sloganın yerini niçin 'hükmü kadro verecektir!' yeni sloganına bırakması gerektiğinin nedenidir. Şimdi esas olan budur.»

Sosyalizmde kadro, sosyalizmin kuruluşunda özel maddi çıkarlar gözetmeyen, aksine toplumun toplam çıkarları için, tüm toplumun maddi gereksinmelerini ve böylece sonunda kişisel gereksinmeleri de tatmin etmek için ön safta

bulunmaya hazır olmayı en büyük ihtiyaç olarak gören, sosyalist bilince sahip insanlardır. Bu bilinç, Marksist-Leninist teorinin doğruluğuna ve sosyalizmin zaferine olan inanca dayanır.

Bu sosyalist bilinç, maddi ve zihni iş gücünün tam anlamıyla tüm güç ve iradesiyle işe girişmeye hazır olmasında itici güçtür ve giderek yükselen teknikle birlikte, emek verimliliğinin güçlü bir şekilde yükselmesini sağlar. Sosyalizmde emek verimliliğinin yükseltilmesi ile kapitalizmde emek verimliliğinin yükseltilmesi arasındaki fark burada yatar. Kitlelerin, işçilerin, köylülerin ve aydınların sosyalist bilinçlerinin gelişmesi, yetişmiş komünistlerin, Marksist-Leninist Parti'nin ilkelere sadık kadrolarının yürüttüğü inandırma ve eğitme çalışmasının sonucudur. Bir kez daha karşılaştıralım:

Kapitalizmde emek verimliliğinin yükseltilmesi kapitalistlerin, kârın azamileştirilmesi çabasına dayanır. Buna tekniğin, işçinin yükseltilmiş gayretine bağlı olarak geliştirilmesiyle ulaşılır. Ve bu sonuncusu, maddi teşvik ve çeşitli baskı araçlarının kullanılmasıyla sağlanır. Kısaca: Kapitalizmde emek verimliliğinin yükseltilmesi, işgücünün daha fazla sömürülmesi yoluyla azamî kârların garantilenmesine dayanır.

Sosyalizmde emek verimliliğinin yükseltilmesi, tüm toplumun maddi ve kültürel gereksinmelerinin tatmini ve çoğaltılmasına dayanır. Buna, giderek artan teknik gelişimin yanı sıra, gönüllülüğün itici gücü olan sosyalist bilincin genişletilmesi ve derinleştirilmesiyle ulaşılır. Kısaca: Kitlelerin sosyalist bilincine bağlı olarak geliştirilmiş teknik sayesinde, tüm emekçilerin artan gereksinmelerinin doyurulmasına dayanır.

Proleter Devrim'den sonraki ilk yıllarda, kitlelerin sosyalist bilinci nisbeten düşükken, yıkılmış ekonomiyi yeniden canlandırmak için emek verimliliğinin yükseltilmesinde maddi teşviği önemli bir araç olarak kullanmak henüz zorunluy-

du. Sosyalist kuruluşun gelişmesi ve sosyalist bilincin yükseltilmesi yönünde komünist eğitimin genişletilmesi durumunda, işçilerin maddi teşvik görmesi ilkesi yerine, gittikçe artan bir şekilde, işin en yüksek gereksinme olması sosyalist ilkesi getirilebilir ve getirilmelidir.

Bu nedenle sosyalizmin kuruluşu döneminde şu ödeme sistemi egemendir: Herkes, yeteneklerine uygun olarak yaptığı işe göre. Gelişme, sosyalizm aşamasından komünizm aşamasına geçişe ne kadar yaklaşırsa, sosyalist bilinç kitleleri ne derece kavrarsa, çalışma da en yüksek gereksinme olma yönünde, güçlendirilmiş çalışma gönüllülüğü ve haysiyet meselesi olma yönünde o derece çok gelişir. «Herkes yeteneği kadar, herkese verimine göre» sosyalist ilkesi yerini yavaş yavaş, «herkes yeteneği kadar, herkese gereksinmelerine göre» komünist ilkesine bırakır.

Sovyetler Birliği'nin revizyonist yöneticileri, komünizmin ikinci aşamasına geçişin başlamış olduğunu iddia etmektedirler. Buna göre, bundan böyle «herkese gereksinmelerine göre» komünist ilkesine geçmeleri gerekirdi. Oysa aldıkları tedbirler buna zıt yönde ilerlemektedir. Hatta (yukarıda incelendiği gibi), sosyalist bölüşüm ilkesi bile kaldırılmıştır. Sosyalizmin gelişmesi yalnızca, bürokrasinin iktidarı gaspetmesi ve proletarya diktatörlüğünü kaldırması yoluyla kesilmedi; bürokrasi devamla, sosyalizmin temellerini de tam olarak yoketti ve yeni tip kapitalizmi getirdi. Kendi ayrıcalıklarının güven altına alınması yönünde kâr gayesini ve buna bağlı olarak emek verimliliğinin yükseltilmesinde maddi teşviklerin kullanılmasını kabul etme sayesinsinde, Sovyetler Birliği'nde kapitalizmin kapsamlı bir restorasyonu yolu açılmış oldu. Yeni burjuvazi, sosyalist bilincin yükseltilmesi ve birlik ruhunun teşvik edilmesi yerine, kâr gayesini ve maddi teşviği ikame etti. Böylece egoizmi uyandırdı ve kitlelerin sosyalist bilincini geriletti.

Kapitalist yasalar bir kez kabul edildiler mi, otomatik

olarak işlemeye koyulurlar. İşgücünün gayretini arttırma yolu olarak maddi teşvik, kapitalizmde olduğu gibi, esasta ayrıcalıkların sürdürülmesi ve daha da çoğaltılması, yani yeni burjuvazinin zenginleşmesine yarayan kârın, yükseltilmesine hizmet etmektedir. Batılı ülkeler kapitalistlerinin, işçiler kapitalist sisteme baş kaldırmasınlar diye onlara, ücret artışı veya diğer reformlar tanımaları gibi, işçilere kârdan kırıntılar dağıtılmaktadır.

2. *Lenin Ve Stalin Zamanında, Emek Verimliliği Sosyalist İlkesinin Uygulanması.*

Ekim Devrimi'nden ve iç-savaştan sonra ekonominin kuruluşu, genç Sovyet iktidarı için çetin bir görevdi. Ne gelişmiş bir teknik, ne teknik bakımdan yetişmiş bir işçi sınıfı ve modern bir ekonomi için gerekli temel şartlar yoktu. Lenin bu gerçeği, 1918 Nisan'ında açıkça dile getiriyordu:

«İleri uluslara kıyasla Rus, kötü bir işçidir. Ve bu, Çarlık rejimi altında ve kölelik kalıntıları halâ canlıyken, başka türü de olamazdı. Çalışmayı öğrenmek —Sovyet İktidarının halka tüm kapmasıyla vermek zorunda olduğu görev budur». (Lenin: «Sovyet İktidarının Gelecek Görevleri»)

Bu koşullar altında, emek verimliliğinin yükseltilmesine ilişkin sosyalist ilke henüz tam olarak uygulanamazdı. Zorunlu olarak kısmen, kapitalizmdeki maddi teşvik ve iş-organizasyonu yöntemlerine gerisin geri başvurmak gerekti. Aynı makalede Lenin şöyle yazıyordu:

«Rus proletaryasının sınıf bilincine sahip öncüsü, çalışma disiplininin yükseltilmesini görev edinmiştir... Parça başına ücret, Taylor Sistemi'nde (Sistem adını, Amerikalı mühendis ve işletme organizatörü F. W. Taylor'dan almaktadır. Taylor, düzenleme bürosu, işin rasyonelleştirilmesi ve primler ücreti yoluyla zaman ve hareket etüdleri sistemini

geliştirmiştir. -yazar) ekonomik ve ilerici olan hususlardan bir çoğunun kullanılması, kazançların genel üretim sonuçlarına uydurulması... pratik olarak uygulanmalı ve denenmelidir.»

Bir yıl sonra bir çok işçinin bilincinde, sosyalist bilinç yönünde bir yükselme oldu. Komünist ve sempatizan demiryolu işçileri kendiliğinden, her cumartesi günü gönüllü fazla mesai yapma kararı aldılar ve oybirliği ile aşağıdaki karara vardılar:

«Çetin iç ve dış durumu dikkate alarak komünistler ve sempatizanlar, sınıf düşmanına üstün gelebilmek amacıyla, yeniden tüm güçlerini biraraya toplamalı ve dinlenme zamanlarından birer iş-saati feda etmelidirler. Yani iş-günlerini birer saat uzatmalı, bu saatleri birleştirmeli ve cumartesileri altı saat bedenen çalışmalıdırlar, öyle ki derhal bir gerçek değer yaratılabilsin. Devrimin kazançları sözkonusu olduğunda komünistlerin, kendi sağlık ve yaşamlarını gözetmemeleri gerektiği görüşünde olduğumuz için, çalışma bedava olacaktır. Komünist-Cumartesi tüm bölgede, Kolçak'ı yenene dek yürütülecektir.»

Coşku ve birlik sayesinde emek verimliliği iki üç kat yükseltildi. Bu, Komünist-Subbotnik'e (Subbota: Cumartesi) ilişkin büyük bir inisiyatifin çıkış noktasıydı. Lenin, sosyalizmin kuruluşu için verilen bu yiğitçe çalışma örneklerinde, emek verimliliğinin yükseltilmesine ilişkin sosyalist ilkenin büyük önemini görüyordu. Coşku içinde şöyle yazıyordu:

«İşçilerin kendi inisiyatifleriyle 'Komünist Subbotnik'i düzenlemeleri, bu bakımdan gerçekten çok büyük bir anlam taşımaktadır. Bunun yalnızca bir başlangıç olduğu açıktır. Ama bu, kapsamı olağanüstü büyük olan bir başlangıçtır. Bu, burjuvazinin alaşağı edilmesinden daha zor, daha temel, daha radikal, daha karar verici bir devrimin başlangıcıdır. Çünkü bu, tembelliğe, disiplinsizliğe, küçük burjuva egoizmine, mel'un kapitalizmin işçi ve köylülere miras olarak bıraktığı alışkan-

lıklara karşı kazanılmış bir zaferdir. Ancak bu zafer perçinlendiği zaman, işte bu taktirde komünizm, ileri tekniği kullanan, gönüllü, bilinçli, birlik içinde yaratan insanların yüksek emek verimlilikleri anlamını taşır.»

Bu nedenle, sosyalist bilincin gelişmesi, sosyalizmin kuruluşu için karar verici itici güçtür. Yalnızca ekonomi aygıtında değil, devlet ve Parti aygıtında da sağlamca yerleşmiş olan bürokrasi, küçük burjuva görüşünden dolayı, böyle bir gelişmeye karşı çalışıyordu.

30 yıllarının ortalarında, işçi sınıfı saflarından yeni bir hareket, sosyalizmin hızla kurulmasına mani olan küçük burjuva-bürokratik engelleri cesaretle yardı: Ştahanov-Hareketi. Tüm güçlüklere, açık ve gizli sabotajlara rağmen üretici güçler önemli bir gelişme göstermişlerdi. Teknikte ve kalifiye işçilikte henüz gelişkin olmayan eski Komünist-Subbotnik Hareketi'nin aksine yeni hareketin temelini, yeni modern teknik ve ilerici kalifiye işçiler oluşturmaktalardı. Ştahanov ve diğer yetişmiş işçiler eski iş-normlarını yıktılar ve emek verimliliğini bir hamlede 5-10 kat yükselttiler. Bunlar hangi işçilerdi? Stalin onları, Ştahanov mensuplarının ilk Birlik Görüşmesi'nde yaptığı konuşmasında şöyle anlatıyordu:

«Onlar, mühendislerin, teknisyenlerin ve iktisatçıların tutuculuğundan ve hareketsizliğinden arınıktırlar; cesaretle ileriye yürürler, eskimiş teknik normları yıkarlar ve yeni, daha yüksek normlar oluştururlar, endüstrimizin yöneticileri tarafından tasarlanmış randımanları ve düzenlenmiş ekonomi planlarını düzeltirler, mühendis ve teknisyenlerin noksanlarını tekrar tekrar giderirler, onlara sık sık öğretici olurlar ve onları ileriye doğru iterler; çünkü kendileri, kendi dallarının tekniğine tam olarak hakim olan ve teknikten ne sağlanabilirse onu en yüksek ölçüde sağlamayı bilen insanlardır...

Bu hareketin bir dereceye kadar bizzat kendi içinden, he-

men hemen kendiliğinden, tabandan ve işletmelerimiz yönetimlerinin herhangi bir baskısı olmaksızın başlamış olması gerçeği özellikle göze çarpmaktadır. Bu hareket bir ölçüde, işletmelerimiz yönetimlerinin iradelerine karşı, ve yalnızca bu taktirde yeni toplumsal disiplin, sosyalist disiplin yaratılmış olacak, o zaman ve ancak o zaman kapitalizme dönüş imkansızlaşacak, komünizm gerçekten yenilmez olacaktır...

Proletarya diktatörlüğü, sömürücülere karşı yalnızca şiddet ve hatta özellikle şiddet bile değildir. Bu devrimci şiddetin ekonomik temeli, yaşama gücü ve başarısının güvencesi, proletaryanın kapitalizme kıyasla daha yüksek tipte bir emek toplumsal örgütlenmesini temsil etmesinden ve gerçekleştirmesinden ibarettir. Meselenin özü budur. Gücün kaynağı ve komünizmin kaçınılmaz tam zaferinin güvencesi burada yatmaktadır...

'Komünist Subbotnik'ler gerçekten çok büyük bir tarihi önem taşımaktadırlar. Çünkü bize, emek verimliliğinin geliştirilmesinde, yeni bir çalışma disiplinine geçişte, sosyalist ekonomi-ve hayat şartlarının sağlanmasında işçilerin bilinçli ve gönüllü inisiyatiflerini göstermektedirler». (Lenin: «Büyük İnisiyatif»)

Komünist Subbotnik'lerin emek verimliliğinin yükseltilmesi yönünde verdiği sonuçlar, gelişmiş bir teknik temelde değil, aksine, maddi teşvik olmaksızın seçkin işler başaran her meslekten işçilerin, çoğunlukla vasıfsız, basit işçilerin coşkun gönüllülüğü sayesinde elde edilmişlerdi. Lenin, tam da bu noktada özel bir önem görüyor ve yukarıdaki yazısında şöyle vurguluyordu:

«'Komünist Subbotnik'ler hiç te iyi koşullarda yaşamayan işçiler, alışılagelmiş yani en zor koşullarda yaşayan uzmanlıkları olmayan işçiler ve vasıfsız işçiler de dahil olmak üzere çeşitli mesleklerden işçiler tarafından başlatılmış olması nedeniyle çok önemlidirler.»

Buna ilişkin olarak Lenin, emek verimliliğinin yükseltil-

mesinin sosyalizmin kuruluşunda ifade ettiği önemi belirtiyordu:

«Emek verimliliği son tahlilde, yeni toplumsal düzenin zaferi için en önemli, en karar verici unsurdur... Kapitalist emek verimliliğine karşın hatta bizzat onlarla yapılan mücadele içinde doğmuş ve gelişmiştir.»

Ştahanov-Hareketi hızla tüm Sovyetler Birliği'ne yayıldı. Eğer maddi teşvik temel alınmış olsaydı bu mümkün olamazdı. Ancak sosyalist bilince sahip insanlar böyle bir işi başarabilirlerdi. Bu işçiler yalnız kendileri için değil, kendi sınıfları için, tüm toplum için, sosyalizm için çalışıyorlardı. Bu, işçi ve köylülerin büyük kitlesinin henüz sahip olmadığı, yüksek bir sınıf bilincini, sosyalist bilinci şart koşar. Böylesi bir bilince bu derinlikte ulaşmak, Komünist Parti tarafından aralıksız olarak sürdürülen bir inandırma çalışmasına, sistemli bir komünist eğitim çalışmasına ihtiyaç gösteriyordu. Komünist Subbotnik ve Ştahanov-Hareketi gibi eylemler, emek verimliliğinin yükseltilmesine ilişkin sosyalist ilkelerin gelişmesine de yardım ediyordu. Sosyalizmin kuruluşu; mücadelesiz, şiddetlendirilmiş sınıf mücadelesi olmaksızın yürümüyordu. Bu her şeyden önce, düşmanca ve sinsice böyle bir gelişmenin karşısında yeralan bürokrasiye karşı mücadele anlamına geliyordu. İşçi ve köylülerin büyük bir kitlesi için üretimde maddi teşvik ve verime göre bölüşüm henüz hakim görüştü. Ama sosyalist bilincin gelişmesi ve sosyalist kuruluşun ilerlemesiyle, emek verimliliği sosyalist ilkesi giderek daha geniş ölçüde, maddi teşvik ilkesinin yerini almalıydı. Ekonominin böyle aralıksız bir şekilde sosyalist yönde gelişmesi ve kitlelerin komünist eğitimi sonucu bugün, elli yıldan fazla bir zaman sonra, maddi teşvik artık karar verici rol oynamamalıydı. Emek verimliliği sosyalist ilkesi hakim ilke olmalıydı. Bu gelişme, bürokrasinin suikastı, proletarya diktatörlüğünün kaldırılması ve kapitalizmin restore edilmesiyle yarıda kesildi ve tam tersine döndürüldü.

Kâr gayesi ve maddi teşvik kapitalist ilkesi, emek verimliliği sosyalist ilkesini yerinden etti. Oysa komünizm aşamasına erişmek için geniş kitlelerin bilinci, sosyalist bilinç düzeyine yükseltilmek zorundadır. Bu, komünistlerin kitleler içinde devamlı ve yoğun politik çalışmasını şart koşar.

«Ancak, işçilerin çoğunluğunun güvenini korumak ve sağlamlaştırmak için işçi sınıfının bilinçliliğini, bağımsızlığını ve inisiyatifini sistemli olarak geliştirmek gerekmektedir, işçi sınıfını sistemli olarak komünizm ruhunda yetiştirmek, bunun için onları sendikalarda örgütlemek ve komünist ekonominin kuruluşuna çekmek gerekmektedir.» (Stalin: «Görüş Farklılıklarımız»).

Kitlelerin komünist eğitimi olmaksızın sosyalizmin kuruluşu yürütülemez. «Teori, kitleleri kavrar kavramaz, maddi bir güç haline gelir» diyor Marx. Bu yalnızca, işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesi için değil, sosyalist kuruluş için de geçerlidir. Ekonominin kuruluşunda ve geliştirilmesinde kendini duyuran güçlük ve engellerin üstesinden gelecek gücü, ancak bilinçli sosyalist olarak davranan bir işçi sınıfı geliştirebilir. Ekonomik kuruluşa hemen hemen yalnızca iktisadi yönden yaklaşan, kâr gayesini ve maddi teşviği itici unsur olarak gören, kapitalizmin ekonomik yasalarına göre davranıyor demektir.

Oysa, eğer dünya değiştirilmek isteniyorsa karar verici olan, meselenin ekonomik yanı değil, aksine, politik yanıdır. Lenin, «Yeniden Sendikalar, Şimdiki Durum ve Troçki İle Buharin'in Hataları Üstüne» yazısında, «politika, ekonominin yoğunlaştırılmış ifadesidir» diyor, ve şöyle devam ediyor:

«Politika ister istemez ekonomiye kıyasla öncelik taşır. Meseleyi başka türlü koymak, Marksizmin ABC'sini unutmak demektir.»

Ve Lenin devamla şöyle saptıyor: «Troçki ve Buharin meseleyi, sanki kendileri emek verimliliğinin yükseltilme-

sine, biz ise formel demokrasiye itina ve dikkat gösteriyormuşuz gibi koymaktadırlar. Bu düşünüş yanlıştır, çünkü sorun *yalnızca* şudur (ve Marksist görüşle ancak bu şekilde *olabilir.)*: meseleye politik olarak doğru bir şekilde yanaşılmaksızın sözkonusu sınıf, kendi egemenliğine inanamayacak ve *netice olarak, kendi üretim sorunlarını* da çözemeyecektir.»

Veya Mao Zedung'un dediği gibi: «Politik çalışma, her ekonomik faaliyetin can damarıdır.» 1960'ta Mao Zedung tarafından hazırlanmış olan «Anşan Demir-Çelik Kombinası İşletme Düzeni»nde, işletme yönetimi için, aşağıdaki beş ilke saptanmıştı:

«Politika kararlı bir şekilde başta olmak üzere, Parti yönetiminin güçlendirilmesi, güçlü kitle hareketleri, Kadro' nun üretici faaliyete ve işçilerin işletme yönetimine katılması sisteminin yerleştirilmesi, makul olmayan ve eskimiş kural ve yönergelerin reformu, kadroların, işçilerin ve teknisyenlerin sıkı işbirliği ve teknik devrimle birlikte tam istimle ileri!»

Çin'de Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin başlangıcından bu yana endüstriyel ve toplumsal üretimde sağlanan muazzam atılım, Komünist Parti tarafından yürütülen bu büyük çaplı kitle hareketi, politik seferberliğin kitleler arasında uyandırabileceği gücü yeniden kanıtlamaktadır.

Modern revizyonistler «Marksizm'in ABC'sini unutmak» la kalmadılar, onu tamamiyle reddettiler. Çünkü bugün Sovyetler Birliği'nde politika, Lenin zamanında olduğu gibi «ister istemez ekonomiye kıyasla öncelik taşımamaktadır.» Aksine, 2/1963 tarihli «Komünist»e göre, «ekonomi ve üretim sorunları, komünist kuruluş süreci tarafından ön plana itilmiştir» ve bu nedenle «Parti örgütlerinin faaliyetlerinin odak noktasında yer almak ve tüm çalışmalarının köşe taşını teşkil etmek» zorundadırlar.

Revizyonistler, Lenin'i kendi revizyonist çizgilerinin şa-

hidi olarak iktibas etmekten hiç utanmıyorlar. 50/1962 sayılı «Ekonomiçeskaya Gaseta» sıkılmaksızın şöyle iddia ediyor:

«Eğer Parti bugün, ekonomi yönetiminin, üretim ilkesine ilişkin yeniden şekillendirilmesini sürdürüyorsa bunda, sosyalizmde ekonominin politikadan üstün olmasına ilişkin Lenin tezinden hareket etmektedir. W.I. Lenin henüz Sovyet iktidarının şafağında şöyle yazıyordu: 'Şimdi Sovyet iktidarı için ön plana çıkmış olan devlet idaresi görevi hâlâ, bugün ve medeni halkların yeni tarihinde ilk kez olmak üzere, politikanın değil ekonominin hakim bir önem kazandığı bir idarenin sözkonusu olması özelliğini taşımaktadır.' *Bugün herkes komünist kuruluşta en önemli olan şeyin ekonomi olduğunu, üretim, insanların hayatı için maddi ve manevi malların sağlanması mücadelesi olduğunu kavramak zorundadır.*»

Lenin'den yapılan bu alıntı, ait olduğu bütünden koparılmıştır. Bu alıntı, kitlelerde açlık ve zaruretin hüküm sürdüğü, ekonominin her ne pahasına olursa olsun yeniden canlandırılması gerektiği yani ekonomik yönün temel yön haline geldiği özel ekonomik duruma ilişkindi, ve bu sorun Lenin'e göre, «hâlâ bu özelliği içinde taşıyor»du (yukarıya bakınız).

Daha önce iktibas edilen «Yeniden Sendikalar Üstüne» yazısında Lenin, Troçki ve Buharin'e karşı polemikte şunu vurguluyor:

«Meseleye politik bakımdan doğru olarak yaklaşılmaksızın, sözkonusu sınıf kendi egemenliğine inanamayacak ve netice olarak kendi üretim sorunlarını da çözemeyecektir... Doğaldır ki, politikayla daha az ve ekonomiyle daha çok meşgul olmamız dileğini daima dile getirdim, bunu şimdi de söylüyorum ve söylemeye devam edeceğim. Ama bu dileklerin, ancak politik tehlikeler ve *politik hatalar* mevcut olmadığı taktirde gerçekleştirilebileceğini anlamak kolaydır.»

Demek ki bu, revizyonistlerin iddia ettiklerinden bambaşka bir şeydir.

Leninizm'i bozma, E. Korbasch'ın meşhur «Maoizmin Ekonomik 'Teorileri'» kitabında şimdiki zirvesine erişti. Kitapta, 21/1971 sayılı «Günümüzde Sovyetler Birliği»ndeki görüşe göre şunlar saptanmaktadır:

«Maoist 'teorisyenler'in ekonomik sorunların çözümüne 'hakim olma' biçimleri, 'politika tayin edici faktördür' tezleri tarafından belirlenmektedir. Bununla, politika ve ekonomi arasındaki ilişkiye ait Marksist tezi tepetaklak etmektedirler. Kapitalist toplumdan sosyalist topluma geçişin temel özü, Lenin'in vurguladığı gibi politik görevlerin, ekonomik görevlere bağımlı bir yer almasından ibarettir.»

Buna ilişkin olarak yalnızca şunu söyleyebiliriz: Brejnev «teorisyenleri»nin, ideolojik sorunların çözümüne «hakim olma» biçimleri, Lenin'in tüm gücüyle mücadele etmiş olduğu her türlü oportünist akımı, herhangi bir şekilde bizzat Lenin'e yükleme çabaları tarafından belirlenmektedir. Bu, hem «barış içinde geçiş» tezi için, hem de «ekonominin politikaya kıyasla öncelik taşıması» tezi için geçerlidir. Revizyonistler açık yalanlarla, Leninizme ihanetlerini asla örtbas edemezler.

Leninist teoriye ihanet, doğaldır ki Leninist pratiğe ihanetlerinin bir yansımasıdır. Gelecek bölümde, Sovyetler Birliği revizyonistlerinin, kâr gayesi ve maddi teşvik yoluyla işçi ve köylülerin sosyalist bilinçlerini nasıl yıprattıklarını ve yıktıklarını göstereceğiz. Sosyalist bilincin yerini kişisel veya grup egoizmi almıştır. Tüm toplum için çalışmaya hazır olma, yerini öz çıkarların korunmasına bırakmıştır.

Lenin'in Eylül 1917'de, o zamanki küçük burjuva etkiler üzerine yazdıkları bugün gerçek olmuştur:

«Dev küçük-burjuva dalga her şeyi sular altında bıraktı, sınıf bilinçli proletaryayı yalnızca sayısal gücü dolayısıyla değil, ideolojik olarak ta mağlubetti. Yani gayet geniş

bir işçi çevresine küçük-burjuva görüşleri aşıladı, onları ele geçirdi.» (Lenin: «Devrimimizde Proletaryanın Görevleri Üstüne.»)

Bunlar, Sovyetler Birliği'nde kapitalizmin restorasyonunda en önemli araç olan kâr gayesi ile sıkı sıkıya bağlı maddi teşviğin zararlı ideolojik sonuçlarıdır.

3. Emek Verimliliği Sosyalist İlkesinin Kâr Gayesi ve Maddi Teşvik İlkesi Tarafından Yokedilmesi ve Bunun Ekonomideki Sonuçları.

1935'te Stalin, Ştahanov-Hareketi'nin gelişmesinde en büyük engeli bürokraside görüyordu. O zamanlar şöyle diyordu:

«Erkek ve kadın işçilerimizin teknik geriliğine takılınıp kalınmaktadır, bu gerilikten hareket edilmekte, bu geriliğe uyulmakta ve neticede iş, geriliği koz olarak kullanmaya kadar vardırılmaktadır.»

Eski ve yeni bürokrasi, ayrıcalıklarının proletarya diktatörlüğüne dayanan ve yüksek sosyalist bilince sahip bir işçi sınıfı tarafından tehdit edildiği görüşündeydi. Kendi egoist çıkarlarını güven altına almak için bu çıkarlarını, işçilerin maddi çıkarlarıyla kurnaz bir şekilde birbirine bağlamaya gayret ediyordu. Yanlış yapılmış bir merkezi planlama ve denetim sayesinde bu daha da kolaylaştı. İki tip planlama ve denetim vardır:

1. Lenin'in tekrar tekrar talebettiği gibi, kitlelerin tabandan denetimini içeren demokratik merkeziyetçilik temelindeki planlama;

2. Yavaş yavaş yerleşen ve bugün hakim olan şekliyle, bürokratik aygıtça üstten denetimi içeren bürokratik merkeziyetçilik temelindeki planlama.

Bunlardan ilki, işçi ve köylülerin planların oluşturul-

masına yalnızca katılması demek değil, her şeyden önce planların nicelik ve nitelik olarak gerçekleştirilmelerinde denetimi ellerinde bulundurmaları demektir. İkincisi ise, işçi ve köylülerin, ne planların yapılmasına katılmasının ne de planların uygulanmasını denetlemesinin sözkonusu olmaması demektir.

Bürokratik planlamanın anlam ve neticeleri nelerdir? İşletmenin başarısının biricik kıstası olarak istenen, plan hedeflerine her ne olursa olsun ulaşılmasıdır. Plan hedefleri aşılırsa bu, işçiler ve memurlar için, ama özellikle işletmenin yöneticisi için, özel primler biçiminde maddi yararlar sağlar. Plan hedeflerine ulaşılmazsa bunun neticesi, prim kaybı ve böylece düşük ücrettir.

Biricik ölçüt olarak kabul edilen plan hedeflerine ulaşma ile birlikte bürokratik planlama ve üstten denetim, kaçınılmaz sonuçlar doğurmaktadır. Maddi yararlar sağlamak için fabrika yönetimleri en kurnaz yöntemlere el atmaktadır. Ne planlamaya ne de denetime katılmış olmalarına rağmen işçiler, eksik planlama halinde veya bir planın uygulanmasında aksaklık durumunda, suç ortağı sayılmaktadırlar. Zaten düşük olan ücretlerini bir de prim kaybıyla daha da azaltmamak için, fabrika yönetiminin davranışlarına ses çıkarmamaktadırlar. Bu, proleter ahlâkı ve sosyalist bilinci yıpratmaktaydı. Hile ve dolandırıcılık, materyel ve işgücünün ısrafı, pazarın düzensizliği, gerekli yatırımlardan kaçınma, işletme masrafları ve üretim kapasiteleri hakkında yanlış beyanlar, kalitenin kötüleşmesi vs. gündemdedir.

Proletarya diktatörlüğünün kaldırılmasından sonra, eskiden hiç olmazsa kısmen söz konusu olan, Stahanov-Hareketi'yle zirvesine ulaşmış ama bürokrasi tarafından giderek boğulmuş olan kitle denetimi iyiden iyiye silindi. Daha eskilerde başlamış olan bu süreç, revizyonist bürokrasinin iktidarı ele geçirmesiyle ve kapitalist restorasyonla, tam anlamıyla yeni bir aşamaya ulaştı. Bundan sonra, kapitalist

restorasyondan bu yana kâr gayesi ve maddi teşviğe bağlı olarak bürokratik planlamanın etkilerini göstermek istiyoruz. Bunu yaparken, Sovyetler Birliği'ndeki revizyonist basının resmi beyanlarına dayanacağız. Son yıllarda ortaya çıkan aksaklıklar bolluğundan yalnızca bir kaç örneği ele alsak bile bunlar, Sovyetler Birliği'ndeki genel olarak çok vahim gelişmeyi, tek başına yeteri kadar kanıtlayacaklardır. İşte örnekler:

1. Plan hedeflerine ulaşılmasını veya bunların aşılmasını sağlamak amacıyla fabrika yönetimleri, kendi üretim kapasitelerini olduğundan düşük ve işletme masraflarını olduğundan yüksek göstermektedirler. Bu, gelecek yıl için düşük plan hedefleri saptanması amacıyla kapasitenin tam olarak kullanılmasını önlemek demektir. Plan hedeflerinin devamlı bir şekilde gerçekleştirilmesi veya bu hedeflerin devamlı olarak aşılması, fabrika yönetiminin saygınlığını ve özel primleri yükseltmektedir.

Bu onları sık sık, bu şekilde planı daha kolay gerçekleştirebilmek ve mümkün olan en az gayretle, mümkün olan en yüksek kârı yakalamak için doğal zenginlikleri, tahrip edici bir şekilde kullanmaya itmektedir.

27.1.1970 tarihli «Pravda»dan okuyalım: «15 yıl önce kömür ocaklarında, işletme esnasında kömürün % 17,8'i yitiriliyordu. Bugün bu % 27,8'dir». Demir-manganez-ve bakır maden ocaklarında da aynı şekilde çok ısrafa gidilmektedir. % 46'dan daha az demir ihtiva eden demir cevheri işlenmemektedir. Bir bakır madeni ocağında kayıplar son yıllarda % 50 artmıştır. Çeşitli amaçlar için yararlanma diye bir şey bilinmemektedir. Neden bu kadar çok ısraf sözkonusudur? Makalede bu konuda şöyle deniliyor:

«Maden ocakları ve fabrika işçilerinin ücretlerine ilişkin teşvik edici bir sistem yoktur —insanları, doğal zenginliklerin özenle işletilmesine maddi bakımdan ilgilendirecek bir sistem yoktur... Ekonomi Reformu'nun getirdiği şartlar altın-

da bir işletme, bir damarın yalnızca hafif tabakalarını işleterek, yani en değerli cevheri ihtiva eden ve en az işlenmiş olan (yani değerli cevherleri en fazla ihtiva eden) tabakaları işleyerek veya doğal zenginliklere çok büyük kayıplar verdirerek, diğer bir deyişle, doğal zenginliklerin 'yalnızca kaymağını alma' suretiyle büyük bir kâr elde edebilir. Bu gibi durumlarda ekonomik olarak zarar gören yalnızca devlettir - bu gibi durumların maden ocakları işletmesine bir etkisi olmaz.»

Yani maden işletmeleri yöneticileri, işletmelerinin verimliliğini yükseltmek için çok büyük miktarda doğal zenginlikleri hiç düşünmeden ısraf etmektedirler. Doğaldır ki «Pravda» yazarları bundan kapitalist yeni sistemi sorumlu tutmayı veya bu konuda kapitalist yeni sistemden kuşkulanmayı akıllarından geçirmemektedirler. Onlar için çözüm, işletme yöneticilerini herhangi bir şekilde tasarruflu olmaya «ilgilendirecek» maddi teşvik sisteminin daha da derinleştirilmesinden ibarettir. Sanki işletme yöneticileri bu durumda yeni hileler bulamazlarmış gibi.

2. Bazı planlar ürünlerin ağırlıklarına uymaktadır. Ağırlık ne kadar fazlaysa, plan o derece daha çabuk gerçekleştirilmektedir. Böylece 29.6.1970 tarihli «Pravda»nın yazdığı gibi, ağırlık yapay olarak abartılmaktadır: Bir boru fabrikası boruların cidarını istenenden daha kalın imal etmişti. Bazı işletmeler için planın gerçekleştirilmesi kullanılan materyale yöneliktir. 3.3.1970 tarihli «Pravda», bir Moskova motor fabrikası örneğini vermektedir. Bu fabrikada 38 kg. ağırlığında bir dökme parçadan yalnızca 12 kg. lık bir tek-parça yapılıyordu, yani dökme parçanın üçte ikisinden fazlası heba olmaktadır. 7/1970 sayılı Sovyet aylık dergisi «Vopprossi Ekonomiki» bir inceleme yayınlamıştı. Bu incelemeye göre Sovyet işletmelerinde, Batı'nın kapitalist işletmelerine nazaran üç, dört misli daha fazla metal, yonga halinde ısraf olmaktadır. Bu yonga-artık, makinacılıkta

% 29, alet edevat imalatında % 45, mermi yatağı endüstrisinde % 57'dir. Bu ısraf, devlete yılda 4-5 milyar Ruble' ye malolmaktadır.

3. Planın gerçekleştirilmesi ürünün kalitesiyle değil kantitesiyle ölçüldüğü için, bundan kalite zarar görmekte ve bu da tamir masraflarını yükseltmektedir. 31.10.1969 tarihli «Sovyetskaya Rossiya» gazetesine göre, Sovyetler Birliği'nde traktör, harman makinası ve otomobillerin tamirinde yılda 220-240 milyon Ruble tasarruf edilebilir ve kullanılmayan yedek parçalarla 30-35.000 MT2-50 tipi yeni traktör imal edilebilirdi. 29.11.1969 tarihli «Komsomolskaya Pravda», Baku' da petrol çıkarmaları için tahsis edilmiş olan 113 pompanın özürlü olduğu haberini veriyor. 9.1970 sayılı «Ekonomiçeskaya Gaseta»ya göre, Kotlasser Selüloz-Kağıt Kombinası 40.000 özürlü 6433 Ruble teslim etmişti.

4. Planın gerçekleştirilmesi yönünde baskı, bir çok fabrika yönetimlerini, yenilikler yapmaktan alakoymaktadır. Üretim tarzının genişletilmesi veya değiştirilmesi, üretimde bir gecikme demektir, çünkü değişikliklerin yapılabilmesi için makinaların geçici olarak durdurulması gerekmektedir. Bu, planın zamanında gerçekleştirilmesini tehlikeye sokar ve planın gerçekleştirilmemesi halinde ceza sözkonusudur. Bu nedenle 5.9.1969 tarihli «İsvestia», teknik bir yenilik ile bunun teknik kulanımı arasında uzun bir zamanın geçmesini eleştirmekteydi. 22/69 ve 47/1969 sayılı «Ekonomiçeskaya Gaseta»da, elle çalışan pnömatik jeneratör aletinin hikayesi yer almaktadır. Tamamlanmış imalat planları 10 yıldır Kuybüşevsker Hava Ulaşımı Enstitüsü'nün çekmecelerinde yatmaktadır. İşçiler, Enstitünün deneme atölyelerinde imal edilen deneme aletlerine hayran olmuşlardır. Büyük ihtiyaca rağmen (Yalnızca RSFSR'de yılda bunlardan 50.000 adede ihtiyaç vardır) bunca yıldır, bu aleti seri halde imal edebilecek bir fabrika kurulmamıştır.

Bürokratların yeteneksizliği veya ihmalciliği yüzünden

önemli üretim araçları da sağlanamamaktadır. 17.1.1970 tarihli «Pravda» şöyle yazıyor:

«Daha geçen yılın Ocak ayında, eski bir soğan-ekme makinasını işletmeden kaldırma ve yerine yeni ve daha iyi bir makinayı getirme kararı alınmıştı. Bu kararın ilk kısmı oldukça hızlı cereyan etti. Ama henüz kimse, ikinci kısmı yürütmeyi başaramadı. Bir yıl geçti, ama Tarım Makinaları Deposu henüz tek bir ekme-makinası almaya muvaffak olamadı. Oysa yaklaşık 1.000 adet ısmarlanmıştı.

Ne yazık ki bu, tek bir olay olmaktan çok uzaktır. Bezelye hasatı için gerekli bir grup makinanın da başına aynı şey gelmiştir. ZbA-35 tipi eski hasat makinası 1967'ye kadar imal edildi. Bir takım eksiklikleri vardı. Bunun yarısı kadar daha az ağır ve bir buçuk katı daha verimli, tam anlamıyla yeni bir makina geliştirildi. Eski makinaların imalatı durduruldu, ama aradan geçen üç yıla rağmen yeni makinanın imalatına henüz başlanmadı.»

5. Planın gerçekleştirilmesi, kesin olarak «materyal sağlama sistemi»ne bağlıdır. «Sovyetskaya Rossiya» ve aynı şekilde «Pravda», pek çok makalelerinde yıllardır, ham madde ve yarı-mamul madde teslimindeki kargaşadan yakınmaktadırlar. Tüketim endüstrisi için bir kez bir materyalin teslimi, bir kez diğer bir materyalin teslimi tıkanıklığa uğramaktadır. Mobilyalar için tahta, ayakkabılar için deri, elbiseler için kumaş, konserveler için kavanoz ve madeni kutu vs. fabrikaları yetersizdir. Yapı endüstrisinde beton için gerekli çimento veya demir kıtlığı vardır. Kolhozlar traktörlerine gereken benzini, bunun yanı sıra örneğin suni gübreyi bulamamaktadırlar. 17.12.1969 tarihli «Pravda»ya göre Planlama Şefi Baybakov gerekli materyallerin Ocak 1968'den Ekim 1969'a dek teslim alınamadığından dert yanmaktaydı: 11 milyon ton kömür, 5 milyon ton silindir demir ve çeliği, 2,5 milyon ton mineral gübre, çimento vs.

Yine de en kötüsü, yeni kapitalist idarecilerin kombi-

nalar kurmaları ve bu iş için, kâr hırsı içinde, ev yapımını tam anlamıyla «unutmak» suretiyle ailelerin iskânıyla meşgul olmaksızın, işçileri çalıştırmalarıdır. 15.3.1971 tarihli «Pravda» şöyle yazıyor: «Bazen öyle olmaktadır ki, fabrika tamamlanmakta, ama lojmanların, umumi ve kültürel tesislerin yapımı 'unutulmaktadır...' «Gazete bir dizi örnekler vermektedir. Örneğin ipek dokumacılığında Balaskovski-Kombinası 1970'te tamamlanmıştı. Burada, öncelikle genç kadın işçiler olmak üzere 6.000 insan çalışmaktaydı. Buna rağmen gerekli lojmanların yalnızca % 45'i, ana okulları ve kreşlerin 1/3'i inşa olunmuştu. «Çerkask İpek Kombinası'nda, Pinsker Triko Kombinası'nda ve diğer bir çok yerde aynı kötü şartlar hüküm sürmektedir.»

12.1.1971 tarihli, sendika gazetesi «Trud», Wuktyl işçi mahallesi hakkında, bizdeki en feci «misafir» - işçi meskenlerini hatırlatan kelimelerle şunları yazmaktadır:

«13.000 sakinli iskân mahallesinde ne bir ana okulu ne de bir kreş vardır. 140 kişilik bir ana okulu üç yıl sonra ancak şimdi kurulmaktadır. İki kısım yapı için topu topu 6.000 Ruble ayrılmıştır. Yani, açılış töreni yakında yapılamayacak demektir...

Wuktyl sakinleri donda olsun sıcaklarda olsun, tenekeden mamul bir evde filim seyretmektedirler. Yıkanılabilecek bir yer yoktur. Milyonlarca metre küp gaz üreten bu insanlar, gaz üstünde çay bile pişiremiyorlar. Fırın bile odun ateşiyle çalışmaktadır.

Wuktyl'de evler yok. Hareket edebilir araba-evler ve eğreti barakalar var.»

Genel sağlık hizmetleri bile ihmal edilmektedir, çünkü işgörebilir yeterli sayıda cankurtaran yoktur.

«Omsk'ta» diye okuyoruz 11.3.1971 tarihli «Pravda»da, «ilkyardım cankurtaran arabaları için tamir atölyeleri ve garajlar, cankurtaranların üçte birinin çalışmamasını doğuracak derecede ya kötü teçhiz edilmişlerdir ya da hiç yok-

turlar. İl Parti Komitesi Sağlık Örgütü yedi yıldır, yeni garajlar ve tamir atölyeleri kurulması gerektiğini söyleyip durmaktadır - oysa yapılan hiç bir şey yoktur ortada.»

6. Kâr gayesi, özellikle yedek parça temininde etkisini göstermekte ve birçok işletme ve Kolhoz'ların planlarını gerçekleştirmelerini tehlikeye sokmaktadır. Yedek parça imalatında kâr marjı, mamul üretiminde olduğundan genellikle daha düşüktür. Ayrıca yedek parçalar, plan hedeflerinde çoğunlukla para değerine göre tayin edilirler. Bu (7/1969 ve 12/1969 sayılı «Ekonomiçeskaya Gaseta»nın bildirdiği gibi), örneğin vida, cıvata ve besleme levhası değil, daha yüksek bir kâr getiren ve plan hedefini daha kolay gerçekleştiren en pahalı yedek parçaların imal edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu şekilde 1968'de, gerekli cıvata ve cıvata somunlarının yalnızca % 47,7'si, gerekli vidaların yalnızca % 20,5'i sağlanabilmiştir. (Aynı gazete 4/1969). Gazete devamla, saban demirlerinin takılması için yıllık 140 milyon vida cıvatasına gerek duyulduğunu, oysa bunlardan yalnızca 15 milyon imal edildiğini yazıyor. Geri kalan miktarı Kolhozlar ilkel bir şekilde kendileri imal etmek zorundadırlar.

20.6.1971 tarihli «Pravda»da, Moskova'da bir büyük çamaşırhane yöneticisinin mektubu yayınlandı. Mektuba, birbirine benzeyen iki lastik madde iliştirilmişti; bir «Silfon» (Çamaşır makinasının bir parçası) ve normal bir biberon emziği. Mektupta aynen şöyle deniliyor:

«Bir silfon'un fiatı yalnızca 7 Kopektir. Ama o olmaksızın, 1417 Ruble fiatındaki bir makina işleyemez. Bu makinaları imal eden fabrikaya yazdık ve bize yeni 'silfonlar' göndermelerini rica ettik. Cevap olarak bize, bir zarf içinde iki adet gönderdiler, ve Kaunas'ta bunlardan imal eden lastik mallar fabrikasına başvurmamızı salık verdiler. Ama orada da bize kapı gösterildi; 'silfonlar' bugüne değin geçmedi elimize.

Bu durumda ne yapmalıydık? Artık bir «çare» bulduk. Çifti 3 Kopek fiatındaki biberon emziği bizi dertten kurtardı.

Hatta ben, bu 'rasyonalleştirme tedbiri'ne karşılık bir prim bile aldım. Ama emzik uzun boylu dayanmıyor, çok çok 10 gün. Emziğin lastiği Alkali ile muameleye gelmiyor. Kısacası şu düşüncedeyiz: emzikler kimler için uygunsa onlara verilmeli, yani bebeklere. Çamaşır makinalarına gelince, onların 'silfonlar'a ihtiyacı var.» (Altı yazar tarəfından çizildi.)

7.2.1969 tarihli «Komsomolskaya Pravda», 450 irtibat levhası ısmarlayıp yalnızca 6 adet sağlayabilen bir otomobil tamir atölyesinden bahsediyor. 1.3.1969 tarihli «Sovyetskaya Rossiya», bir toptancı mağazasının, tırtıl tertibatlı traktörlerin tamirinde kullanılan yedek parçalardan 60.000 adet istemiş olduğunu, ancak yalnızca 22.000 adet teslim alabildiğini yazıyordu. Maddi çıkarı kendilerine özgü bir biçimde ifade eden unsurlar da vardır. Örneğin yedek parça kıtlığı, hırsızlık ve karaborsa nedeniyle daha da artmaktadır. 22.3. 1970 tarihli, sendika gazetesi «Trud», işletmelerden, yalnızca vida, somun ve benzeri küçük parçalar değil, tahrik çarkı, blok motor, elektrikli aydınlatma tesisatları, soğutma takımları vs. de çalınmakta ve karaborsada satılmakta olduğunu yazıyordu. Moskova'da çalınmış yedek parçaların polisin gözü önünde satıldığı yasal olmayan pazarlar vardır. (27.7.1968 tarihli «Moskovskaya Pravda»).

Kossigin kendisini, SBKP XXIV. Parti Kongresi'ndeki konuşmasında bu durumu aşağıdaki şekilde eleştirmeye zorunlu görüyorsa, durum çok vahim demektir:

«Makina ve donatımlar için yedek parça ihtiyacının karşılanmasına ilişkin durum, özellikle makina imalatına ait Bakanlık olmak üzere Bakanlıkların zayıf düzenleyici çalışmalarına örnek olarak gösterilebilir. Bu özellikle tarımda be-

lirginleşmektedir. Yedek parça teslimindeki tıkanıklıklar büyük zararlar ve atalet doğurmakta ve pek çok insanı, teçhizatın genel telafisini çok pahalılaştıran, neredeyse geleneğe uygun bir üretimde bulunmaya zorlamaktadır.

Bakanlıkların, kendilerince imal edilen teçhizat ve makinaların yedek parça tedarikine ilişkin sorumluluğu yüklenmemeleri asla yerinde bir davranış değildir. İşletmenin, tüketicilerin yedek parça siparişlerini derhal karşılaması kural haline gelmelidir. İşletmelerin ve makina imalatı bakanlıklarının çalışmaları, yalnızca ne kadar makina imal ettiklerine göre değil, bu makinaların işleyip işlemediği ve yedek parça tedarikinin sağlanıp sağlanamadığına göre de değerlendirilir.»

Doğaldır ki Kossigin, şeylerin nedenine inmemektedir. Bir kapitalist ilke şöyle der: «Baca kârsız tütmez.» Yani kâr olmaksızın yedek parça da üretilmez. Çünkü yöneticileri ilgilendiren şey, işletmelerinde planın gerçekleştirilmesidir, öyle ki kendi özel prim ve ayrıcalıklarını güven altına alabilsinler. Demek ki Sovyet ekonomisindeki bu kötü durumların temel nedeni, bürokratik-merkezi planlama ve kâr gayesi gütmedir.

20.30.1970 tarihli «Pravda»ya göre Charkov şehrinde çaydanlık, kıyma makinası vs. bulmak hemen hemen imkansızdır. Nedeni: bu mallar, «yeterli derecede kârlı olmadıkları» için artık imal edilmemektedirler.

Bu şartlarda pek çok mal, yalnızca karaborsadan bulunabilmekte veya rüşvet sayesinde elde edilebilmektedir. 29.1. 1971 tarihli «Pravda» birisinin, teyp tamiri için yedek parça aradığını yazıyor. Mağazada önce «yok» deniliyor. 3-5 Ruble rüşvet verilince ise, yedek parçalar hemencecik peydahlanıveriyorlar.

Aynı şey otomobil tamiri için de geçerli: özellikle Moskova taksi şoförleri, hele iş aceleyi gerektiriyorsa tamir

atölyelerinin hemen hemen yalnızca rüşvet karşılığı çalıştıklarından yakınıyorlar.

7. Tarımda kâr gayesi gütme, Kolhoz ve Sovhozların plan hedeflerine ulaşmalarını tehdit etmektedir. Bu, iki yönde kendini göstermektedir:

a) Devlet çiftlikleri ve Kolhozlardaki ayrıcalıklı tabaka, tarim işçileri ve Kollektif köylülerinin emek sonuçlarının büyük bir bölümünü gaspetmektedir. Kolhoz başkanları da, 13.2.1970 tarihli «Pravda»da belirtildiği gibi, planın manipülasyonu yoluyla kendi primlerini yükseltebilmektedirler. Bir Kolhoz-başkanı açık açık şöyle diyordu:

«Eğer benim Kolhoz'umda çalışma şartları kötü ise, bundan dolayı kimse beni cezalandırmaz. Yok eğer Kolhoz daha az süt üretirse, vay benim halime, derhal Parti Komitesi önüne çağırılırım.» (15.6.1970 tarihli «İzvestiya»).

b) Kooperatif ve Devlet Çiftlikleri'ndeki köylüler, koope ratifsel veya devlet mülkü yanı sıra, ferdi çiftliklere de sahiptirler. Bu aslında kötü bir şey değildir. Eskilerde, Sovyetler Birliği henüz sosyalist bir devlet iken, özel sektörün büyüklüğü yasal olarak sınırlandırılmıştı. Yan ekonomilerin mutlak büyüklüğü yıldan yıla azalıyordu. Ama 1965'te sınırlandırmalar kaldırıldı. Kişisel yan ekonomilerin büyüklüğü 1960'tan 1965'e kadar bile, 6,75 milyon hektardan 6,60 milyon hektara inmişti. Ama 1969'a değin ferdi araziler yeniden 6,78 milyon hektara çıktı. («Narodnoye hozaystvo SSR w 1969 godu», s. 313.)

Kooperatifsel üretim ihmal edilirken, özel sektör gelişmektedir. Brejnev, kırsal alanda «toplumsal üretimin yükseltilmesi konusunda halkın ilgisiz» olduğunu itiraf etmek zorunda kalmıştı. Özel inisiyatif başka. Özel inisiyatifte o derece ileri gidilmektedir ki, ülkenin Güney bölgelerinden (Ermenistan, Özbekistan, Gürcistan) uçaklarla Moskova ve Leningrat'a domates, üzüm, çilek, şeftali ve diğer meyvalar, çiçekler getirilmekte ve açık pazarlarda fahiş fiatlarla sa-

tılmaktadır. Bu, revizyonist yönetimin sessiz onayı çerçevesinde olup bitmektedir.

Böyle bir gelişmenin sonucu nedir? 1968'de, Sovyet dergisi «Selskaya Shisn» bir çok makalede, kooperatifsel üretimin yetersizliğine değiniyordu. «Yeniden giderilmesi imkansız kayıpları beraberinde getiren, mazur görülemez kötü yönetim ve ısrafın sık sık sözkonusu olduğu»ndan yakınıyordu. Dergiye göre, bazı bölgelerde «uzanıp giden büyük buğday tarlaları bozkır ve kıraç haline gelmiş, bazı tarıma elverişli topraklar bataklık haline gelmiş ve buraları çalılıklar bürümüş»tü. Sovyetler Birliği'nde «50-60 milyon hektar arazi (işlenen arazinin yaklaşık dörtte biri) erozyondan etkilenmektedir.

Maddi teşviğin insanları etkilemesi ölçüsünde, sosyalist bilinç ve toplumsal çıkarı gözetme gerilemektedir. Ukrayna ve Kafkasya-Ötesi'nde meyvacılık ve sebzecilik için uygun koşullar mevcut olmasına rağmen, bu üretim ihmal edilmektedir. Çünkü «Sebze Birlikleri» işçileri, diğer tarım işçilerinden daha az kazanmaktadırlar. Beş Yıllık Plan'ın (1966-1970), sebze üretiminde yalnızca % 89,4 oranında gerçekleştirilebilmiş olmasında şaşılacak bir şey yoktur; bu, tarımsal üretimde, planın gerçekleştirilmesine ilişkin en düşük orandır. (Kaynak: XXIV. Parti Kongresi'nin Üretim Rakkamları.)

8. Nasıl ki ferdi-kapitalizmde genel olarak yozlaşma, rüşvet, zimmete para geçirme ve hırsızlık normal yan belirtilerdir, aynı şekilde Sovyetler Birliği'nde de, sosyalist ahlak ve sosyalist bilincin yıpratılmasıyla, kapitalizmin bu gibi kötü etkileri durmadan yayılmaktadır. Evvelce defalarca vurgulamış olduğumuz gibi, Sovyetler Birliği'nde yeni kapitalizm ilk çizgide tekelci devlet kapitalizmidir. Buna rağmen, münferit işletme kârlarının yükselmesi, işletme yöneticilerinin artan bağımsızlıkları, illegal veya yarı legal bir ferdi-kapitalizmin yayılmasına kapıları açmıştır. Zira resmi

kârla legal zenginleşme ile, illegal, elaltından kazanılmış kârla ilave zenginleşme arasındaki sınır çok belirgin değildir. Bulundukları mevkilerden, kendilerine ilave bir zenginlik sağlamak için yararlanmayı ihmal eden işletme yöneticileri çok değildir. Ve bu aşırı bir tepkiye yol açmadıkça yeni burjuvazi de buna seve seve göz yummaktadır. Ancak suistimal ve yozlaşma, devleti denetleyen yeni efendilerin, kendilerini ciddi olarak aldatılmış gibi hissetmelerine sebep olacak ölçüye varırsa veya kamu oyu durumu enerjik olarak protesto ederse, bu taktirde kesin ve şiddetli tedbirler alınmaktadır.

Örneğin, bir odun işletmesi yöneticisinin, devlet mülkiyetindeki odunu kendi başına sattığını ve bu yolu rüşvet vererek güven altına aldığını duyuyoruz. (19.1.1971 tarihli «Pravda»). Veya, devlet mülkiyetindeki salonları tam anlamıyla ferdi işletmeler haline getiren, çeşitli Moskova berber salonları kadın yöneticilerini alalım: Burada çalışan her memur, eğer işyerini yitirmek istemiyorsa, aylık kazancının bir kısmını kadın yöneticiye vermek zorundadır. Burada, tatil bile ancak uygun bir «bahşiş» karşılığı sözkonusudur. («Trud», 13.8.1969).

Yoz yöneticiler, geniş bir rüşvet ve politik entrikalar sistemi sayesinde her türlü cezadan kurtulmayı çoğunlukla başarmaktadırlar.

28.1.1970 tarihli «Pravda», «Thaelmann» - Kolhozu köylülerinin, Parti Bölge Komitesi'ne bir mektup yazdıklarını ve bu mektupta, Kolhoz-Başkanı Sinovyev hakkında şikayette bulunduklarını haber vermektedir. Bu görevli, «...insanları aldatmaktadır; 400 Zentner (50 kilo) tahıl ve bin kilo eti yok pahasına satmıştır. Görevine layık davranmamakta, Kollektif köylülerine hakaret etmekte, kötü sözler kullanmakta, işe sarhoş gelmektedir. Mektubu yazanlar, Bölge Komitesi'nden, Sinovyev'in Kolhoz-Başkanı olarak görevinden azledilmiş olduğu cevabını aldılar. Bu kişinin Kolhoz

parasını zimmetine geçirmesi nedeniyle mahkeme önüne çıkarılması gerektiği, mektuba iliştirilmiş dökümanlardan açıkça anlaşılıyordu. Şimdi Sinovyev, Bölge İcra Komitesi Belediye İşletmesi yöneticisidir, diğer bir deyimle, terfi ettirilmiştir.»

22.3.1970 tarihli «Bakinski Raboçi», bir Bakan'ın, bir mandıradaki bir grup dolandırıcıyı nasıl himaye ettiğini anlatmaktadır. Bu Bakan, basına suçluların cezalandırılmış oldukları haberini yaymıştır. Oysa gerçekte, bunların hepsi bulundukları mevkilerde kalmışlardı. Aynı makale, Azarbeycan Sovyet Cumhuriyetinde yüksek devlet görevlilerinin, çocuklarına, üniversiteye kaydolmaksızın nasıl diploma sağladıklarını anlatmaktadır.

16.5.-967 tarihli «Pravda», devletten 1.500 Ruble dolandıran doçent ve Parti üyesi Korolev'den bahsetmektedir.

«Birçok komünistin, devlet mülkiyetinden hırsızlığın en şiddetli şekilde cezalandırılması isteğine rağmen Korolev, yalnızca, siciline bile işlenmeyen bir ihtar aldı. Bundan kısa bir süre sonra da, Rektörlük'ün ve Parti Komitesi'nin uğraşıları sayesinde Bölüm Başkanlığı'na terfi ettirildi.»

Bazen de bir suçlu «cezalandırıldı» mı, bu çok vahim olmalı. Tipik bir örnek alalım. «Pravda», 18.1.1971 de bir okuyucu mektubu yayınladı. Mektup kıyı bölgesinde Kürk-hayvanı Yetiştirme Şovhoz'u tröstünün yöneticisi Kovalçuk'un suç teşkil eden eylemlerinden ve bunu örtbas etme çabalarından sözediyordu. Ama işin kokusu o derece göklere çıkıyordu ki, bölge gazetesi «Kızıl Bayrak» tarafından öğrenilmişti. Gazete, bazı yöneticilerin, yüksek primleri izinsiz olarak cebe indirdiklerini yazıyordu. «Pravda» ya gönderilen okuyucu mektubu aynen şöyle devam ediyor:

«Makale («Kızıl Bayrak» ta çıkan —çev), Bölge-Tarım İdaresi Heyeti'nce tetkit edildi, ancak İdare'nin yöneticisi M. Klersfeld ve diğerleri, eleştiri karşısında ilkelere aykırı davrandılar. Kovalçuk'u himaye ettiler. Bu kişi, meselenin kendi

lehine dönmesinden cesaret alarak bizzat saldırıya geçti, hakl müfettişleri ve mali organlar işçilerinin kendi çalışmasını engelledikleri söyledi.

Tröst'te gerçekten olup biten neydi? Yönetici G. Kovalçuk, Şovhoz'a iyi kürk kalitesi dolayısıyla verilmiş olan prim tutarından 4.900 Ruble'yi yasa dışı bir şekilde aldı ve kendi idaresindeki iş arkadaşlarına dağıttı. Yöneticinin kendisi 500 Ruble aldı. Tröstteki örneğin açtığı yolun neticesi olarak, diğer bazı işletmeler de kendilerini artık sınırlamamaya başladılar. Yöneticiler ve memurları, hiç bir neden olmaksızın kendilerini primlerle donattılar. Bazı yöneticiler, her türlü ölçüyü aşan primler aldılar. Majche'den P. Tonkoşkurov yalnızca bir yıl içinde 2.700 Ruble'den (10.800 DM, - yaz) fazla prim ve destek sağladı. Moskova'dan ve Irkutsk' tan görevli olarak Şovhoz'a gelen uzmanlar da, devlet kesesinden semrildiler. Yönetici, kendi dostlarına, tanıdıklarına ve diğer 'yararlı kişiler'e, 'arka kapı'dan yok pahasına vizon kürkler sattı. G. Kovalçuk, özürlü. kullanılmaz durumda olan kürklerin satılmış olduğunu iddia ediyor. Ama, tröstün başarısının gözler önüne serilmesi için yapılmış olan Sergi' nin kürklerini, yok pahasına satmış olduğunu hasıraltı ediyor. Acaba bu başarı hakkında olumsuz bir hükme mi varılmalıydı?

Şovhoz'da çok yüksek miktarda hayvan kaybına göz yumuldu. Bir işletmenin yeni nesildeki kaybı nedeniyle yalnızca bir yıl içinde 1 milyon Ruble'lik bir zarara uğranıldı. Devlete yapılan kürk teslimatı azaldı ve kürklerin kalitesi düştü. Sahil Bölgesi Halk Denetimi Bölge Komitesi, işçilerin mektuplarını ve «Pravda»daki haberi inceledikten sonra, suçluları, yani G. Kovalçuk'u ve M. Klersfeld'i en nihayet cezalandırdı. Diğerlerine para cezaları verildi. RSFSR Tarım Bakanlığı, Dalsverotrest'te bir revizyona gitti. W. Afanesev tarafından imzalanan bir tamimde Kovalçuk'a şiddetli bir tektir verildi.

Hikaye bununla sona ermiş görünüyor. Ama burada haklı bir soru ortaya çıkıyor: Kovalçuk, iğrenç fiillerini yeterli ölçüde ödedi mi? Onun bu davranışı neden Parti tarafından mahkum edilmedi?»

Biz buna bir soru daha ekliyoruz: eğer hâlâ proletarya diktatörlüğü egemen olsaydı, böylesi yoz ve suçlu bir yöneticinin başına neler gelirdi? Sormaya devam ediyoruz: böyle bir davranış, kâr gayesi ve maddi teşviğin verdiği sonuç değil midir? Kapitalizmin restorasyonu, yalancı burjuva ahlâkı, yozlaşmayı, kapitalist toplumun çürüme belirtilerini, egoizmi, açgözlülüğü, çekememezliği ve burjuva yaşama biçimini kaçınılmaz olarak geri getirmek zorunda değil midir?

9. Tüm bu belirtiler emek verimliliği sosyalist ilkesi üzerinde yıkıcı etkide bulundular. Verimlilik artışının itici gücü olan sosyalist bilinç, kâr gayesi ve maddi teşvik yoluyla geriletildi. Emek verimliliği sosyalist ilkesi yerine kapitalist ilke ikame edildi. Bu koşullarda emek verimliliği artışı ücretleri nasıl etkilemektedir? Sovyetler Birliği bürokratik kapitalizmindeki ücret sistemi, Batı'nın ferdi-kapitalizmindeki ücret sisteminden hâlâ farklı mıdır? Vladimir Belçuk'un, «Emek Verimliliği Ve Beş Yıllık Plan» («Günümüzde Sovyetler Birliği», 1.10.1971) makalesinde ne yazdığına bir gözatalım:

«1971-1975 yıllarında ücretlendirme, işletmenin tek tek her mensubunun emek verimliliğinin yükseltilmesinde eskiden olduğu gibi en temel maddi teşvik olarak kaldı. Ücretlendirmenin yüksekliği, yapılmış işin miktarı ve kalitesine bağlıdır... Ücret (götürü - yaz). ve prim sistemi yaygındır, buna karşın saat ücreti çok nadirdir (kapitalist bir işletmedeki gibi - yaz). Ücretlendirmede şu veya bu sistemin teşvik edici etkisi doğaldır ki, doğru saptanmalarına son zamanlarda özellikle dikkat edilen iş normlarının yüksekliğine değil, sistemin pratikteki uygulanmasına bağlıdır... Daha yük-

sek bir emek verimliliğinin maddi olarak uyandırılmasında aşağıdaki kural da büyük bir önem taşımaktadır: Üretimin önemli miktarda artması sonucunu doğuran her hangi bir teknolojik yenilik bulan, teşvik eden veya yerleştiren bir işçiye, *daha birkaç ay boyunca eski normlara ve tarifelere göre ödeme yapılır*... (Ne insanî! Ferdi-kapitalist, götürü fiatların düşürülmesi için yalnızca 14 günlük bir müddete razı olurdu). Emek verimliliğinin yükseltilmesine ilişkin ferdi maddi ilgililik ayrıca, ücret ve aylığın yanısıra işletme kârından ödenen çeşitli primler vasıtasıyla da uyandırılır. Örneğin 13. ay ücreti, işletmenin iyi çalışma sonuçlarına karşı ödenen bir yıllık-primdir». (Altı yazar tarafından çizilmiştir.).

Ne bu ve ne de Belçuk'un gururla ilan ettiği, «işletme mensuplarının kantinde yiyecekleri öğle yemeği için yapılan yardım» Batı'nın kapitalist ülkelerinin işçileri için yeni bir şey değildir. Daha önce görmüş olduğumuz gibi, Sovyetler Birliği'nde hâlâ 24 ücret-basamağı vardır. Buna ilaveten, yakın gelecekte tek bir sömürü sistemi halinde toparlanması istenen 30 çeşitli prim sistemi mevcuttur. Bu tedbirler, işçi sınıfının sömürülmesini arttırmaya hizmet etmektedirler.

4. Yeni Kapitalist Ekonominin Krizi Hakkında.

Sovyetler Birliği'nde kapitalizmin restorasyonu, kapitalist üretim biçiminin tüm anarşisini zorunlu olarak beraberinde getirmiştir. Yeni burjuvazinin toplumun gereksinmelerini gözetmeksizin giriştiği vahşi kâr-avı, ekonominin sosyalist ve planlı büyümesini ortadan kaldırmış ve kapitalist sistemlere özgü olan kaosu Sovyetler Birliği'nde de yaratmıştır. Kârın hesaplanmasının imkansızlığı, primler

konusunda işletme yöneticileri arasındaki rekabet, yozlaşma ve suistimal, münferit işletmelerin keyfi işleri, sosyalist plan ekonomisini tam anlamıyla aşındırmıştır.

Tüm kapitalist ülkelerde olduğu gibi, Sovyetler Birliği'nde de ekonomik büyüme durgunlaşmaktadır. Brejnev'in SBKP XXIV. Parti Kongresi'ndeki beyanlarına göre endüstri üretimi, 7. Beş Yıllık Plan döneminde (1961-65) % 51 ve 8. Beş Yıllık Plan döneminde (1966-70) % 50 artmıştır. 9. Beş Yıllık Plan'da ise yalnızca % 42-46'lık bir artış öngörülmektedir. Buna karşın, daha 1952'de Malenkov, XIX. Parti Kongresi'ndeki konuşmasında 5. Beş Yıllık Plan döneminde (1951-55) endüstri üretiminde % 70'lik bir artıştan sözetmişti. Burada, Kruşçev-revizyonistlerinin sabotajlarının neticesi olarak, bu Plan'ın hedeflerine ulaşılamadığı gözönünde bulundurulmalıdır. Planlama Şefi Abdül Kellezi'nin, Halk Konseyi'nin 24. Aralık 1971 tarihli toplantısında yaptığı bir beyana göre Arnavutluk'ta endüstri üretimi, 4. Beş Yıllık Plan döneminde (1966-70) % 83'lük bir artış göstermiştir. Ayrıca Arnavutluk'ta yeni Beş Yıllık Plan hedefleri, Sovyetler Birliği'ndeki gibi eski plana oranla düşürülmedi, yükseltildi.

Sekizinci Sovyet Beş Yıllık Plan'ında ulusal gelir Brejnev'in yaptığı konuşmaya göre, % 41 artmıştır. 9. Beş Yıllık Plan'da yalnızca % 37-40'lık bir artış planlanmaktadır. Buna karşılık Arnavutluk'ta 4. Beş Yıllık Plan döneminde ulusal gelir % 55 artmıştır. Beşinci Beş Yıllık Plan'da ise % 55-60'lık bir artış öngörülmektedir.

Revizyonistler, düşük tutulmuş plan hedeflerini bile çoğunlukla gerçekleştirememektedirler. Stalin zamanında geniş Beş Yıllık Planlar daima zamanında gerçekleştirilir, hatta plan hedeflerinin üstüne çıkılırdı. Revizyonistler, modern matematiğe dayanan kendi plan yöntemleri konusunda o kadar böbürlenmelerine rağmen bugün yine de, ekonominin gelişmesini bilimsel olarak değerlendirebilecek durumda değil-

lerdir. Aksine, planlarını tekrar tekrar değiştirmek ve plan hedeflerini düşürmek zorunda kalmaktadırlar.

XXIV. Parti Kongresi'nde konuşmasında Brejnev şöyle iddia ediyordu:

«XXIII. Parti Kongresi'nin, en önemli ekonomik endeks rakkamlarına ilişkin direktifleri başarıyla gerçekleştirilmiştir.» Bu düpedüz yalandır. Raporunun bir sonraki sayfasında aynı Brejnev en önemli endüstri mallarını birer birer saymakta ve her birinden ne kadar üretilmiş olduğunu bildirmektedir. Bu «başarı rakamları»nı, XXIII. Parti Kongresi'nde kararlaştırılan plan hedefleriyle kıyaslamayı herhalde unutuyor. Unutulan bu kıyaslamayı biz, Tablo III'te veriyoruz. (Brejnev'in verdiği iki rakkamı tabloya almadık, çünkü plan direktiflerinde bununla ilgili rakkamlar yoktur. Bu iki rakkam şunlardır: «milyar Ruble olarak makina imali ve metal işleme mamulleri» ve «milyar Ruble olarak konfeksiyon mamulleri»).

Kossigin'in aynı Parti Kongresi'ndeki konuşması bize, 8. Beş Yıllık Plan'ın «başarılarına» dair diğer örnekler vermektedir. Bunlardan bazılarını Tablo IV'te gösterdik ve esas plan hedefleriyle de kıyasladık. Bu rakkamlar da, revizyonist ekonomi politikasının sahte «başarı» maskesini yırtmaktadırlar.

Rus tarihi, Çariçe Katarina'mn Rus köylülerini teftiş gezilerinden bahseder. Kırsal alandaki gerçek durumu örtbas etmek ve kendi politikasını parlaklaştırmak için Başbakan Potemkin, yoksul köylüleri gizlemek amacıyla, seyahat güzergâhı boyunca evlerin ön cephelerini kartonla kaplatarak onlara güzel ve temiz bir görünüm vermişti. (Potemkin-köyleri deyimi buradan gelir). Öyle görünüyor ki Brejnev ve Kossigin, Sovyet halkı karşısında Potemkin rolünü oynamak istemektedirler. Çok ses çıkaran Parti Kongreleri bugün artık, acıklı kapitalist gerçeği gizleyen Potemkin-köylerinden başka bir şey değildir.

TABLO III

ÜRÜN		1970 için plânlanan (a)		1970 de üretilen (b)	
Elektrik enerjisi	(Milyar Kwh)	830	—	850	740
Petrol	(Milyon ton)	345	—	355	353
Kömür	(Milyon ton)	665	—	675	624
Yergazı	(Milyar m^3)	225	—	240	200
Çelik	(Milyon ton)	124	—	129	116
Kara metalden elde edilen walzgut	(Milyon ton)	95	—	99	92
Mineral gübre	(Milyon ton)	62	—	65	55
Sentetik reçine ve plâstik	(Bin ton)	2.100	—	2.300	672
Çimento	(Milyon ton)	100	—	105	95
Her türlü kumaş	(Milyar m^2)	9,5	—	9,3	8,9
Deri ayakkabı	(Milyon çift)	610	—	630	676
Radyo ve televizyon aletleri	(Milyon adet	15	—	15,7	14,5
Ev buzdolapları	(Milyon adet)	5,3	—	5,6	4,1

Kaynaklar: (a) SBKP XXIII. Parti Kongresi'nin Sovyetler Birliği ekonomisinin 1966-1970 yıllarındaki gelişmesine ilişkin 5 yıllık plân için direktifleri.
(b) XXIV. Parti Kongresi'nde Brejnev'in konuşması.

TABLO IV

ÜRÜN		1970 için Plânlanan (a)			1970 de üretilen (b)
Kağıt	(Bin ton)	5.000	—	5.300	4.185
Motorlu vasıtalar,	(Bin adet)	1.360	—	1.510	916
bunlar arasında binek - arabaları		700	—	800	344
Aletler, otomasyon araçları ve bunların yedek parçaları	(Milyon Ruble)	3,570	—	3.670	3.102
Traktörler	(Bin adet)	600	—	625	458

Kaynaklar: (a) Tablo III'teki gibi.
(b) XXIV. Parti Kongresi'nde Kossigin'in konuşması.

Sosyalist ülkelerde, ekonomik gelişmenin geçici gerilemeleri elbette olabilir. 1941'de Sovyetler Birliği'ne Alman saldırısı ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra savaş üretiminden barış üretimine geçişteki zorluklar, Sovyet ekonomisinin planlı büyümesini bir zaman boyunca kesintiye uğratmıştı. 1946'da endüstri üretimi, 1940'taki düzeyinin ancak % 77'sine ulaşabilmişti. Ama daha 1948'de, savaş öncesi endüstri üretim düzeyine yetişildi ve hatta bu düzey % 18'lik bir oranda aşıldı.

Sovyet-Çin ve Sovyet-Arnavutluk ekonomi anlaşmalarının Kruşçev-Takımı tarafından 1960 ve 1961'de birdenbire iptal edilmesi, ve Sovyet teknisyenlerinin bu iki ülkeden aniden geriye çağırılmaları, Çin ve Arnavutluk ekonomileri için geçici zorluklara neden oldu. Çin'de, üç yil süren doğal afetler nedeniyle bu zorluklar daha da vahim bir hal almışlardı. Ama Çin ve Arnavutluk halkları süratle bu zorlukların üstesinden geldiler, öyle ki bu iki ülkenin ekonomilerinin bugünkü büyüme hızları, hem Doğu'nun hem Batı'nın tüm kapitalist ülkelerini çok geride bırakmaktadır.

Kapitalist ülkelerde durum bunun tam tersidir. Kapitalist ekonominin birkaç yıl üstüste güçlü bir atılım yapması mümkündür; örneğin II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yeniden askerleşme zamanında Batı Alman ve Japon ekonomileri gibi. Yine de uzun dönemde kapitalizmin genel krizi giderek daha da keskinleşir. Kapitalist üretim ilişkileri üretici güçlere giderek daha fazla bağ olurlar.

Bugünün Sovyetler Birliği'nin ekonomik güçlükleri geçici zayıflıklar değil, aksine, genel bir krizin göstergeleridir. Hemen hemen 30 yıllık barışa rağmen, muazzam bilimsel ve teknik ilerlemeye rağmen revizyonist yöneticiler, duraklayan ekonomiden giderek daha fazla endişe duymak zorunda kalmaktadırlar. Güya ekonominin etkinliğini yükselten, ama gerçekte modern revizyonizmin krizini şiddetlendirmek-

ten başka bir netice vermeyen yeni «reform» planları hazırlayıp durmaktadırlar.

Sovyetler Birliği'ndeki ekonomik gerilemenin biricik nedeni, kapitalizmin restorasyonunda yatmaktadır. Çalışan insanların refahına ilişkin bir ekonomi, toplumun durmadan artan gereksinmeleri tam olarak tatmin edilmediği sürece, gelişmesinde sınır tanımaz. Buna karşın, küçük bir sömürücü grubun kâr hırsı kırbacı altında bir ekonomi tekrar tekrar, aşılamaz engellere çarpar.

Kapitalizmin yasaları muvacehesinde kapitalist üretim tarzı, ekonomik krizlere tabidir. Bu, hem ferdi-kapitalizm ve hem de yeni tip kapitalizm için aynı şekilde geçerlidir. Bu eğilim daha şimdiden Sovyetler Birliği ekonomisinde teşhis edilebilmektedir. Yugoslavya'da ise, etkisini tam olarak göstermiştir. Kapitalizmdeki böyle bir gelişme hakkında Engels, «sosyalizmin Ütopyadan Bilim Haline Gelişmesi» eserinde şunları yazmaktadır:

«*Burada üretim araçları ve ürünler fazlası* - orada işsiz ve geçim araçlarına sahip olmayan *işçiler fazlası;* ancak, üretimin ve toplumsal refahın bu iki manivelâsı birarada bulunamaz, çünkü üretimin kapitalist biçimi, üretici güçleri etkin olmaktan ve ürünleri, önce sermayeye dönüşmedikleri sürece, dolaşımdan alıkoyan - onların bolluğunu engelleyen budur. Çelişki saçmalığa varmıştır: *üretim tarzı, değişim biçimine başkaldırıyor,* Burjuvazi, kendi toplumsal üretici güçlerini daha ileriye götürmedeki yeteneksizliğini ispat etmiştir.»

Sovyet revizyonistleri, kârlarını garantilemek için kapitalist mantığa göre dışa karşı emperyalist yayılmalar yapmak zorundadırlar (bunu, bu analizin üçüncü bölümünde göstereceğiz). Bunun yanısıra tekelci burjuvazi, Sovyet proletaryasının suyunu son damlasına kadar sıkmak için, içte sömürü ve baskıyı durmaksızın şiddetlendirmektedir. Sçokino-Deneyi, bu konuda son örnek olarak kalmayacaktır. XXIV.

Parti Kongresi'nde Brejnev, 1971-1975 yıllarında «ulusal gelir artışının % 80'inin, emek verimliliğinin yükseltilmesi yoluyla», yani işçilerin daha yoğun sömürülmeleri yoluyla sağlanması gerektiğiin bildirmiştir.

Restorasyon yoluyla yerleştirilen kapitalist yasalar otomatik olarak hem ekonomik temelde hem de üst-yapıda etkide bulunmaktadırlar. Bu, sınıf çelişkilerinin keskinleşmesi ve şiddetlenmiş sınıf mücadelesi nedeniyle, aşağı yukarı bir yıl önce Polonya'da olduğu gibi zorlu patlamalar meydana gelmesi demektir. Sovyetler Birliği'ndeki Marksist-Leninistler halkın kazançlarının yokedilmesine karşı çıkmak için mümkün olan her şeyi yapacaklardır. Ama sosyalizme geri dönebilmek konusunda, Sovyetler Birliği halkları için, ikinci bir Ekim Devrimi'yle bürokratik tekelci burjuvazinin egemenciliğini devirmek ve proletarya diktatörlüğünü yeniden kurmaktan başka bir yol kalmamaktadır.